

Otužnica protiv Mihailovića i ostalih

Na osnovu čl. 46 Zakona o uređenju narodnih sudova i čl. 14 al. 2 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države, a u smislu 112 čl. 7 i čl. 19 Zakona o uređenju i nadležnosti vojnih sudova u Jugoslovenskoj armiji podnosim tome Sudu

OPTUŽNICU protiv sledećih lica:

1. **MIHAILOVIĆ DRAGOLJUBA-DRAŽE**, rođen 27. aprila 1893. godine u Ivanjici, od oca Mihaila i majke Smiljane - rođ. Petrović, Srbin, jugoslovenski državljanin, oženjen, otac troje dece, pre rata bio pukovnik bivše jugoslovenske vojske, a u toku okupacije proizveden u čin armijskog generala, bio ministar vojni izbegličke vlade i načelnik štaba Vrhovne komande tzv. Jugoslovenske vojske u otadžbini - sada u zatvoru;
2. **Dr. MOLJEVIĆA STEVANA**, rođen 6. januara 1888. godine u Rudom, od oca Jovana i majke Mitre - rođ. Babić, oženjen, otac dvoje dece, svršio Pravni fakultet u Zagrebu, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio advokat u Banjoj Luci a za vreme okupacije bio član štaba Vrhovne komande DM - sada u zatvoru;
3. **ŽUJOVIĆ MLADENA**, rođen 5 juna 1895 godine u Beogradu, od oca Jevrema i majke Danice, pre rata bio advokatski pripravnik u Beogradu, Srbin, jugosl. državljanin, odsutan - sada u inostranstvu;
4. **Dr. TOPALoviĆA ŽIVKA**, rođen 21 marta 1886 u Užicu, od oca Periše i majke Mihave, oženjen advokat u Beogradu, Srbin jugosl. državljanin, odsutan - sada u inostranstvu;
5. **VILOVIĆA ĐURE**, rođen 11 decembra 1889 godine u Brelima, od oca Đure i majke Simone - rođ. Šašić, Hrvat, jugoslovenski državljanin, svršio filozofski i teološki fakultet, po zanimanju književnik i novinar, za vreme okupacije bio član CNK organizacije DM i predsednik Propagandnog odbora - sada u zatvoru;
6. **RADIĆA RADOSLAVA-RADE**, rođen 1890 godine u Jošavki, srez Banjalučki, od oca Novaka i majke Stoje - rođ. Spasojević, trgovac, oženjen, otac troje dece, Srbin, jugoslovenski državljanin, za vreme okupacije bio četnički komandant u Bosni i član CNK organizacije DM - sada u zatvoru;
7. **VRANJEŠEVIĆA SLAVOLJUBA**, rođen 10 januara 1905 godine u selu Kravici, srez Srebrenica, od oca Dušana i majke Danice - rođ. Kojić, biv. jugoslovenski major, oženjen, otac jednog deteta, Srbin, jugoslovenski državljanin, poslednja funkcija: komandant Zapadne Bosne organizacija DM - sada u zatvoru;

8. **GLIŠIĆA MILOŠA**, rođen 27 februara 1910 u Užičkoj Požegi, od oca Stojadina i majke Stanke - Bogićević, kapetan biv. jugoslovenske vojske, Srbin, jugoslovenski državljanin, oženjen, otac dvoje dece - sada u zatvoru;

9. **JOVANOVIĆ SLOBODANA**, rođen 21 novembra 1869 u Beogradu, od oca Vladimira i majke Jelene, neženjen, ranije profesor Beogradskog univerziteta, za vreme rata i okupacije potpretsednik a kasnije pretsednik kraljevske jugoslovenske vlade, vlade u inostranstvu i zastupnik ministra vojnog, otsutan - sada u inostranstvu;

10. **Dr. PURIĆA BOŽIDARA**, rođen 6 februara 1891 godine u Beogradu, od oca Luke i majke Milice, oženjen, ranije činovnik Ministarstva inostranih poslova, a za vreme okupacije bio pretsednik jugoslovenske vlade u inostranstvu, otsutan - sada u inostranstvu;

11. **Dr. NINČIĆA MOMČILA**, rođen 28 maja 1876 u Jagodini, od oca Arona i majke Pole, oženjen, otac dvoje dece, jugoslovenski državljanin, za vreme rata i okupacije bio ministar spoljnih poslova u emigrantskim vladama, otsutan - sada u inostranstvu;

12. **ŽIVKOVIĆ PETRA**, rođen 23 januara 1879 godine u Negotinu, od oca Rake i majke Save, neženjen, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio armijski general, a za vreme rata i okupacije član jugoslovenske vlade u inostranstvu, pomoćnik vrhovnog komandanta jugoslovenske vojske i jedno vreme ministar vojni, otsutan - sada u inostranstvu;

13. **KNEŽEVIĆA RADOJA**, rođen 20. avgusta 1901. godine u Stragarima, od oca Lazara i majke Mileve - rođ. Veljković, oženjen, otac dvoje dece, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio profesor u Beogradu, a za vreme okupacije ministar dvora u inostranstvu, otsutan - sada u inostranstvu;

14. **Dr. GAVRILOVIĆ MILANA**, rođen 23. novembra 1882. godine u Beogradu, od oca Uroša i majke Agnjice - rođ. Vasić, oženjen, otac petoro dece, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio savetnik poslanstva u penziji i ambasador na strani, a za vreme okupacije član jugoslovenske vlade u inostranstvu, otsutan - sada u inostranstvu;

15. **KNEŽEVIĆA ŽIVANA**, rođen 15. juna 1906. godine u Vranju, od oca Lazara i majke Mileve - rođ. Veljković, oženjen, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio major jugoslovenske vojske, a za vreme okupacije šef vojnog kabineta jugoslovenske vlade u inostranstvu i vojni ataše kod ambasadora Fotića, otsutan - sada u inostranstvu;

16. **FOTIĆA KONSTANTINA**, rođen 17. februara 1891. u Šapcu, oženjen, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio pomoćnik ministra i ministar na strani, a za vreme okupacije ambasador jugoslovenske vlade u Vašingtonu, otsutan - sada u inostranstvu;

17. **JOVANOVIĆA DRAGOMIRA-DRAGOG**, rođen 27. jula 1902. godine u Požarevcu, od oca Ljubomira i majke Vilme, rođ. Draškoci, oženjen, otac jednog deteta, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio upravnik grada Beograda, a za vreme okupacije upravnik grada Beograda, predsednik opštine grada Beograda, šef Srpske državne bezbednosti i izvanredni vladin komesar za Beograd i srezove vračarski i gročanski - sada u zatvoru;

18. **DINIĆA TANASIJA TASE**, star 55 godina, od oca Đorđa i majke Paraskeve - rođ. Jovanović, rođen u Nišu, Srbin, jugoslovenski državljanin, oženjen, bez dece, pre rata bio pešad. Pukovnik bivše jugoslovenske vojske u penziji i biv. narodni poslanik, za vreme okupacije bio izvanredni komesar za personalne poslove, pomoćnik komesara unutrašnjih poslova, ministar unutrašnjih poslova i ministar soc. politike - sada u zatvoru;

19. **JONIĆA VELIBORA**, rođen 12. februara 1892. godine u selu Krnjevu, srez oraški, od oca Krste i majke Sofije - rođ. Veljković, oženjen, otac jednog deteta, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio profesor Vojne akademije i novinar, za vreme rata i okupacije bio komesar Ministarstva prosvete a potom ministar prosvete u Nedićevoj vladi - sada u zatvoru;

20. **DOKIĆA ĐURE**, rođen 1874. godine u Užicu, od oca Lazara i majke Katarine, rođ. Lazarević, oženjen, otac jednog deteta, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio arm. general u penziji i rezervi, a za vreme okupacije bio ministar saobraćaja u Nedićevoj vladi od 3 oktobra 1941 godine do kraja - sada u zatvoru;

21. **MUŠICKOG KOSTE**, rođen 7. aprila 1897. godine u Slav. Brodu, od oca Milana i majke Jelene - rođ. Mihailović, oženjen, otac dvoje dece, Srbin, jugoslovenski državljanin, aktivni inženjerski pukovnik bivše jugoslovenske vojske, za vreme rata bio komandant SDK i kao takav proizveden za generala - sada u zatvoru;

22. **PAVLOVIĆA BOŠKA**, rođen 7. aprila 1892. godine u Jajcu - Bosna, od oca Vukašina i majke Katarine - rođ. Antres, oženjen, otac dvoje dece, Srbin, jugoslovenski državljanin, pre rata bio zapovednik državne polic. straže u Zagrebu, za vreme okupacije bio pomoćnik komandanta SDS i državni potsekretar Nedićeve vlade - sada u zatvoru;

23. **Dr. MARKOVIĆA LAZARA-LAZE**, rođen 21. septembra 1882. godine u Beogradu, od oca Petra i majke Stane - rođ. Petrović, udovac, otac jednog deteta, Srbin, jugoslovenski državljanin, ministar u penziji - sada u zatvoru;

24. **Dr. KUMUNUDIJA KOSTE**, rođen 1874. godine u Beogradu, od oca Dimitrija i majke Emine - rođ. Holcer, oženjen, otac troje dece, Srbin, jugoslovenski državljanin, ministar u penziji - sada u zatvoru;

ŠTO SU IZVRŠILI SLEDEĆA KRIVIČNA DELA:

A.

MIHAILOVIĆ DRAGOLJUBA - DRAŽU, zato što je izvršio sledeća krivična dela:

U periodu od početka jula do kraja novembra 1941 godine:

1. Mihailović je organizovao u okupiranoj Jugoslaviji četničku organizaciju (koju je nazvao "Jugoslovenska vojska u otadžbini"), pa je, čim je počela oslobodilačka borba naroda Jugoslavije protivu okupatora stupio u saradnju sa nemačkim i italijanskim okupatorima i drugim slugama okupatora i svoju organizaciju upotrebio za gušenje oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije i za izvršenje bezbroj raznovrsnih ratnih zločina.

2. Avgusta, 1941 Mihailović, iako se bio uspešno sporazumeo sa pretstavnicima Valjevskog partizanskog odreda da se četnici i partizani ne napadaju, napao je mučki i iznenada jedan vod Valjevskog partizanskog odreda u selu Planinici (nedaleko od Mionice). U tom napadu Mihailović je lično komandovao četnicima, koji su tom prilikom ubili dva partizana, nekoliko ranili i nekoliko zarobili.

3. U vreme kada je buknuo narodni ustanak u Srbiji, kada su ustanici počeli oslobađati gradove, Mihailović je tajno stupio u vezu sa izdajnikom Milanom Nedićem. Po Nedićevom pozivu Mihailović je 29 avgusta 1941 godine, na dan obrazovanja Nedićeve vlade, uputio u Beograd svoju delegaciju sastavljenu od majora Aleksandra Mišića i još dva viša oficira sa ovlašćenjem da vode pregovore i zakluče sporazum sa Nedićem o zajedničkoj borbi za ugušenje narodnog ustanka u Srbiji. Mihailovićeva delegacija posle pregovora, koji su trajali od 29 avgusta do 5 septembra 1941, sa Nedićem zaključila je sporazum sledeće sadržine:

a. da Nedić, odnosno Nedićeva vlada i Draža Mihailović sarađuju u borbi protiv partizana u cilju njihovog uništenja.

b. da Nedić odmah izda novčanu pomoć organizaciji Mihailovića, da bi Mihailović mogao davati plate oficirima i podoficirima kao i za ishranu Mihailovićeve vojske,

v. da Nedić odredi odmah jednog oficira za vezu koji će biti stalno pri štabu Mihailovića,

g. da Nedić izdejstvuje kod Nemaca da ne gone Mihailovića i njegove četnike,

d. da posle formiranja oružanih odreda Nedićeve vlade donesu Nedić i Mihailović jedan zajednički operacijski plan za čišćenje Srbije od partizana.

Na osnovu zaključenog sporazuma između Nedića i Mihailovića delegacija je primila od Nedića novčanu pomoć i odmah potom vratila se na Ravnu Goru u Mihailovićev štab.

Na osnovu toga sporazuma, postupajući po naređenju generala Hajnriha Dankelmana, koji je, pošto ga je Nedić obavestio o zaključenom sporazumu sa Mihailovićem, taj sporazum odobrio, nemačke okupacione jedinice nisu preduzimale nikakve mere protiv Mihailovića i njegovih četnika.

Na osnovu tog sporazuma Mihailovićev oficir za vezu kod Nedića Slavko Pipan, polovinom septembra 1941 poveo je sa sobom u Mihailovićev štab pomoćnika komandanta Nedićeve žandarmerije, potpukovnika Marka Olujevića, koji je od Nedića bio određen za oficira za vezu pri Mihailovićevom štabu, i nosio sa sobom Nedićev operacijski plan za čišćenje partizana iz Srbije u kom planu je bila predviđena saradnja Nedićevih i Mihailovićevih odreda u operacijama čišćenja, — ali je Olujević sa tim planom pao u ruke partizana.

Dok je tako u najvećoj tajnosti, stupivši u saradnju sa kvisingom Milanom Nedićem, vršio pripreme za ugušenje oslobodilačkog ustanka u Srbiji u saradnji sa okupatorom i Nedićem, Mihailović je, da bi prikrio izdaju koju je spremao, govorio predstavnicima partizana: da njegovi četnici nikad neće napasti partizane, da će i on stupiti u borbu protiv okupatora samo kad bude smatrao da je za to povoljan momenat. U isto vreme organizovao je najživlju propagandu u narodu da se ne diže na oružje, da je ustanak preuranjen, da „još nije vreme“ za oružanu borbu protiv okupatora, da će okupator represalijama uništiti srpski narod itd. Takvom propagandom Mihailović je hteo da zastraši i demoralise narodne mase koje su se dizale na oružje protiv okupatora i da ih odvрати od oružane borbe protiv okupatora. Takvom propagandom Mihailović je već tada pomagao okupatorima koji su svim mogućim merama pokušavali da uguše narodnooslobodilački ustanak srpskog naroda.

4. Iako je u septembru 1941 opšti oslobodilački ustanak obuhvatio čitavu Srbiju, Crnu Goru, Bosnu, Hercegovinu i Liku, a partizanski rat se sve više širio u čitavoj Jugoslaviji, iako su uprkos Mihailovićeve zabrane počeli i pojedini njegovi odredi u Srbiji da se priključuju partizanima u borbi protiv nemačkih okupatora, Mihailović je i u takvoj situaciji produžio u najvećoj tajnosti da se priprema za opšti napad na partizane, pa je radeći na tome:

primio pod svoju komandu veći broj vojvoda Kosta Pećanca koji su se bili stavili otvoreno u službu nemačkih okupatora, kao na primer Budimira Cerskog, Jovana Škavu, Nikolu Kalabića, Božu Javorskog i druge; naredio svojim komandantima Milošu Glišiću i Vučku Ignjatoviću da odmah posle oslobođenja Požege od Nemaca, u septembru 1941, napadnu partizane u Požezi i da zauzmu Požegu; dopustio svojim oficirima Glišiću i Ignjatoviću i njihovom odred u Požezi da razoružaju partizanske kurire i manje partizanske grupe, da zaustavljaju vozove koji su išli iz Čačka u Užice sa transportima žita za ishranu stanovništva i drugim transportima i da otimaju transporte oružja i municije koje je iz Užica bilo upućeno na

front borcima koji su vodili krvave bojeve sa Nemcima, da skinu s voza komandanta Prvog šumadijskog partizanskog odreda Milana Blagojevića, koji se iz Užica vraćao na front iza Rudnika i da ga posle zverskog mučenja ubiju, - a da protiv Glišića i Ignjatovića nije preduzeo nikakve mere; dopustio da četnici iz okoline Kosjerića napadnu kamione koji su prenosili 150 hiljada metaka iz Užičke fabrike municije borcima koji su u krvavim bojevima zaustavljali nadiranje nemačkih snaga od Obrenovca ka Valjevu kroz Posavinu i Tamnavu u prvoj fazi I neprijateljske ofanzive i borcima koji su držali blokadu Valjeva vodeći krvave borbe protiv jakog nemačkog garnizona u Valjevu.

Pošto nije mogao sprečiti oslobodilački ustanak u Srbiji, Mihailović je, u strahu da ne ostane potpuno usamljen i napušten od čitavog naroda, zaključio, 26 oktobra 1941 sa Komandantom narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Jugoslavije Titom, sporazum o zajedničkoj borbi četnika i partizana protiv okupatora i njihovih domaćih slugu. Ali i posle zaključenja toga sporazuma on je i dalje tajno pripremao opšti napad na partizane u nameri da ih uništi i tako onemogućiti svaku oslobodilačku borbu naroda Jugoslavije.

Kratko vreme posle dolaska u njegov štab iz inostranstva generalštabnih majora Zaharija Ostojića i Mirka Lalatovića, upućenih od jugoslovenske emigrantske vlade i vrhovne komande, kao i engleskog kapetana Hadsona upućenog iz Kaira, Mihailović, pošto je već bio izvršio potrebne pripreme za opšti napad na partizane, sem ostalog u skladu sa porukom koju mu je Hadson preneo od svojih nadležnih, a koja je glasila: „da Jugosloveni ima da se bore za Jugoslaviju a ne da se borba pretvori u pobunu komunista za Sovjetsku Rusiju“, izdao je 1 novembra 1941 komandantima svih svojih odreda naređenje da povuku sa frontova prema Nemcima sve odrede i da pređu u opšti napad na partizane. Tako je on prekršio sporazum sa Titom, koji je pet dana ranije bio potpisao.

Izvršujući Mihailovićevo naređenje svi njegovi odredi u Srbiji napustili su frontove prema Nemcima, otvarajući slobodan put nemačkim snagama za prodor na oslobođenu teritoriju, i prešli su u opšti napad na partizane, i to:

u noći između 1 i 2 novembra četnici pod komandom Glišića i Ignjatovića napali su na Užice na položajima zvanim Trešnjica (svega nekoliko kilometara udaljeno od Užica) i posle teške borbe bili su razbijeni a potom kontranapadom partizana izbačeni iz Požege;

u noći između 1 i 2 novembra napao je iznenada Boža „Javorac“ (koji se bio stavio pod komandu Glišića i Ignjatovića) na Ivanjicu, ali je posle teške borbe razbijen i nateran u bekstvo od strane partizana;

6 novembra četničke snage, koje su se nekoliko dana ranije bile povukle sa fronta kod Kraljeva, otvorivši prolaz Nemcima za oslobođenu teritoriju, napale su podmuklo i iznenadno prvo na partizansku tenkovsku jedinicu i partizansku artiljeriju, koje su bile

sastavljene od tenkova i topova otetih od Nemaca, i uništile partizansku tenkovsku i artiljerijsku posadu, a zatim napale na Čačak sa svih strana, ali su posle ogorčane borbe bile razbijene i povukle se u rasulu ka Ravnoj Gori gonjene u stopu od partizana, i napuštene od ogromnog broja svojih boraca; četnički odred kapetana Dragoslava Račića izvršio je drugi napad na Užice, ali je na položaju Crnokosa vrlo brzo bio razbijen i u rasulu pobjegao ka Ravnoj Gori napuštene takođe od velikog broja svojih boraca;

četnički odred kapetana Neška Nedića i poručnika Voje Popovića napao je na Kolubarski partizanski bataljon na položajima Bačevci-Krčmar-Bukovac-Prijezdici-Zarubi-Ravni (kod Valjeva) koji je na tom položaju dva meseca vodio krvave borbe protiv Nemaca koji su sa jakim snagama pokušavali da prodru iz Valjeva ka Užicu na oslobođenu teritoriju, pa su i te četničke snage posle višednevnih bojeva bile razbijene; i u svim drugim mestima u Srbiji, svuda gde je bilo četničkih odreda, četnici su napali partizanske odrede, osim četničkih odreda popa Vlade Zečevića i poručnika Ratka Martinovića koji su napustili Mihailovića i produžili da se zajedno sa partizanima bore protiv okupatora.

Opšti napad Mihailovićevih četnika na partizane bio je vrlo brzo potpuno slomljen. Mihailović je posle sloma četničkog napada na partizane produžio borbu protiv partizana ohrabren radio emisijama jugoslovenske izbegličke vlade koja je još u jeku četničkog napada na partizane objavljivala da je Mihailović jedini ovlašćeni predstavnik kralja i izbegličke vlade u okupiranoj zemlji i da sve snage koje se bore moraju da se stave pod njegovu komandu. Kada je situacija za njega postala teška, kada je nastupio nagli raspad njegovih odreda, Mihailović je po jednodušnoj odluci čitavog svog štaba otišao sa svojim oficirima majorom Aleksandrom Mišićem, pukovnikom Branislavom Pantićem i kapetanom Nenadom Mitrovićem u selo Divci (udaljeno 10 km. od Valjeva) i u jednoj kafani sastao se sa predstavnicima Nemaca: načelnikom štaba nemačkog vojnog zapovednika za Srbiju oficijom Gestapo-a kapetanom dr. Jozefom Matlom i još nekoliko viših nemačkih oficira. Sastanak je održan u najvećoj tajnosti pod zaštitom nemačkih bornih kola i velikog broja nemačkih vojnika. O ovom sastanku Mihailović je preko engleske obaveštajne službe obavestio radiogramom izbegličku vladu kako pre svoga polaska na sastanak, tako i posle održanog sastanka.

5. Iste noći između 13 i 14 novembra, posle sastanka sa Nemcima, po njegovom naređenju predao je njegov komandant Jovan Škava oko 365 partizana Nemcima u selu Slovcu (udaljenom 5 kilometara od sela Divaca). Ti partizani bili su na prevaru zarobljeni od četnika u toku borbi na raznim frontovima, pa su sa Ravne Gore, gde su bili skoncentrisani, prevedeni 13 novembra u selo Mionicu i predati Jovanu Škavi. Nekoliko dana posle predaje Nemcima, svi ovi partizani su streljani, osim oko 30 njih koji su posle dužeg ležanja u logorima ostali živi.

6. Mada je 20 novembra 1941 došlo do zaključenja sporazuma o primirju između partizana i četnika, koji su sporazum zaključili ovlašćeni Mihailovićeви pretstavnici i pretstavnici Vrhovnog štaba partizanskih odreda Jugoslavije, mada se Mihailović sporazumom o primirju obavezao da nastavi borbu protiv okupatora i saradnji sa partizanima, tri dana docnije, 23 novembra 1941 godine, kada je počela druga i glavna faza I ofanzive nemačkih okupatora protiv oslobođene teritorije od Kraljeva-Kragujevca, Rudnika, Valjeva i Ljubovije u pravcu Užica, Mihailović je, pogazivši ponovo sporazum zaključen sa Vrhovnim štabom partizanskih odreda, odbio poziv Tita da stupi u borbu protiv nemačkih snaga koje su nadirale u oslobođenu teritoriju i izdao je naređenje svim svojim komandantima da nigde i niukom slučaju ne stupaju u borbu sa okupatorskim jedinicama koje su napadale oslobođenu teritoriju.

U periodu od početka decembra 1941 do kraja novembra 1942 godine:

7. Posle završetka prve ofanzive nemačkih okupatora, u toku koje su nadmoćne nemačke snage uz pomoć Nedićevih i Ljotićevih odreda uspele da ponova okupiraju oslobođenu teritoriju u Srbiji i da prinude glavninu partizanskih snaga sa Vrhovnim štabom partizanskih odreda Jugoslavije da se povuče ka Sandžaku, veći broj Mihailovićevih komandanta odreda primivši od Mihailovića instrukcije na konferenciji komandanata održanoj na Ravnoj Gori, 30 novembra 1941 otišli su svaki na svoj teren i postupajući po dobijenim instrukcijama „legalizovali" su se kod okupatora, tj. stupili javno i otvoreno u službu nemačkih okupatora i u toku cele 1942 učestvovali su zajedno sa Nemcima i Nedićevim i Ljotićevim odredima u mnogobrojnim borbama protiv partizanskih odreda, koji su posle povlačenja iz Srbije glavnine partizanskih snaga ostali u Srbiji. Te Mihailovićeve „legalizovane" odrede Nemci su naoružavali, hranili, odevali i upotrebljavali pod svojom komandom u operacijama protiv partizana a koristili su ih i kao policijske snage pomoću kojih su izvršili hapšenje desetina hiljada srpskih rodoljuba koji su u opštem narodnom ustanku pomagali partizane, a pored toga ti odredi su vršili, masovna ubistva partizanskih simpatizera. Tako su se sa svojim odredima „legalizovani" Mihailovićevi komandanti: poručnik Predrag Raković u Čačku, Glišić i Ignjatović u Požegi, Pantelić u Loznici, Živan Lazović u okrugu beogradskom, kapetan Borivoje Rajković i kapetan Mladenović u Kosjeriću, kapetan Mitić, Matić, Budimir Cerski, Jovan Škava, Mašan Đurović i drugi.

I ako su ovi Mihailovićevi komandanti i odredi „legalizovavši" se kod okupatora stupili pod komandu Nedića, oni su i dalje priznavali Mihailovićevu komandu i manje ili više prikriveno održavali neprekidne veze sa Mihailovićem, primali i izvršavali njegova naređenja za uništavanje partizana, podnosili mu izveštaje o svom radu i dobijali od njega saglasnost za svoj rad.

Pored „legalizovanih" odreda Mihailović je u Srbiji imao i nekoliko svojih odreda koji se nisu bili otvoreno stavili pod komandu Nedića i Nemaca ali su manje ili više prikriveno primali

oružje i municiju od Nemaca, otvoreno učestvovali zajedno sa Nemcima, Nedićevim i Ljotićevim odredima i Mihailovićevim „legalizovanim“ odredima, u borbama protiv partizana, zarobljene partizane i uhapšene simpatizere predavali Nemcima i zajedno sa okupatorom i njegovim slugama učestvovali u vršenju mnogobrojnih zločina nad civilnim stanovništvom u Srbiji. Tako su, na primer, u borbama protiv partizana, učestvovali Mihailovićevi komandant i kapetan Neško Nedić i poručnik Voja Popović, u borbama oko Valjeva u toku zime 1941/42 godine. I sa ovim svojim odredima Mihailović je održavao neprekidne veze, izdavao im naređenja, primao od njih izveštaje i odobravao njihov rad.

U ovom periodu Mihailović je uspostavio veze i sa većim brojem Nedićevih oficira koji su komandovali oružanim odredima Nedićeve vlade, stavio je te oficire pod svoju komandu, izdavao im naređenja i uputstva, primao od njih izveštaje i odobravao njihov rad, mada su oni i dalje ostali pod komandom Milana Nedića. Tako su se na primer pod Mihailovićevu komandu bili stavili potpukovnik Milan Kalabić i kapetan Radovan Stojanović, koji su u toku zime 1941-42 učestvovali u operacijama protiv valjevske grupe partizanskih odreda a u proleće 1942 protiv Požarevačkog partizanskog odreda.

Tako su svi Mihailovićevi oficiri i odredi u Srbiji u ovom periodu, postupajući po njegovim uputstvima i naređenjima, stupili otvoreno u službu okupatora u borbi protiv narodnooslobodilačkih partizanskih odreda i narodnooslobodilačkog pokreta uopšte, osim vrlo malog broja njegovih oficira koji su se zajedno sa njim da se i oni ne bi kompromitovali kao izdajnici, manje ili više prikriveno kretali pod zaštitom njegovih „legalizovanih“, „polulegalizovanih“ i Nedićevih odreda koji su se bili stavili takođe i pod njegovu komandu.

8. Meseca decembra 1941 Mihailović je uputio u Crnu Goru svoje oficire Milivoja Nedeljkovića i Rudolfa Perhineka sa zadatkom da uspostave vezu sa četničkim komandantima u Crnoj Gori i Sandžaku, generalom Blažom Đukanovićem, pukovnikom Bajom Stanišićem, majorom Đorđem Lašićem i kapetanom Pavlom Đurišićem i da im prenesu njegova uputstva za borbu protiv partizana. Ovi četnički komandanti su krajem 1941 organizovali uz punu pomoć italijanskih okupatora svoje odrede i zajedno sa italijanskim okupatorima učestvovali u borbama protiv partizana, primajući oružje, hranu i plate od Italijana. U Sandžaku Mihailović je uspeo krajem 1941 da stavi pod svoju komandu sandžačke četničke odrede koji su se isto kao i četnički odredi u Crnoj Gori bili stavili otvoreno u službu Italijana i učestvovali u borbama protiv partizana, i to još od novembra 1941 godine. U zimu 1942 godine, Mihailović je svojim radiogramima upućenim četničkim komandantima u Crnoj Gori i Sandžaku saopštavao da odobrava njihov rad i davao im uputstva za što jaču borbu protiv partizana a za „taktiziranje“ prema Italijanima tj. za saradnju sa italijanskim okupatorima u borbi protiv partizana.

9. U jesen 1941, Mihailović je uputio na rad u Bosnu i Hercegovinu svoje oficire majora Boška Todorovića, poručnika Mutimira Petkovića, kapetana Sergija Mihailovića, poručnika

Milorada Momčilovića i druge, pored žandarmeriskog majora Jezdimira Dangića koga je bio uputio u Istočnu Bosnu još u vreme narodnog ustanka u Srbiji.

Mihailović je majora Boška Todorovića postavio za komandanta Istočne Bosne i Hercegovine. Postupajući po Mihailovićevim uputstvima i naređenjima major Boško Todorović stupio je u pregovore sa italijanskim okupatorima u Hercegovini decembra 1941 preko kapetana Mutimira Petkovića, novinara Milana Šantića i Dobrosava Jevđevića i januara 1942 sastali su se Boško Todorović, Dobrosav Jevđević i Mutimir Petković sa kapetanom OVRE* (* Skraćeni naziv za tajnu italijansku fašističku političko-obaveštajnu službu (Organizzazione di Vigilanza e repressione dell'Antifascismo) Dematejisom i sklopili su pismeni sporazum o saradnji Mihailovićevih četnika i italijanskih okupatora u borbi protiv partizana.

Postupajući po Mihailovićevim uputstvima i naređenjima njegovi oficiri u Istočnoj Bosni uspeali su brzo da razbiju saradnju između četnika i partizana u borbama protiv okupatora i ustaša, pa je major Dangić, kada je nemačka kaznena ekspedicija prodrla u Istočnu Bosnu, u januaru 1942, naredio svim svojim odredima da se povuku sa frontova, te na taj način otvorio prolaze nemačkoj kaznenoj ekspediciji i omogućio joj da brzo prodre u Istočnu Bosnu i nanese iznenadne teške udarce partizanskim odredima a potom je posle kratkog vremena uspostavio vezu sa kapetanom gestapovcem dr. Jozefom Matlom u Banji Koviljači i odmah posle sastanka sa ovim gestapovcem otišao u Beograd, sa znanjem i odobrenjem Mihailovića, radi traženja pomoći od Nedića i Nemaca za borbu protiv partizana u Istočnoj Bosni.

Lokalni četnički komandanti u Istočnoj Bosni: pop Savo Božić, Cvijetin Todić i drugi, koji su se stavili pod komandu Mihailovićevog oficira kapetana Dragoslava Račića, koji je decembra 1941 prešao u Istočnu Bosnu, sklopili su sporazume sa ustaškim vlastima o saradnji u cilju uništenja partizana i zajedno sa ustašama su vodili borbe protiv partizanskih odreda u Istočnoj Bosni.

10. U zimu 1942 Mihailovićev oficir Boško Todorović uspostavio je, preko Radmila Grđića, jednog od vođa hercegovačkih četnika, vezu sa Ilijom Trifunovićem zvanim Birčaninom, koji je organizovao četničke odrede u jugozapadnoj Bosni i Lici u najtešnjoj saradnji sa italijanskim okupatorima, i sam potpuno legalno sa svojim štabom živeo i radio u Splitu obezbeđivan od italijanskih karabinjera.

11. U Sloveniju je Mihailović uputio, u ovom periodu, svoga oficira majora Karla Novaka koji je u tesnoj saradnji sa okupatorima i kvislinškom „belom gardom" organizovao slovenačke četnike poznate pod nazivom „plava garda". I ako malobrojne, Mihailovićeve jedinice u Sloveniji pod komandom majora Novaka saradivale su otvoreno sa okupatorima i slovenačkom kvislinškom „belom gardom".

Povezavši se u toku decembra 1941 i prvih nekoliko meseci 1942 godine sa skoro svim četničkim odredima u Srbiji, Bosni, Sandžaku, Crnoj Gori, Hercegovini, Dalmaciji, Liki i Sloveniji i stavivši sve te četničke odrede pod svoju komandu, i ako su svi otvoreno saradivali sa nemačkim i italijanskim okupatorima i kvislinškim snagama Nedića, Ljotića, Pavelića i slovenačkom „belom gardom“, Mihailović je u jeku III ofanzive okupatora protiv glavnine partizanskih snaga u Crnoj Gori i Sandžaku prešao iz Srbije i maja 1942 godine stigao u Sandžak na planinu Zlatar gde je sakupio članove svoje Vrhovne komande majora Zaharija Ostojića i majora Mirka Lalatovića. Na Zlataru ga je prihvatio njegov oficir Petar Baćović sa oko 300 četnika iz Istočne Bosne.

Pre svog dolaska na Zlatar, major Ostojić, načelnik operativnog, organizacionog i obaveštajnog odeljenja Mihailovićeve Vrhovne komande, komandovao je svim četničkim snagama koje su u III ofanzivi okupatora zajedno sa Italijanima, Nemcima i ustašama učestvovala u borbama protiv partizanskih snaga u Crnoj Gori i Sandžaku i Istočnoj Bosni. Posle dolaska na Zlatar Mihailović je uzeo u svoje ruke komandovanje nad četničkim snagama nastojeći da dovede do uništenja glavnine partizanskih snaga. U toku operacija Mihailović je bio udaljen od sektora fronta na Limu svega nekoliko kilometara.

Na sektoru fronta na Limu, protiv partizana su se borile sledeće Mihailovićeve snage: odredi Vučka Ignjatovića i Miloša Glišića iz Srbije, Petra Baćovića iz Istočne Bosne, delovi odreda Pavla Đurišića iz jednog dela Crne Gore i jednog dela Sandžaka, „legalizovani“ odredi kapetana Nikole Bojovića, Vuka Kalaitovića, „vojvode“ Zdravka Irića i Rada Korde. Četničke odrede u operacijama je potpomagala artiljerija italijanskih jedinica koje su se nalazile u Pljevlju, Prijepolju, Bijelom Polju i Priboju, dok su odrede Glišića i Ignjatovića snabdevali oružjem, municijom, hranom i novcem Nedić i nemački okupatori. Po naređenju Mihailovića svi odredi su bili stavljeni pod komandu Miloša Glišića, koga je Mihailović postavio za komandanta korpusa a Nedić za komandanta Sandžačkog četničkog odreda.

Na drugom sektoru fronta, na planini Sinjajevini, u ovoj ofanzivi učestvovali su Mihailovićevi odredi Đorđa Lašića, Pavla Đurišića, Ivana Ružića i neki delovi četničkih snaga iz Srbije. Ove Mihailovićeve snage Italijani su snabdevali hranom oružjem, municijom, minobacačima i pomagali u operacijama artiljerijom.

Na trećem sektoru fronta u ovoj ofanzivi, borili su se Mihailovićevi odredi pod komandom Baja Stanišića, Jakova Jovovića i Sima Mijuškovića (koji su bili svi pod komandom generala Đukanovića čiji se štab nalazio zajedno sa Italijanima na Cetinju). Na ovom sektoru fronta Mihailovićevi četnici su na oba kraka sektora (Nikšić-Golija i Nikšić-Šavnik) bili pomešani sa italijanskim snagama i od Italijana su primali plate, i to svaki četnik 15 lira dnevno a posebno nagrade za svakog ubijenog partizana u novcu i brašnu, a pored toga su ih Italijani snabdevali oružjem, municijom i hranom, pomagali u operacijama svojom artiljerijom i lečili ranjene četnike u italijanskim bolnicama. Sve četničke odrede u toku III ofanzive prevozili su

od položaja do položaja italijanski kamioni a četnički komandanti su dolazili iz grada u grad italijanskim limuzinama.

Polovinom juna 1942, potiskujući partizane ka Bosni, snage Baja Stanišića i Italijana sastale su se sa četničkim snagama popa Radojice Perišića iz Hercegovine i sa italijanskim snagama iz Gacka, i posle bitke na Orlovcu i kod Gacka 13 jula 1942, uspeali su da istisnu glavninu partizanskih snaga iz Crne Gore. Mihailović je izdao naredbu polovinom jula 1942 godine Petru Baćoviću da sa svim četničkim snagama kojima je komandovao snabdevenim italijanskim oružjem, municijom i hranom, da izvrše napad na Ćurđevo (granica Bosne i Sandžaka) u kome se nalazila glavna partizanska bolnica sa ogromnim brojem ranjenika, i postupajući po tom naređenju četnički odredi su napali Đurevo nadmoćnim snagama, i posle žestoke borbe zauzeli ga. Tako je Mihailović lično izdao naređenje za operaciju protiv partizana kojim je završena III ofanziva okupatora i četnika u toku koje je glavna partizanskih snaga pod teškim borbama sa višestruko nadmoćnijim neprijateljem morala napustiti oslobođene teritorije Crne Gore i Sandžaka, na kojima su ponovo uspostavili svoju vlast italijanski okupatori koji su dozvolili Mihailovićevim četnicima, punu slobodu organizacije i rada. Svi četnički odredi koji su zajedno sa Italijanima učestvovali u III ofanzivi u borbama protiv partizana, saradivali su sa italijanskim okupatorima ostvarujući direktive i naređenja optuženoga Mihailovića.

Kada su na kraju III ofanzive četničke snage sa sektora fronta na Limu izbile na liniju reka Tara-Drina, iskrsnulo je oko varoši Foče između Italijana i četnika s jedne strane i Nemaca i ustaša s druge spor o tome ko će držati Foču. Da bi Foča došla u italijansku okupacionu zonu, u kojoj su četnici uživali punu pomoć Italijana, Mihailović je naredio Pavlu Đurišiću da ide na Cetinje da interveniše kod Italijana i da se založe da Foča pripadne italijanskoj okupacionoj zoni i četnicima, a oficiru Milošu Glišiću naredio da ide u Beograd i da izdejstvuje Nedićevu intervenciju kod Nemaca da odustanu od Foče i da naredu ustašama da se povuku iz Foče. Mihailovićev oficir Petar Baćović je pokušao napadom na ustaše u Foči da osvoji Foču i da na taj način reši spor koji je bio izbio. Međutim, odmah u početku napada, Baćović je dobio od komandanta italijanske divizije „Pusterija“ naređenje da se odmah povuče na liniju Vikoč-Hum, pa je Baćović to naređenje odmah izvršio, a izvesan broj zarobljenih ustaša po naređenju komandanta italijanske divizije pustio je, uzevši prethodno od njih pismene izjave da su se četnici prema njima dobro ponašali i da su im vratili sve oružje, a potom je ove izjave poslao komandantu divizije „Pusterija“ i Mihailoviću.

12. U jeku završnih i najtežih borbi u III ofanzivi, Mihailović je stigao u okolinu Šahovića u Crnu Goru, potom prešao u Mojkovac i 10 juna stigao u selo Podgoru pod Durmitorom u blizini Žabljaka gde su se nalazile italijanske jedinice. Trinaestog jula 1942 Mihailović je otišao iz sela Podgore u Zimonjića Kulu (Avtovac) u Hercegovini i tu održao sastanak sa komandantima i rukovodiocima svojih odreda: Ilijom Trifunovićem zvanim Birčaninom, Petrom Baćovićem, Dobrosavom Jevđevićem, Pavlom Đurišićem, popom Radojicom

Perišićem, Miloradom Popovićem, kapetanom Radovanom Ivaniševićem, Milanom Šantićem i Zaharijom Ostojićem. Na tom sastanku Mihailović je postavio Birčanina za komandanta Dalmacije, Like i Zapadne Bosne, a kapetana Ivaniševića za načelnika njegovog štaba, zatim Petra Baćovića za komandanta Hercegovine i Istočne Bosne, Pavla Đurišića za komandanta Crne Gore do Nikšića, Baja Stanišića za komandanta stare Crne Gore, a Đurišića i Stanišića stavio je pod komandu generala Blaže Đukanovića koga je već ranije postavio za komandanta Crne Gore. Mihailović je za sve ove svoje komandante znao da su se stavili javno i otvoreno u službu italijanskih okupatora sa svim odredima koji su bili pod njihovom komandom i da su zajedno sa italijanskim okupatorima vodili borbe protiv partizana.

Mihailović je na sastanku svojim komandantima dao direktive za organizovanje dalje borbe protiv partizana u cilju njihovog uništenja i za koordiniranje svojih akcija sa operacijama italijanskih okupatora, nalažući im, kako je on to govorio, da što bolje „iskoriste“ italijanske okupatore u borbi protivu partizana.

Na povratku iz Avtovca u Krš, Mihailović se sastao sa pukovnikom Bajom Stanišićem, koga je bio postavio za komandanta stare Crne Gore a koji je još 6 marta 1942 godine bio zaključio pismeni sporazum sa „Il colonello capo di stato maggiore - g. Zeglione“, o saradnji u cilju uništenja partizana. Stigavši u Krš (oko 14 kilometara udaljeno od Žabljaka) Mihailović se smestio sa svojim štabom i radio stanicama nedaleko od sela Njegobuđe (udaljeno od Krša 2 kilometra) gde se nalazio štab italijanske divizije sa italijanskim jedinicama. Kratko vreme posle toga prešao je u selo Gornje Lipovo (udaljeno oko 7 kilometara od Kolašina) u kome su se nalazili Italijani i njegovi četnici i od tada ostao je njegov štab u tome selu sve do Mihailovićevog ponovnog povratka u Srbiju. U to vreme pada i zahtev Hadsona, tada već majora engleske vojske, upućen Mihailoviću, da se, kako on kaže, „sastane sa kapetanom Đurišićem i puk. Stanišićem i ostalim vođama koji su se tako uspešno borili protiv komunista i oslobodili svoje krajeve od njih“ ... kako bi „to bilo što efikasnije za vašu (Dražinu — pr. tužioca) organizaciju“ ... i „na koji bi se način najbolje moglo pomoći vaša stvar“ (Mihailovićeva stvar — pr. tužioca).

Pri kraju III ofanzive, kada su partizani napustili Sinjajevinu posle ogorčenih borbi, Mihailović je počeo dobijati posredstvom jugoslovenske izbegličke vlade iz inostranstva pomoć u oružju, municiji, odeći, hrani i u zlatnom i papirnom novcu u ogromnim količinama, pa je sav taj materijal i novac raspodeljivao komandantima svojih odreda, koji su i pored toga bili izdašno snabdevani od italijanskih okupatora i koji su oružje primljeno od italijanskih okupatora i dobijeno iz inostranstva posredstvom izbegličke jugoslovenske vlade, upotrebljavali isključivo u borbama protivu partizana u koje su ušli zajedno sa italijanskim okupatorima.

13. 28 avgusta 1942 godine Mihailović je naredio svojim komandantima istočne Bosne, Hercegovine, Dalmacije, Like i Jugo-zapadne Bosne da izvrše napad na oslobođenu

partizansku teritoriju u Zapadnoj Bosni. Plan za ove operacije napravili su Petar Baćović, Ilija Trifunović-Birčanin uz pomoć Dobrosava Jevđevića, (koji je od početka 1942 pa sve do kapitulacije Italije bio posrednik između Mihailovića i komandi italijanskih okupacionih jedinica i organizator saradnje četnika i Italijana). Posle donesenog plana Birčanin i Jevđević su se sastali sa komandama italijanskih jedinica radi izrade zajedničkog plana za ove operacije i zajedno sa italijanskim oficirima napravili su plan po kome su operaciju trebale da izvrše zajedničke četničke i italijanske jedinice. Ovaj plan je ostvaren tek oktobra 1942 godine. U operacijama su učestvovala snaga Mihailovićevih komandanata Baćovića, Trifunovića, popa Momčila Đujića i drugih. Jedinicama koje su iz Hercegovine napadale u pravcu Prozor-Bugojno komandovali su zajednički četnički komandanti i italijanski poručnik Viđak. O toku i završetku operacija Mihailović je redovno dobijao izveštaje od Baćovića, Jevđevića i Birčanina i iz tih izveštaja je znao o saradnji njegovih jedinica sa italijanskim okupatorima u operacijama protiv partizana i takav rad svojih komandanata je odobravao, pošto su oni radeći tako, samo ostvarivali njegove direktive.

14. U proleće 1942 godine Mihailović je stavio pod svoju komandu preko svoga oficira kapetana Dragoslava Račića (koji se nalazio na Majevisi kod četničkog vojvode popa Save Božića) sve četničke odrede u Zapadnoj Bosni koji su bili objedinjeni pod komandom Radoslava-Rada Radića. Ti četnički odredi bili su još u proleće 1942 sklopili pismene sporazume sa ustašama i Nemcima o zajedničkoj borbi protiv partizana i zajedno su sa Nemcima i ustašama učestvovali u operacijama protiv partizanskih snaga primajući od Nemaca i ustaša oružje i municiju.

O svemu tome Mihailović je bio obavešten preko kapetana Račića i odobrio je takav rad Rada Radića i njegovih komandanata, pa je avgusta 1942 uputio u štab Rada Radića svoga oficira majora Slaboljuba Vranješevića (koji je februara 1942, kada je napustio komandu Nedićeve žandarmerije u Beogradu u kojoj je sve do tada bio na dužnosti, stavio se Mihailoviću na raspoloženje i bio od Mihailovića postavljen za načelnika štaba najpre Jezdimira Dangića a potom Mihailovićevog komandanta Stevana Botića u Istočnoj Bosni). Mihailović je Vranješevića postavio za načelnika štaba Rada Radića i od tada je redovno kuririma i radio-vezom od Vranješevića dobijao izveštaje i Vranješeviću slao naređenja za operacije protiv partizana, znajući da Vranješević i Rade Radić i svi njima potčinjeni komandanti (Uroš Drenović, Lazar Tešanović, Jovan Mišić i drugi) otvoreno saraduju sa Nemcima i ustašama u Banjoj Luci u svim operacijama protiv partizana.

15. Sa Mihailovićevim znanjem i odobrenjem njegov komandant Pavle Đurišić dočekaao je prvih dana novembra 1942 u Kolašinu italijanskog guvernera Crne Gore, armijskog generala Aleksandra Pircia Birolia koji je sa još nekoliko italijanskih generala obilazio Crnu Goru da bi se lično uverio da li su svuda četnici lojalni prema italijanskim okupatorima. Đurišić je organizovao svečan doček Pircia Birolija i pred svečanim skupom pozdravio ga servilnim govorom, pa je 7 novembra 1942 o tome izvestio Mihailovića pismom priloživši uz pismo

tekst održanog govora i izvestivši pismom Mihailovića da Pircio Biroli zna da se Mihailovićeve Vrhovna komanda nalazi u selu Gornje Lipovo i da mu je rekao da će italijanske jedinice vršiti manevre oko Kolašina, ali da se neće kretati dalje od Donjeg Lipova, pa je Đurišić uveravao Mihailovića da se ništa ne plaši, da ne postoji nikakva opasnost, da Vrhovna komanda može ostati gde se nalazi, da sve radio-stanice mogu nesmetano nastaviti rad i da će on - Đurišić biti sa italijanskim jedinicama koje budu vršile manevre u pravcu Gornjeg Lipova (gde se nalazio Mihailović sa svojom VK).

U periodu decembra 1942 do kraja 1943 godine:

16. Mihailović je kao glavnokomandujući rukovodio operacijama svih četničkih jedinica iz Crne Gore, Sandžaka, Hercegovine, Bosne, Dalmacije i Like koje su učestvovala u otvorenoj saradnji sa italijanskim, nemačkim i ustaškim jedinicama u IV ofanzivi okupatora protiv snaga Narodnooslobodilačke vojske, koja je trajala od 15 januara 1943 do polovine aprila 1943. Odluku za IV ofanzivu doneo je Hitler, koji je skicirao i osnovne linije plana operacija. Izvođenjem IV ofanzive Hitler je hteo da uništi snage Narodnooslobodilačke vojske i da na taj način konsoliduje Pavelićevu Nezavisnu Državu Hrvatsku, pa da posle uništenja snaga NOV povuče sve nemačke divizije na Istočni front, da mobilise radnu snagu u Hrvatskoj i da je uputi u Nemačku, a takođe i da stvori mogućnost za upućivanje Pavelićevih trupa na Istočni front. Plan IV ofanzive razrađen je na sastanku Hitlera, general-pukovnika Aleksandera Lera i Anta Pavelića, koji je održan novembra 1942 u Vinici u Hitlerovom glavnom stanu.

U decembru 1942 vodili su se pregovori između italijanskog i nemačkog generalštaba o koordiniranju operacija nemačkih i italijanskih jedinica u IV ofanzivi. Trećeg januara 1943 održan je u Rimu sastanak između general-pukovnika Lera, jednog Pavelićevog generala, italijanskih generala Maria Roate, Maria Robotija, Uga Kavallera uz učešće Benita Musolinija i na tom sastanku definitivno je utvrđen plan IV ofanzive. Za operacije u prvoj fazi IV ofanzive bile su predviđene nemačke divizije 7 SS „Princ Eugen“, 369 pešadiska i 717 lovačka i 718 (rezervna); italijanske divizije: „Lombardija“, „Re“ i „Sasari“; dve ustaške brigade. Raspored snaga bio je: 7 SS divizija „Princ Eugen“ na sektoru Karlovac, 369 divizija sa dve ustaške brigade na sektoru Sisak-Sunja-Kostajnica, 717 na sektoru Sanski Most, a 718 (rezervna) u okolini Zagreba; divizija „Lombardija“ na sektoru Ogulin, divizija „Re“ na sektoru Vrhovine-Gospić-Lovinac, divizija „Sasari“ na sektoru Gračac-Knin. Po planu sve ove snage trebale su da opkole snage NOV na liniji Bihać-Bosanski Petrovac, zatim da obruč stežu do potpunog uništenja snaga Narodnooslobodilačke vojske.

Istovremeno sa pripremama koje su vršili Nemci i Italijani, Mihailović je vršio koncentraciju svojih jedinica za napad na snage NOV u Zapadnoj Bosni.

Drugog januara 1943 izdao je direktivu br. 1 u kojoj je odredio polazne položaje jedinica, i to: I korpus u jačini od 2.000 ljudi pod komandom majora Slavka Bjelajca u okolini Otočca, II

korpus u jačini od 2.000 ljudi pod komandom popa Momčila Đujića u okolini Gračaca, III korpus pod komandom majora Petra Baćovića u jačini od 3.000 ljudi u okolini Knina, II kosovska brigada u jačini od 600 ljudi pod komandom Novaka Mijovića u okolini Drniša, IV korpus pod komandom pukovnika Baja Stanišića u jačini 3.000 ljudi u prostoru Donja Jablanica-Rama, V korpus u jačini od 3.000 ljudi pod komandom kapetana Bore Mitranovića u oblasti Ključa i Manjače. Pored toga za ovu operaciju Mihailović je predvideo i rezervu u jačini od 4-5.000 ljudi pod komandom Pavla Đurišića. Za rukovođenje operacijama Mihailović je formirao istaknuti deo štaba Vrhovne komande na čelu sa majorom Zaharijem Ostojićem, načelnikom operativnog, organizacionog i obaveštajnog odeljenja svoje Vrhovne komande. Za vezu sa komandom italijanskih jedinica u Sušaku Mihailović je delegirao Dobrosava Jevđevića, koga je uputio u Sušak sa zadatkom da ponudi Italijanima da u IV ofanzivi uzmu učešće i Mihailovićeve snage. Pavla Đurišića Mihailović je uputio na Cetinje da traži od Italijana odružje i municiju i prevozna sredstva za trupe.

Mihailovićev delegat Dobrosav Jevđević na pregovorima sa Italijanima izdjestvovao je od italijanskog generalštaba i Musolinija učešće Mihailovićevih četnika u IV ofanzivi uz italijanske kolone.

Kada su se u prvoj fazi IV ofanzive razvile teške borbe između snaga NOV i nemačkih, italijanskih i ustaških jedinica, a te su borbe počele 15 januara i trajale 3 nedelje, Mihailovićevi četnici su po njegovim naređenjima učestvovali u operacijama pomešani sa italijanskim kolonama, snabdeveni oružjem, municijom i hranom od Italijana. U prvoj fazi IV ofanzive učestvovala su Mihailovićeve snage iz Otočca, Gračaca i Knina. Četničke kolone vršile su napade zajedno sa italijanskim kolonama od Ogulina u pravcu Slunja, od Vrhovine u pravcu komunikacije Bihać-Slunj, od Perušića u pravcu Korenice, od Lovinca u pravcu Udbine i od Gračaca u pravcu Donjeg Lapca i Srba, a četničke snage pod komandom Baćovića napadale su od Knina u pravcu Bosanskog Grahova, dok su s druge strane istovremeno napadale na partizanske snage SS divizija „Princ Eugen“ od Karlovca u pravcu Slunj-Bihać, 369 nemačka divizija sa dve ustaške brigade sa sektora Sisak-Kostajnica u pravcu Cazin-Bihać i 717 nemačka divizija od Sanskog Mosta preko Grmeč planine u pravcu Bosanskog Petrovca a takođe i četničke snage Bore Mitranovića.

Međutim, plan o uništenju snaga Narodnooslobodilačke vojske u prvoj fazi IV ofanzive pretrpao je potpuni neuspeh, jer su snage Narodnooslobodilačke vojske u teškim i krvavim bojama protiv Nemaca, Italijana, ustaša i četnika uspele da spreče neprijateljske kolone da naprave obruč, a glavnina snaga NOV povukla se u redu u pravcu Glamoč-Livno-Prozor i prešavši u kontraofanzivu zauzela je 18 februara Prozor, posela Ivan Sedlo, osvojila Drežnicu, Jablanicu i Ramu, forsirala Neretvu kod Jablanice i kod Rame, i jednom kolonom napala Konjic, a drugom očistila dolinu Neretve do na 10 kilometara od Mostara, uništivši potpuno diviziju „Murde“. U panici pred kontra ofanzivom snaga NOV, Italijani su brzo vozom i kamionima prebacili u Mostar oko 5.000 četnika pod komandom Baja Stanišića sa znanjem i

odobrenjem Mihailovića. Pored toga, Mihailović je uputio oko 5.000 četnika na planinu Prenj pod komandom majora Borivoja Radulovića i još 5.000 njegovih četnika pod komandom majora Voje Lukačevića (konjički korpus) da brane Konjic zajedno sa Italijanima, ustašama i jednim bataljonom nemačke 718 divizije od napada jedinica Narodnooslobodilačke vojske. Na zahtev Italijana Nemci su, iako je druga faza IV ofanzive trebalo da počne 25 februara, započeli ofanzivu četiri dana ranije, i to: 7 SS divizija „Princ Eugen“ nadirala je u pravcu Imotskog, 369 nemačka divizija u pravcu Kupres-Zvornjača ka Prozoru, 717 nemačka divizija od Bugojna na Prozor i 718 nemačka divizija od Sarajeva preko Ivan Sedla ka Konjicu sa planom da uz pomoć italijanskih i četničkih jedinica opkole snage NOV, a potom ih unište.

U tako teškoj situaciji za snage NOV, Mihailović je izdao naređenje pukovniku Baju Stanišiću, majoru Raduloviću i majoru Lukačeviću da od Mostara, sa Prenja i od Konjica pređu u ofanzivu i da unište snage NOV „u džepu Neretve“. Međutim, posle kratkih i oštih borbi, četnička ofanziva je pretrpela neuspeh, uprkos toga što su četničke jedinice u operacijama po traženju Mihailovića i majora Ostojića bile pomognute nemačkim i italijanskim avionima, koji su bombardovali položaje jedinica NOV a Mihailovićevim četnicima bacali na položaje oružje, municiju i hranu, uprkos toga što su operacije četničkih jedinica potpomagali italijanski i nemački topovi, minobacači i jedinice.

Međutim, iako je četnička ofanziva pretrpela slom, iako su prema tome snage Narodnooslobodilačke vojske mogle produžiti napredovanje ka Hercegovini i ka Crnoj Gori, jedinice Narodno-oslobodilačke vojske morale su se povratiti na desnu obalu Neretve porušivši mostove na Neretvi i od Drežnice, Jablanice, Rame, Konjica i sa Ivan Sedla, povući se ka Prozoru na koji je napadala čitava 717 i 369 nemačka divizija, ugrožavajući bolnicu s 4.000 ranjenika koja se nalazila u Prozoru.

Mihailović je tada naredio snagama majora Lukačevića, majora Radulovića i pukovnika Baja Stanišića da pređu Neretvu i zaposednu obalu Neretve, pojačavši ih sa oko 3.000 četnika pod komandom majora Bačovića koji je sa svojim snagama italijanskim kamionima stigao iz Knina u Mostar.

Za to vreme jače snage NOV žestokim napadom razbile su i naterale u odstupanje od Prozora 717 nemačku diviziju, pa se, odmah posle toga, glavnina snaga NOV sa bolnicom i ranjenicima brzim maršem ponovo uputila ka Neretvi, gde su se razvile žestoke i krvave borbe između snaga NOV s jedne strane i udruženih snaga Mihailovićevih četnika, Italijana, Nemaca i ustaša s druge strane. I u ovim borbama, na traženje Mihailovića i majora Ostojića preko Dobrosava Jevđevića od Italijana, a preko majora Voje Lukačevića od Nemaca, četničkim jedinicama pomagali su u operacijama nemački i italijanski avioni, nemačka i italijanska artiljerija i minobacači, a Italijani i Nemci snabdevali su četničke jedinice oružjem, municijom i hranom. Uprkos svega toga, snage NOV probile su italijansko-četničko-nemačko-ustaški front i forsirale Neretvu kod Jablanice i Rame, pa je glavnina snaga NOV sa bolnicom

prešla Neretvu preko na brzinu podignutog mosta kod Jablanice i vodeći krvave borbe protiv neprijatelja prodrla u Hercegovinu.

Mihailović je ponovo pokušao da zadrži prodor snaga NOV u Hercegovini, sakupivši jake snage na položajima kod Čičeva i Glavatičeva. Međutim, posle krvave borbe kod Čičeva i Glavatičeva, jedinice NOV razbile su četnike i brzo izbile pred Kalinovik u kome se Mihailović nalazio sa istaknutim delom svoje Vrhovne komande i odakle je komandovao operacijama. Posle žestokih borbi na položajima ispred Kalinovika gde je Mihailović bacio u borbu i svoju poslednju rezervu od oko 5.000 četnika pod komandom Pavla Đurišića, italijansko-četničke snage bile su razbijene i povukle su se u Foču. Mihailović se takođe sa istaknutim delom Vrhovne komande povukao u Foču, gde se smestio pod zaštitom italijanskih snaga koje su držale Foču. Zajedno sa italijanskim snagama Mihailović je na brzinu uspeo da obrazuje front na Drini, pa je tom prilikom lično izdavao naređenja u kojima je određivao koje će položaje zaposesti pojedine italijanske jedinice zajedno sa njegovim jedinicama. Ali, snage NOV brzo su razbile italijansko-četnički front na Drini. Posle toga, nastupio je potpuni raspad četničkih jedinica i Mihailović je sa malom pratnjom pobjegao iz Foče u Gornje Lipovo (kod Kolašina) gde se nalazila njegova Vrhovna komanda sa inostranim misijama. A snage NOV, polovinom aprila 1943, preko Hercegovine i Sandžaka stigle su u Crnu Goru. Tako je propao zajednički plan Hitlera, Musolinija, Pavelića i Mihailovića o uništenju snaga NOV u IV ofanzivi.

Mihailović je, za sve vreme trajanja IV ofanzive, lično ili preko majora Ostojića, komandovao svim četničkim jedinicama koje su naoružane italijanskim i nemačkim oružjem učestvovala zajedno sa Nemcima i Italijanima u operacijama koje su bile upravljene na uništenje snaga NOV. U to vreme je Mihailoviću engleski pukovnik Stenli Bejli, koji se nalazio pri Mihailovićevoj Vrhovnoj komandi u Lipovu i bio potpuno upoznat sa planom i razvojem operacija koje je izvodio Mihailović, rekao da Saveznici spremaju za proleće 1943 godine na jadransku obalu iskrcavanje i da „treba likvidirati sa komunistima" da bi imao čistu pozadinu, kako bi mogao svojim snagama nesmetano posesti dalmatinsku obalu.

Mihailović je takođe u toku operacije dobijao punu moralnu i političku podršku od jugoslovenske emigrantske vlade, koja je, iako obaveštena da Mihailović saraduje sa okupatorima u borbi protiv NOV od faktora u čija obaveštenja nije moglo biti sumnje, ipak razvila veliku kampanju u kojoj je pobijala sve vesti da Mihailović saraduje sa okupatorima i lansirala izmišljene vesti o borbama Mihailovića protiv okupatora dajući mu pritom u šiframa preko radio Londona svoju saglasnost za takvu saradnju.

Oružje, municiju i novac koje je dobijao iz inostranstva posredstvom jugoslovenske emigrantske vlade, Mihailović je raspodeljivao svojim jedinicama, koje su naoružavane italijanskim i nemačkim oružjem, snabdevane italijanskom i nemačkom municijom i oružjem,

vodile zajedno sa Nemcima, Italijanima i ustašama krvave borbe protiv NOV, upotrebljavajući u tim borbama i oružje bačeno iz aviona.

Ostavši bez svojih jedinica, Mihailović je napustio Crnu Goru i 1 juna 1943 stigao je u Srbiju sa svojom Vrhovnom komandom, radio-stanicama i ogromnom količinom zlata dobijenim iz inostranstva.

17. U Srbiji je Mihailović svoje neke odrede u početku 1943 povukao iz gradova videći da otvorena saradnja sa okupatorom kompromituje čitav njegov pokret. Međutim, svi njegovi odredi i dalje su saradivali sa Nemcima i Nedićevim i Ljotićevim odredima u borbama protiv partizanskih odreda i jedinica Narodnooslobodilačke vojske i u gušenju narodnooslobodilačkog pokreta, ostvarujući tako direktive i naređenja dobijena od Mihailovića. Tako na primer, kapetan Predrag Raković - komandant Drugog ravnogorskog korpusa i poručnik Zvonko Vučković - komandant Prvog ravnogorskog korpusa još u februaru 1943 sastali su se sa nemačkim komandantom Gornjeg Milanovca Krigerom u blizini Gornjeg Milanovca i zaključili sporazum da im Nemci daju municiju a oni će učestvovati u operacijama protiv partizana na Rudniku, pa su im Nemci samo u jedan mah dali oko 5.000 metaka, kojom je municijom poručnik Vučković snabdeo svoje jedinice i odmah potom učestvovao u borbama protiv partizana u okolini Rudnika.

Slično Rakoviću i Vučkoviću, i svi drugi Mihailovićevi komandanti saradivali su manje ili više otvoreno sa Nemcima u svim akcijama koje su imale za cilj uništenje narodnooslobodilačkog pokreta u Srbiji.

18. Posle kapitulacije Italije, svi Mihailovićevi odredi u Sloveniji, Lici, Bosni, Dalmaciji, Hercegovini, Crnoj Gori i Sandžaku (tj. u dotadašnjoj italijanskoj okupacionoj zoni) izvršujući njegove direktive i naređenja stupili su u otvorenu saradnju sa Nemcima. Mihailovićevi četnici u tim krajevima primali su oružje i municiju od Nemaca i zajedno sa Nemcima učestvovali u akcijama protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske. Mihailovićevi odredi u Bosni, sa znanjem i odobrenjem Mihailovića, sklopili su niz sporazuma sa ustašama i Nemcima o saradnji u borbi protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske. Mihailovićevi odredi u Srbiji otvoreno su saradivali sa Nemcima, Nedićevim i Ljotićevim odredima, bugarskim okupacionim jedinicama i jedinicama ruskog belogardističkog korpusa. Oružje i municiju koje je Mihailović u 1943 primao posredstvom jugoslovenske vlade iz inostranstva, upotrebljavao je u borbama protiv partizana u kojima su njegove jedinice učestvovala zajedno sa Nemcima, bugarskim okupacionim trupama, Nedićevim i Ljotićevim odredima i slovenačkom belom gardom.

19. U novembru 1943 godine, kada je počela VI nemačka ofanziva, po Mihailovićevim naređenjima borili su se njegovi korpusi Zlatiborski, Javorski i Požeški zajedno sa Nemcima, Bugarima, Nedićevim i Ljotićevim odredima i jedinicama ruskog belogardejskog korpusa na

položajima protiv jedinica II i V divizije Narodnooslobodilačke vojske, koje su iz Sandžaka bile prodrle u Srbiju u pravcu Užica. U to isto vreme, u toku VI ofanzive, učestvovala su Mihailovićeve jedinice u Istočnoj Bosni i Sandžaku zajedno sa Nemcima u operacijama protiv snaga Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda.

U periodu od početka 1944 do kraja avgusta 1944 godine:

20. U januaru 1944, Mihailović je izdavao naređenja svojim jedinicama na sektoru Višegrad-Priboj kojima je neposredno komandovao major Zaharije Ostojić, da zajedno sa Nemcima i ljotićevcima napadaju II proletersku diviziju, pa je od majora Ostojića redovno dobijao izveštaje o operacijama njegovih jedinica na tome sektoru iz kojih je video da se njegove jedinice bore rame uz rame za Nemcima i ljotićevcima.

21. Tridesetog januara 1944, Mihailović je izdao naređenje svojim komandantima Pavlu Đurišiću, Aleksi Draškoviću, Vuku Kalaitoviću i Radomiru Cvetiću da zajedno sa Nemcima i ljotićevcima napadaju jedinice Narodnooslobodilačke vojske u okolini Priboja, Pljevalja i duž reke Lima, a naročito ih je upozorio da napadaju s leđa jedinice NOV onda kada one vode borbe sa Nemcima. Izvršujući to njegovo naređenje, njegove jedinice su u martu 1944, zajedno sa Nemcima i ljotićevcima, učestvovala u borbama protiv jedinica NOV a komandanti njegovih jedinica svakodnevno su ga izveštavali o operacijama, pa je on iz njihovih izveštaja bio tačno obavešten da njegove jedinice saraduju sa Nemcima i ljotićevcima.

22. U februaru 1944, Mihailović je naredio Pavlu Đurišiću da u operacijama u Sandžaku sadejstvuje sa Nemcima u borbama protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske, pa je Đurišić ovo njegovo naređenje izvršio i sa svojim jedinicama borio se u Sandžaku rame uz rame sa nemačkim jedinicama.

23. Krajem marta ili početkom aprila 1944 godine Mihailovićev komandant Srbije general Miroslav Trifunović zvani „Dronja“ održao je u selu Vraniću (srez Ljubički kod Čačka) u kući Čolića sastanak sa nemačkim agentom Milanom Aćimovićem (pretsednikom prve Komesarske uprave formirane odmah posle okupacije u Srbiji) i savetnikom Upravnog štaba nemačkog vojnog zapovednika u Srbiji Nemcem Šterkerom, i pregovarao u cilju stvaranja sporazuma sa Nemcima o saradnji u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske i o liferovanju od strane Nemaca četnicima oružja i municije. Za ove pregovore Mihailović je bio izdao naređenje generalu Trifunoviću, pa je kao pregovarač bio odredio i optuž. Živka Topalovića (bivšeg rukovodioca socijalističke partije koji je 1943 godine pristupio Mihailoviću i postao član njegovog „Centralnog nacionalnog komiteta“), ali Živko Topalović nije stigao na vreme, pa je sastanak održan i bez njega.

24. Krajem aprila 1944 po Mihailovićevom naređenju, sastali su se general Trifunović, Živko Topalović i kapetan Predrag Raković ponovo sa Aćimovićem i Šterkerom u selu Trbušanima

u kući Vladana Lukovića i nastavili započete pregovore na prethodnom sastanku. Kapetan Raković je sastavio i podneo Šterkeru i Aćimoviću spisak oružja i municije koje su Trifunović, Topalović i on tražili od Nemaca. Posle ovoga sastanka Mihailovićeви četnički odredi su primali velike količine oružja i municije od Nemaca.

25. Krajem aprila ili početkom maja 1944, po Mihailovićevom naređenju, general Trifunović je održao sastanak u selu Brđanima (srez Ljubićski kod Čačka) sa Dimitrijem Ljotićem i Nedićevim izaslanikom Ilijom Mihailovićem i sa njima sklopio sporazum o saradnji četnika, Ljotićevaca i nedićevaca u borbama protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda. Sporazumom je bilo predviđeno da Ljotić i Nedić snabdevaju ratnim materijalom Mihailovićeve četnike, da Mihailović dozvoli da Ljotić izvrši popunu svojih jedinica putem mobilizacije mlađih ljudi po selima.

26. Kada su u aprilu 1944, II proleterska i V udarna divizija NOV prodrle iz Sandžaka u Srbiju u pravcu Valjeva, Mihailović je skupio svoje korpuse, Javorski, Požeški, Zlatiborski, Valjevski, Cerski, Prvi ravnogorski, dva korpusa „gorske garde" i Drugi ravnogorski korpus, i stavivši ih pod komandu člana njegove Vrhovne komande Mirka Lalatovića, bacio ih je u borbe protiv II i V divizije NOV zajedno sa Nemcima, Bugarima, Ljotićevcima, nedićevcima i jedinicama korpusa ruskih belogardista, postavivši im za zadatak: uništenje II i V divizije NOV. Za vreme operacija, njegove jedinice su se prebacivale nemačkim kamionima sa položaja na položaj, primale oružje i municiju od Nemaca iz Valjeva i Užica čak i na samim položajima, upućivale svoje ranjenike u nemačke bolnice, delom se hranile sa nemačkih kazana. U to vreme, četnici su slobodno odlazili u gradove u kojima su bili nemački garnizoni. U toku operacija njegovi komandanti Dragoslav Račić, Zvonko Vučković, Miloš Marković, Dušan Radović, Neško Nedić, Nikola Kalabić, Vojislav Tufegčić i drugi neprekidno su održavali vezu sa štabovima nemačkih, bugarskih, Nedićevih, Ljotićevih i ruskih belogardističkih jedinica, a u više mahova zajedno sa nemačkim komandantima obilazili položaje.

U toku ovih operacija protiv II i V divizije, Mihailović je bio neprekidno i svakodnevno putem radio-stanica izveštavan i iz izveštaja svojih komandanata do detalja je bio upoznat sa razvojem operacija i tesnom saradnjom njegovih jedinica sa Nemcima, Bugarima, nedićevcima, Ljotićevcima i jedinicama ruskog belogardističkog korpusa. Preko majora Mirka Lalatovića, člana svoje Vrhovne komande, Mihailović je komandovao svim operacijama a i lično izdavao naređenja za operacije.

27. U Bosni, u toku VII nemačke ofanzive protiv Narodnooslobodilačke vojske, Mihailovićeви četnici pod komandom njegovih komandanata majora Slavoljuba Vranješevića i Rada Radića, stavili su se na raspoloženje Nemcima i kao dobri poznavaoци terena bili su putovođe nemačkih jedinica u operacijama, a pored toga vršili su napade i uništavili otsečene male grupice partizana koje su u toku teških borbi sa Nemcima gubile veze sa svojom glavninom. Major Vranješević je o svemu tome radiogramima izveštavao Mihailovića i na te izveštaje

Mihailović je uvek odgovarao: da je glavni cilj uništiti komuniste (kako je on nazivao sve učesnike borbe protiv okupatora) a da prema okupatoru treba taktizirati i koristiti ga za dobijanje oružja i municije.

28. U leto 1944, Mihailović je uspostavio stalnu vezu sa izdajnikom Milanom Nedićem posredstvom Milana Aćimovića. Za delegata za vezu sa Nedićem odredio je kapetana Predraga Rakovića, dok je od Nedića bio određen Ilija Mihailović (bivši narodni poslanik i član najjužeg vođstva bivše „Jugoslovenske nacionalne stranke" - JNS).

Sredinom leta 1944, Mihailovićev delegat kapetan Raković došao je u Beograd, nastanio se kod Milana Aćimovića, svakodnevno dolazio kod Nedića i koordinirao rad oružanih odreda Nedićeve vlade i Mihailovićevih jedinica u borbi protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske u Srbiji, koje su velikom brzinom jačale i brojno rasle prilikom velikog broja novih boraca iz sela i gradova. Preko Rakovića Nedić je upućivao oružje i municiju dobijenu od Nemaca Mihailovićevim jedinicama. Kratko vreme po dolasku kapetana Rakovića u Beograd, Nedić ga je doveo u vezu sa nemačkim zapovednikom za Srbiju generalom Hansom Felberom i njegovim načelnikom štaba generalom Kurtom Gajtnerom, pa je od tada kapetan Raković održavao vezu između nemačkog vojnog zapovednika za Srbiju i Mihailovićeve Vrhovne komande, koristeći tu vezu za dobijanje oružja i municije od Nemaca i za koordinaciju operacija nemačkih i četničkih jedinica u Srbiji u borbama protiv Narodnooslobodilačke vojske.

Mihailoviću su major Petar Baćović i major Vojislav Lukačević, koji su se iz Kaira vratili posle kraljeve svadbe, saopštili poruku engleskog generala Mastersona, „da što pre likvidira komuniste, a da će posle nastati po nas (t.j. za četnike - pr. tužioca) povoljnije stanje i da će oni (Englezi) promeniti svoje držanje, svoju propagandu i svoju politiku prema nama" (prema Mihailoviću - pr. tužioca).

U to vreme se kod Mihailovića spustio na aerodrom u Pranjanima (kod Čačka) američki pukovnik Mak Dauel, šef američke vojne misije kod Mihailovića, koji mu je odmah pošto su se susreli između ostalog rekao: „Nas Amerikance ne interesuje vaša borba sa Nemačkom. Oni ima da idu iz Jugoslavije akcijom saveznika. Vaše je da se održite u narodu. Amerika pomaže isključivo vas i vaš pokret u Jugoslaviji" (Mihailovićev pokret - pr. tužioca).

29. U julu 1944, Mihailović je sakupio na Kopaoniku, u blizini Kruševca, grupu korpusa pod komandom majora Dragutina Keserovića i četvrtu grupu jurišnih korpusa pod komandom majora Dragoslava Račića. Četvrtu grupu jurišnih korpusa sačinjavali su: dva „gardiska korpusa" pod komandom Nikole Kalabića, II ravnogorski korpus pod komandom kapetana Predraga Rakovića i cerski korpus. Keserovićeve jedinice Mihailović je stavio takođe pod komandu majora Račića, pa je majoru Račiću izdao naređenje: da sa svim tim snagama, sadejstvujući sa nemačkom kaznenom ekspedicijom (ovu ekspediciju su sačinjavale nemačke,

bugarske, Nedićeve i Ljotićeve jedinice) uništi jedinice Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda koje su u Toplici i Jablanici bile stvorile oslobođenu teritoriju.

U toku operacija, koje su se u julu i avgustu 1944 razvile u Toplici i Jablanici, Mihailovićeve jedinice izvršujući njegova naređenja učestvovala su pomešane sa nemačkim, bugarskim, Nedićevim i Ljotićevim jedinicama u teškim borbama protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske. U štabu majora Račića nalazio se nemački kapetan Vajl kao oficir za vezu koji je koordinirao operacije četnika sa operacijama Nemaca i drugih kvislinških jedinica. Pored toga, major Račić sa Nikolom Kalabićem odlazio je u više mahova u Kruševac na sastanke sa štabom nemačkih jedinica radi koordiniranja plana operacija i dobijanja oružja i municije. Sve četničke jedinice pred početak operacija bile su snabdevene velikim količinama oružja i municije koje su im Nemci dali.

30. Sa znanjem i po uputstvima Mihailovića njegov štab u Beogradu sarađivao je sa Specijalnom policijom i Dragim Jovanovićem. Od aprila 1944 Mihailovićev komandant Beograda Aleksandar-Saša Mihailović stavio je pod svoju komandu Dragog Jovanovića i celokupnu upravu grada Beograda sa Specijalnom policijom i odredom SDS. Saša Mihailović je o tome izveštavao optuženog Dragoljuba Mihailovića i od njega dobijao direktive da pristalice narodnooslobodilačkog pokreta u Beogradu treba uništavati. Ta saradnja trajala je sve do bekstva iz Beograda i Saše Mihailovića i Specijalne policije.

31. Oko 20 avgusta 1944, Mihailović se sastao sa izdajnikom Milanom Nedićem u selu Ražani u blizini Kosjerića, noću, u najvećoj tajnosti. Sastanku su prisustvovali od strane Mihailovića još i major Mirko Lalatović, major Račić i Nikola Kalabić, a od strane Nedića još i general Miodrag Damjanović (Nedićev šef kabineta) i Dragomir Jovanović (upravnik Uprave grada Beograda, tvorac specijalne policije i Banjičkog logora). Posle kraćih pregovora Mihailović je s Nedićem sklopio usmen sporazum sledeće sadržine:

- a) Nedićeva vlada davaće Mihailoviću novčanu pomoć od sto miliona dinara mesečno;
- b) Nedić preuzima obavezu da od Nemaca izdejstvuje i izliferuje Mihailoviću 30.000 pušaka, tri miliona puščanih i mitraljeskih metaka, 500 puško-mitraljeza i 500 bacača mina;
- v) Mihailović garantuje Nediću, da se to oružje neće ni u kom slučaju upotrebiti protivu Nemaca, a Nedić će za to uzeti na sebe obavezu pred Nemcima;
- g) Nedić i njegova vlada će, ukoliko okupator dozvoli, staviti sve svoje oružane formacije, radi koordinacije akcije protiv NOV, pod komandu Mihailovića;
- d) Nedićeva vlada će, ukoliko dobavi, izliferovati Mihailoviću neodređen broj uniformi i obuće;

Za delegata za vezu između Nedića i Mihailovića sporazumno je određen Mihailovićev oficir kapetan Predrag Raković. Sporazumom je utvrđeno još i to, da se Mihailovićevi komandanti ne obraćaju neposredno Nediću za pomoć u oružju i ostaloj spremi, kao što su to činili ranije.

Mihailović je naročito od Nedića tražio da ostane sastanak o sporazumu u najvećoj tajnosti. Odmah posle zaključenja ovog sporazuma, Mihailović je dobio od Nedića preko komande Nedićeve „Srpske državne straže“ 10.000 pušaka i jedan milion metaka. Puške i municiju Nedić je dobio od Nemaca, pošto ih je obavestio o sporazumu koji je zaključio sa Mihailovićem i pošto su se Nemci saglasili sa Nedićevim postupkom. Pored toga, Mihailović je dobio od Nedića još i sto miliona dinara i oko 20.000 uniformi. Sve to što je dobio od Nedića i preko Nedića od Nemaca, Mihailović je upotrebio za poboljšanje naoružanja i opreme svojih jedinica koje su se docnije zajedno sa Nemcima, nedićevcima i ljotićevcima borile protiv jedinicama Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda.

32. U avgustu 1944, Mihailović je održao u selu Rošcima (srez Ljubićski - blizu Čačka), u blizini Caganjske škole (*donji deo sela Rašci zove se Caganje gde se nalazi osnovna škola), sastanak sa šefom Upravnog štaba nemačkog vojnog zapovednika u Srbiji - Hermanom Nojbaherom. Pored njega na sastanku je uzeo učešća član njegove Vrhovne komande pukovnik Luka Baletić i američki pukovnik Mak Dauel. Na sastanku su bili još i Milan Aćimović, Šterker i kapetan Raković. Početkom septembra 1944, Mihailović se u blizini sela Pranjana sastao sa Šterkerom (izaslanikom Nojbahera). Sastanku je prisustvovao i američki pukovnik Mak Dauel. Na tom sastanku Mak Dauel je zahtevao od Šterkera da Nemci polože oružje isključivo Mihailoviću.

U periodu od početka septembra 1944 do polovine maja 1945 godine:

33. Kada su septembra 1944 jake snage Narodnooslobodilačke vojske prodrle u Srbiju iz Crne Gore, Sandžaka i Bosne, Mihailovićeve jedinice su se na svim sektorima borile zajedno sa Nemcima, nedićevcima i ljotićevcima da onemoguće dublji prodor jedinica Narodnooslobodilačke vojske u Srbiju. Šestog oktobra 1944, Mihailović je stavio pod svoju komandu celokupnu Nedićevu „Srpsku državnu stražu“ - SDS. Mihailovićev komandant Srbije, general Miroslav Trifunović, od Nedićeve SDS formirao je „Srpski udarni korpus“ - SUK. Za komandante SUK general Trifunović je postavio generala Stevana Radovanovića, dotadašnjeg komandanta SDS u Beogradu, a za njegovog zamenika generala Borivoja Jonića dotadašnjeg komandanta celokupne SDS. Tako je Mihailović preuzeo komandu i nad oružanim formacijama izdajnika Nedića u cilju što efikasnije borbe protiv jedinica NOV, koje su u pobedonosnom nastupanju oslobađale zemlju od okupatora.

34. U toku operacija u oktobru i novembru 1944, Mihailovićeve snage bile su potučene u Srbiji od jedinica Narodnooslobodilačke vojske, pa je Mihailović bežeći iz Srbije prešao u Bosnu sa ostatkom svojih snaga prešavši reku Drinu kod sela Badovinaca (Mačva). Bežeći iz Srbije njegove jedinice, kako one koje su sa njim bežale, tako i druge koje su bežale zajedno sa Nedićevom SDS (nazvane od Mihailovića SUK), a takođe i njegove snage iz Sandžaka i Crne Gore, otstupale su zajedno sa nemačkim kolonama koje su takođe bežale iz Srbije. Njegove jedinice u otstupanju vodile su zajedno sa nemačkim jedinicama borbe protiv jedinica

Narodnooslobodilačke vojske. U odstupanju za Bosnu Mihailović se ponovo sastao blizu sela Draginja sa Šterkerom i Milanom Aćimovićem. Na sastanku je prisustvovao i američki pukovnik Mak Dael.

35. Kada je skupio ostatke svojih jedinica u Istočnoj Bosni, Mihailović je preko svoga oficira pukovnika Gojka Borote uspostavio vezu sa komandom nemačkih jedinica u Sarajevu, pa je izdavao naređenja pukovniku Boroti da pregovara s Nemcima i da zaključi sporazum da Nemci daju njegovim jedinicama oružje, municiju, sanitetski materijal i hranu, a da će četnici pomagati Nemcima u borbama protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske koje su napadale nemačke jedinice oslobađajući zemlju od okupatora. Izvršavajući Mihailovićeve direktive pukovnik Borota a takođe i Nikola Kalabić, posle uspešnih pregovora sa Nemcima primali su oružje, municiju, hranu i sanitetski materijal, koji su deljeni Mihailovićevim jedinicama. I svi drugi komandanti Mihailovićevi takođe su primali oružje i municiju od Nemaca. U tim završnim borbama za oslobođenje zemlje ispod okupatorskog jarma njegove jedinice su pod njegovim rukovodstvom otvoreno i javno učestvovala u borbama protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske pomažući nemačkim okupatorima.

36. U zimu 1944/45 Mihailović se u dva maha u oblasti Sarajeva sastao sa Šterkerom, sa kojim se i ranije sastajao i vodio pregovore.

37. Januara 1945, Mihailović je održao sastanak sa agentom Gestapoa Brankom Gašparevićem, koji je bio poslat od Gestapoa iz Beča sa grupom od 60 ljudi, obučenoj u gestapovskoj školi u Austriji za vršenje diverzija, atentata, sabotaža i špijunaža, sa zadatkom da se prebace u oslobođenu Srbiju, da organizuju špijunsku mrežu i da pomoću radio-stanica koje je sa sobom bio poneo šalje informacije Gestapou u Beč, a pored toga da vrši sabotažu, diverziju i razna teroristička dela. Mihailović je od Gašparevića saznao kakav je zadatak Gestapo dao Gašpareviću pa se ipak sa Gašparevićem sporazumeo da Gašparevićevu grupu preko svojih kanala prebaci u Srbiju, a uz to još i da Gašparevićevoj grupi priključi svoju grupu od 30 ljudi obučenoj u njegovoj školi za komandose (komandosi - grupe za špijunažu, diverziju i sabotažu). Mihailović je takođe Gašpareviću postavio zadatak da i sa njim drži redovno vezu, da mu šalje obaveštenja, i Gašparević je pristao da izvrši sva naređenja koja mu bude Mihailović putem radio-stanice slao. Mihailović je preko svojih kanala Gašparevićevu grupu zaista uputio u Srbiju, priključivši joj svojih 30 četnika na čelu sa poručnikom Milovanom Nedeljkovićem i primao od Gašparevića telegrame informativne sadržine, mada je znao da Gašparević iste takve telegrame šalje i Gestapou u Beč. Mihailović je takođe Gašpareviću upućivao radiogramima direktive za rad. Pored Gašparevićeve grupe Mihailović je ubacio u Srbiju i druge krajeve Jugoslavije još svojih „komandosa“, koji su, čak i posle potpunog oslobođenja Jugoslavije, ubijali narodne odbornike, pljačkali seoske zadruge i magacine i drugu privatnu imovinu.

38. Mihailovićeви oficiri pukovnik Dragoslav Pavlović, Milorad Mitić i Vojislav Andrić (koji su se nalazili u njegovoj blizini) uputili su po agentu Gestapoa Antonu Švarcu iz Gašparovićeve grupe, pismenu molbu Gestapou u Beč da se na nemačkoj teritoriji uspostavi ilegalna radiofonska stanica koja će vršiti emisije četničkih vesti, da Gestapo pošalje nekoliko instruktora u Mihailovićevu školu za komandose, da Gestapo pošalje četnicima pet manjih radio-stanica, sanitetski materijal i oružje i da Nemci pristanu, kad na proleće počne nemačka kontra-ofanziva na Balkanu, da Mihailoviću dopuste da sa svojim snagama zaposedne Srbiju, a da će kao uzvrat za sve to, Mihailovićeve jedinice učestvovati zajedno sa Nemcima u operacijama protiv Narodnooslobodilačke vojske.

39. U zimu 1945, Mihailović je uspostavio vezu sa Dimitrijem Ljotićem preko radio stanice Dobrosava Jevđevića, koji se tada nalazio u Julijskoj Krajini i sporazumeo se sa Ljotićem da kod njega dođe jedna Ljotićeva delegacija radi pregovora o objedinjavanju svih Ljotićevih, četničkih i drugih kvinsliških snaga u Julijskoj Krajini pod komandom Mihailovića. Mihailović je primio tu Ljotićevu delegaciju koju su sačinjavali general Parac (koji je pre bekstva iz Beograda pripadao Mihailovićevom beogradskom štabu) i lični sekretar Ljotićev Boško Kostić, preko koga je Mihailović za sve vreme okupacije održavao kurirsku vezu sa emigrantskom vladom preko majora Vladimira Perića u Carigradu. Posle pregovora sa tom delegacijom Mihailović je prihvatio Ljotićev plan o ujedinjenju svih izdajnika u Julijskoj Krajini pod Mihailovićevom komandom, pa je uputio u Julisku Krajinu svoje oficire generala Miodraga Damjanovića (koji je do bekstva iz Beograda bio Nedićev šef kabineta), Sinišu Ocokoljića zvanog Pazarac i Ljubu Jovanovića - zvanog Patak. Za komandovanje jedinicama u Julijskoj Krajini Mihailović je formirao takozvani istaknuti deo Vrhovne komande na čelu sa generalom Damjanovićem. General Damjanović je po njegovim instrukcijama od Ljotićevog „Srpskog dobrovoljačkog korpusa" – SDK, četnika popa Momčila Đujića i Dobrosava Jevđevića i kvinsliških izbeglica formirao takozvanu „Šumadijsku diviziju" i o tome izvestio Mihailovića. Stojeći preko radio-stanice neprekidno u vezi sa Mihailovićem, general Damjanović je sa svojom „Šumadijskom divizijom" učestvovao zajedno sa Nemcima u operacijama protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske u Julijskoj Krajini. Mihailović je sa generalom Damjanovićem bio u vezi sve do maja 1945, kada su jedinice Narodnooslobodilačke vojske uništile ostatak njegovih snaga i kada je izgubio radio stanice.

40. U martu 1945, Mihailović je uputio u Zagreb advokata Ranka Brašića, koji se nalazio pri štabu generala Miroslava Trifunovića, sa zadatkom da uspostavi vezu sa mačekovcima, nadbiskupom Alojzijem Stepincem i Antom Pavelićem. Brašić je u Zagrebu uspostavio vezu sa Pavelićem, sa Stepincem i sa mačekovcima. Krajem marta ili početkom aprila, kada se Brašić vratio iz Zagreba i referisao Mihailoviću da mačekovci traže da Mihailović odredi delegate za pregovore a Pavelić traži da Mihailović dođe lično u Zagreb radi dogovora o zajedničkoj borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske, Mihailović je odredio delegate za pregovore inženjera Stankovića, člana njegovog tzv. Centralnog nacionalnog komiteta, i generala Trifunovića. Pored toga, Mihailović je uputio Brašiću dva pisma jedno za njega lično

u kome mu je nalagao da izvesti Pavelića da ne može lično doći na pregovore zbog toga što su njegovi komandanti ne slažu da se odvoja od jedinica, ali da on upućuje svoja dva delegata za pregovore sa punim ovlašćenjima, i da uveri Pavelića da će se on i njegovi pomagači striktno pridržavati projektovanog sporazuma koji treba da njegovi delegati zaključe sa Pavelićem, i drugo pismo za nadbiskupa Stepinca u kome apeluje na Stepinca da založi sav svoj autoritet kod hrvatskog naroda da bi se hrvatski narod pokrenuo i ustao zajedno sa Mihailovićem u odbranu od „boljševičke opasnosti“.

RATNI ZLOČINI

41. Mihailović je putem bezbrojnih raspisa, naredaba, radiograma, direktiva, upućivanih svim njegovim komandantima kao i pojedinim komandantima u konkretnim slučajevima, počev od jeseni 1941 izdavao stroga naređenja da bez milosti uništavaju sve borce Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda, zarobljene i ranjene borce, sve simpatizere narodnooslobodilačkog pokreta, svakog onoga ko ma čime pomaže Narodnooslobodilačku vojsku i partizanske odrede, nazivajući u svojim depešama, raspisima i direktivama sve pripadnike narodnooslobodilačkog pokreta komunistima, boljševicima, ustaško-boljševičkim bandama, itd.

42. Mihailović je takođe izdavao naređenja svojim komandantima da uništavaju muslimane (koje je on nazivao Turcima) i Hrvate (koje je on izjednačivao sa ustašama).

43. Mihailović je bio uveo u primenu metodu ubijanja ljudi bez suda i ma kakvog ispitivanja krivice. Osude na smrt izricao je on, a to pravo bio je preneo i na sve svoje komandante korpusa, brigada, pa i bataljona. Osuđene na smrt stavljao je pod slovo „Z“.

44. Za izvršenje smrtnih osuda po metodi slova „Z“ (slovo „Z“ je početno slovo od reči zaklati, a lice stavljeno pod slovo „Z“ moralo je biti zaklano) Mihailović je dao direktivu da svaka njegova brigada formira „crne trojke“, koje su konspirativno radile. Po Mihailovićevim direktivama komandanti brigada su u „crne trojke“ odabirali krvoločne ljude koji su stupanjem u „crnu trojku“ davali pristanak da izvrše svako naređenje bez pogovora, a da u slučaju ne izvršenja naređenja budu streljani. Mihailović je šta više davao „crnim trojkama“ direktive kako treba da kolju. Šef četničkih „crnih trojki“ u Jugoslaviji bio je sam Mihailović.

45. Pored „crnih trojki“ Mihailović je mnogo puta izdao naređenja da svaki komandant korpusa formira leteće brigade, kojima je dao isključivo u zadatak da očiste svoj teren od partizana (ili kako on to kaže komunisti) i njihovih simpatizera i svih drugih elemenata koji se ne slažu sa njegovom organizacijom, a da se ne upuštaju ni u kakve sukobe sa okupatorom.

46. Izvršavajući Mihailovićeve naredjenja, njegovi komandanti korpusa i brigada, njegovi korpusi i brigade, njegove „crne trojke“ i leteće brigade, izvršile su u toku rata i okupacije bezbroj raznovrsnih ratnih zločina u svim krajevima Jugoslavije, u Srbiji, Crnoj Gori, Sandžaku, Bosni, Hercegovini, Hrvatskoj (naročito u Dalmaciji i Lici) i Sloveniji, pa su tako:

U novembru 1941, četnici su streljali u selu Brajićima (Srez takovski) na mestu zvanom Drenov Vrh oko 500 zarobljenih partizana i pristalica oslobodilačke borbe. Mesto na kome su partizani streljani nalazi se na kratkom otstojanju od Ravne Gore na kojoj se nalazio Mihailović sa svojim štabom.

U noći između 13 i 14 novembra 1941, predao je četnički komandant Jovan Škava po Mihailovićevom naredjenju oko 365 partizana Nemcima u selu Slovac (blizu Valjeva), koje su Nemci odveli u Valjevo i streljali u blizini Valjeva na mestu zvanom Krušik.

Početkom novembra 1941 Mihailovićev komandant Filip Ajdačić zaklao je 13 partizanskih simpatizera u blizini Kosjerića na mestu zvanom Ridovi, među kojima i učiteljice Jelenu Subić-Gmizović i Milevu Kosovac koje su četnici pre nego što su ih zaklali silovali i unakazili usijanim gvožđem.

Četvrtog novembra 1941, četnici su ubili blizu Ravne Gore oko 30 partizana koje su bili na prevaru zarobili, među kojima je bilo 18 devojaka koje su bile upućene u Užice za bolničarke.

U decembru 1941 Mihailovićeve četnici streljali su zajedno sa Nemcima u Čačku samo u jedan mah 80 pripadnika narodnooslobodilačkog pokreta.

U decembru 1941 u Srezu požeškom radio je mešoviti nemačko-četnički sud koji je samo u jedan mah osudio na smrt 12 pristalica partizana.

U decembru 1941 i tokom januara 1942 četnici su poklali preko dve hiljade muslimana - ljudi, žena i dece iz okoline Foče, Čajniča i Goražda. Klanja su vršili na mostovima na Drini u Foči i Goraždu.

U toku decembra 1941 i tokom cele 1942 Mihailovićeve „legalizovani“ četnici pohapsili su i predali Nemcima u raznim krajevima Srbije hiljade pristalica partizana, koje su Nemci streljali u logorima Banjici, Šapcu, Nišu, Užicu, Čačku i drugim, a pored toga sami četnici su poubijali hiljade pristalica partizana, opljačkali mnoga sela, batinali hiljade ljudi, a veliki broj žena i devojaka iz partizanskih porodica silovali.

Prvog aprila 1942, četnici Rada Radića pobili su u Jošavci 20 ranjenih partizana a među njima i teško ranjenog doktora Mladena Stojanovića.

Aprila 1942, četnici Lazara Tešanovića i Rada Radića (koji su se tada bili stavili pod komandu Mihailovićevo­g kapetana Dragoslava Račića) ubili su 70 ranjenih partizana.

Krajem aprila 1942, Spasoje Dakić, komandant jednog Mihailovićevo­g bataljona u Istočnoj Bosni, ubio je engleskog majora Terensa Atertona i jednog njegovog radiotelegrafistu – engleskog narednika.

Juna 1942, Mihailoviće­vi četnici su u okolini Gacka u selu Izgori zapalili bolnicu sa 10 teških partizanskih ranjenika.

Juna 1942, Mihailoviće­v odred pod komandom kapetana Vladimira Đukića izveo je iz zatvora u Nikšiću 25 pristalica narodnooslobodilačkog pokreta i zajedno sa Italijanima streljao.

Avgusta 1942, Mihailoviće­v komandant Petar Baćović ubio je simpatizere NOP-a Rada Pravicu, sudiju, Tomu Galepa, Jovu Ljubibratića, Budimira Ukropinu i Tasu Kosovića.

Avgusta 1942, Mihailoviće­vi četnici pod komandom Petra Baćovića prilikom zauzeća Foče zaklali su u Foči i u grupi sela koja se skupa nazivaju Bukovica oko 1.000 lica muslimanske veroispovesti, među kojima je bilo oko 300 žena, dece i staraca.

Avgusta 1942, na terenu oko Ustikoline i Jahorine (Istočna Bosna) Mihailoviće­vi četnici pod komandom majora Zaharija Ostojića i Petra Baćovića zaklali su oko 2.500 lica muslimanske veroispovesti a sela popalili.

Septembra 1942, četnici Petra Baćovića ubili su u Makarskoj 900 Hrvata, nekoliko katoličkih sveštenika žive odrali i 17 sela zapalili.

Oktobra 1942, četnici Petra Baćovića ubili su u okolini Prozora zajedno sa Italijanima kojima je komandovao italijanski poručnik Viđak oko 2.500 muslimana i Hrvata, među kojima je bilo žena, dece i staraca, a veliki broj sela popalili.

U oktobru 1942, četnici Petra Baćovića ubili su u selu Gata, Niklice i Čišlo (sva sela u Dalmaciji) zajedno sa Italijanima 109 Hrvata kao simpatizere NOP-a.

U jeseni 1942, u Drežnici (Hercegovina) četnici iz okoline Gacka pri pokretu za Prozor zaklali su 100 lica muslimanske veroispovesti.

Decembra 1942, u selu Brainci (Mrkaić - Istočna Bosna) i okolnim selima, četnici Mihailovićevo­g komandanta Rajka Čelonje ubili su 160 seljaka i popalili selo Braince i još nekoliko sela. Među pobijenima bilo je i žena i dece.

U januaru 1943 Mihailovićevi četnici su ubili u selu Banji (kod Arandjelovca) protu Jeremiju Isakovića i još 18 pristalica partizana.

Januara 1943 zaklao je major Radomir Cvetić 16 zarobljenih partizana u okolini Užica.

Januara 1943 pod komandom Vladimira Komarčevića Mihailovićevi četnici su zaklali 72 simpatizera partizana u srezu posavskom.

Januara 1943, četnici Pavla Đurišića ubili su u Srezu bjelopoljskom oko 400 muškaraca i oko 1.000 žena i dece muslimanske veroispovesti.

U februaru 1943 četnici pod komandom Zaharija Ostojića, Petra Baćovića, Pavla Đurišića, Voje Lukačevića, Vuka Kalaitovića i drugih u srezovima pljevaljskom, čajničkom i fočanskom zaklali su 1.200 muškaraca i 8.000 staraca, žena i dece i opljačkali pa potom spalili oko 2.000 domova.

Polovinom jula 1943 u selu Cikoti (Istočna Bosna) četnici su otkrili 80 ranjenika I proleterske divizije, oduzeli im oružje, a sutradan doveli Nemce koji su ih poubijali a zatim spalili.

Jula 1943 u Bišini (Birač) četnici su otkrili 120 ranjenika I i II proleterske brigade i izdali ih Nemcima koji su ih pobili.

Decembra 1943 četnički komandant major Boško Petrićević streljao je u Kolašinu 28 zarobljenih partizana i 6 seljaka pristalica partizana.

Decembra 1943 četnički komandant Živan Lazović zaklao je u selu Selevcu (Beogradskog okruga) 15 seljaka pristalica partizana.

Decembra 1943 zaklali su četnici u okolini Bosanskog Grahova 137 zarobljenih partizana.

Decembra 1943 zaklali su četnici u selu Tičevu kod Drvara 28 zarobljenih partizana.

Decembra 1943 zaklali su četnici u Zeti (Crna Gora) 8 seljaka-delegata na I Antifašističkoj skupštini Crne Gore.

Decembra 1943 zaklali su četnici Nikole Kalabića u selu Kopljarima (kod Arandjelovca) 24 seljaka pristalice partizana.

Decembra 1943 streljali su četnici Vuka Kalaitovića u srezu Sjeničkom (Sandžak) 18 pristalica partizana.

Decembra 1943 četnici pod komandom potpukovnika Miodraga Paloševića i majora Svete Trifkovića zaklali su u selu Vraniću (srez Posavski, Okrug beogradski) 72 lica među kojima i jedno dete od dve godine, drugo od 3 meseca, jednu od žrtava su kastrirali. Pored toga opljačkali su veliki broj seljačkih domova.

Od meseca jula 1941 do marta 1943, Mihailovićeви četnici pod komandom Pavla Đurišića osudili su na smrt i streljali oko hiljadu crnogorskih partizana i seljaka, zbog toga što su učestvovali u Oslobođilačkom ustanku u Crnoj Gori.

29 aprila 1944 četnički odredi kapetana Živojina Lazovića, majora Svetislava Trifkovića, Nikole Kalabića, Dragutina Bojovića, Svete Bogićevića, Radovana Dokmanovića i Svete Radićevića u selu Drugovcu (Srez podunavski - Okrug beogradski) zaklali su 73 lica među kojima i 9 žena. Tom prilikom teško su zlostavljali 37 drugih lica i opljačkali pa potom popalili 220 domova.

Aprila 1944 četnici su kod Bajine Bašte zaklali 8 simpatizera partizana.

Maja 1944 četnici Dragutina Keserovića pronašli su na Jastrebcu partizansku bolnicu, pa su streljali oko 24 ranjenika i 4 bolničarke.

Maja 1944 četnici sa Majevice otkrili su u Semberiji partizanske bolnice i ubili oko 300 teških ranjenika.

U leto 1944 četnici su u selu Balinoviću živoga pekli pred 20 ljudi Živana Đurđevića seljaka iz sela Balinovića, a potom zaklali njega i njegovog sina.

Početkom avgusta 1944, Dušan Radović - zv. Kondor, komandant Mihailovićevog Zlatiborskog korpusa, zaklao je dva američka avijatičara francuskog porekla koji su se bili prinudno spustili padobranima kod reke Lima.

Avgusta 1944 četnički odred Svete Bogićevića uhvatio je u selu Sepcima (Okrug beogradski) Savu Sremčevića, Konstantina Vojinovića, Iliju Radojevića i Iliju Jakovljevića i pošto ih je teško mučio da bi im iznudio priznanje o saradnji sa partizanima, svu četvoricu je zaklao.

47. Nabrojani zločini su samo mali deo zločina koje su Mihailovićeви četnici sprovodeći njegova naređenja i direktive izvršili u svim krajevima Jugoslavije.

Pored toga, desetine hiljada ljudi četnici su zlostavljali i batinali, a u Crnoj Gori su bili uveli specijalni sistem batinanja pomoću „roglje“.

Mihailovići komandanti dostavljali su spiskove pristalica partizana okupatorima i kvislingovcima na osnovu kojih su ljudi bili hapšeni i streljani. Naročito je Mihailovićeva beogradska organizacija tesno saradivala sa Specijalnom policijom na uništavanju pristalica partizana u Beogradu.

B.

1. Dr. MOLJEVIĆA STEVANA, ŽUJOVIĆA MLADENA i dr. TOPALoviĆA ŽIVKA zato što su se primili dužnosti članova Izvršnog odbora tzv. „Centralnog nacionalnog komiteta" - vrhovnog političkog rukovodstva izdajničke četničke organizacije u Jugoslaviji i tu dužnost vršili i to: dr. Moljević Stevan od početka 1942 sve do raspada četničke organizacije u proleće 1945, Žujović Mladen od leta 1941 do svog bekstva iz zemlje septembra 1943, dr. Topalović Živko od kraja januara 1944 do leta 1944 godine, kada je od strane Mihailovića upućen u inostranstvo na rad. Kao članovi Izvršnog odbora tzv. CNK Moljević, Žujović i Topalović su, saradjući najtešnje sa Mihailovićem, rukovodili izdajničkom četničkom organizacijom. Za sve vreme dok su bili članovi Izvršnog odbora tzv. CNK dobijali su od Mihailovića sve depeše i izveštaje četničkih komandanata i političkih funkcionera, što su stizale Vrhovnoj komandi i tzv. CNK, proučavali su te depeše i izveštaje i na sastancima sa Mihailovićem donosili odluku po svim pitanjima u vezi sa razvojem političke situacije, kao na primer: o vezama sa okupatorom, o vezama sa drugim slugama okupatora, o vezama sa inostranstvom, o opštoj liniji izdajničke i zločinačke četničke propagande, o vezama i saradnji sa jugoslovenskom izbegličkom vladom sa kojom su održavali redovno vezu pomoću radiograma i kurira, itd.

Te svoje odluke dostavljali su četničkim komandantima i drugim četničkim funkcionerima koji su, sprovodeći u život te odluke, i postupajući po direktivama dobijenim od Izvršnog odbora CNK i Vrhovne četničke komande, saradivali sa okupatorima u borbama protiv Narodno oslobodilačke vojske i partizanskih odreda, ubijali i zlostavljali sve one koji su učestvovali u oslobodilačkoj borbi protiv okupatora ili pomagali ma čime tu oslobodilačku borbu i istrebljivali Hrvate i muslimane, saradjući u isto vreme sa Pavelićevim ustašama i svim drugim domaćim slugama okupatora.

2. Dr. MOLJEVIĆ STEVANA, ŽUJOVIĆ MLADENA i dr. TOPALoviĆ ŽIVKA još i zato što su pored dela pod 1/B1 izvršili svaki posebno još i sledeća krivična dela i to:

a) Dr. Moljević Stevan razradio je direktive za organizaciju i rad četničkih tzv. „ravnogorskih odbora" na osnovu kojih su četnici sproveli organizaciju „ravnogorskih odbora" po selima i gradovima i na osnovu kojih su ti četnički odbori razrezivali po selima i gradovima rekvizicije u naturi i novcu u korist izdajničke četničke organizacije, prikupljali i predavali četničkim vojnim formacijama hranu, novac i druge stvari, prikupljali podatke u selima i gradovima o ljudima koji pomažu oslobodilačku borbu protiv okupatora i predavali te

podatke četničkim komandantima koji su, koristeći se tim obaveštenjima, pomoću svojih „crnih trojki“ vršili ubistva simpatizera partizana i svih drugih ljudi koji su ma čime pomagali oslobodilačku borbu protiv okupatora, itd.

Zajedno sa Mihailovićem, Topalovićem, i Đurom Vilovićem učestvovao je na sastanku u selu Orovici, decembra 1943, na kome je doneta odluka o sazivu kongresa u selu Ba. Rukovodio je svim pripremama za kongres pretstavnika četnika i izvesnog broja ljudi iz vođstva bivših političkih stranaka, a takođe je rukovodio i samim kongresom, koji je održan krajem januara 1944. Učestvovao je u redigovanju rezolucije i ušao je u odbor „trojice“ koji je dobio za zadatak da proširi CNK, pa je izabran i za predsednika Izvršnog odbora CNK.

Radeći u svojstvu člana Izvršnog odbora tzv. CNK rukovodio je četničkom propagandom, dogovarajući se sa optuženim Mihailovićem. Od proleća 1943, kada je potisnuo u drugi red Dragišu Vasića i postao prvi saradnik optuženog Mihailovića u rukovođenju četničkom organizacijom, pa sve do proleća 1945, određivao je liniju i parole četničke propagande, koja je širila u masama duh izdaje otadžbine i potstrekivala sve i svakog na vršenje ubistava onih koji su ma čime pomagali oslobodilačku borbu naroda Jugoslavije i na istrebljivanje Hrvata i muslimana. Sam je pisao proglose od kojih je neke optuženi Mihailović samo potpisivao, (kao na pr. proglas od 1 decembra 1943) davao je izjave upućene narodu u zemlji i svetskoj javnosti, govorio na zborovima. Napisao je veliki broj članaka u četničkim listovima „Ravna Gora“ i „Ujedinjeno srpstvo“. Od proleća 1943 bio je urednik centralnog četničkog organa, lista „Ravna Gora“. Urednicima četničkih listova koji su kod njega dolazili radi prijema direktiva, davao je uputstva za rad o tome kakva treba da bude sadržina četničkih listova (kao na pr. urednicima četničkih listova: „Glas Cera“, „Glas Topole“ i dr.).

b) Žujović Mladen je maja 1943, otišavši u Dalmaciju kao delegat Vrhovne Mihailovićeve komande za Dalmaciju, Zapadnu Bosnu i Liku, preuzeo sve poslove koje je sve do svoje smrti vodio Ilija Trifunović-Birčanin. Na osnovu sporazuma koji je Trifunović sklopio sa italijanskim okupatorima još 1941 i 1942 godine, a kojih se i Žujović u svemu pridržavao, on je, kao komandant svih četničkih odreda u Dalmaciji, Zapadnoj Bosni i Lici, nastavio najtešnju saradnju sa italijanskim okupatorima u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda i sve do kapitulacije Italije održavao je neprekidno veze sa štabovima italijanskih jedinica. U nekoliko mahova sastao se sa italijanskim generalom Umbertom Spigom sa kojim je ugovorio da Italijani daju četnicima oružje i municiju i da četničke i italijanske jedinice preduzimaju zajedničke operacije protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda.

v) Dr. Topalović Živko je u dogovoru sa agentom Gestapoa i bivšim predsednikom komesarske uprave u Srbiji Milanom Aćimovićem organizovao u Beogradu niz sastanaka izvesnog broja ličnosti iz vođstava bivših političkih partija, na kojim sastancima su doneli odluku da stupe u saradnju sa optuženim Mihailovićem i odredili su Topalovića da zajedno

sa Aleksandrom Popovićem-Šacom i Branom Ivkovićem odu kod Mihailovića da mu ponude saradnju.

Decembra 1943 Topalović je zajedno sa Aleksandrom Popovićem Šacom i Branom Ivkovićem otišao kod Mihailovića i sastavši se sa Mihailovićem, Moljevićem i Vilovićem u selu Orovici (srez azbukovački) sporazumeo se sa njima da sazovu kongres na kome treba da učestvuju delegati četničke organizacije i izvestan broj ljudi iz vođstva bivših političkih partija u cilju da sa tim kongresom u zemlji i inostranstvu podignu ugled izdajnika Mihailovića koji je već bio kompromitovan kao saradnik okupatora i težak ratni zločinac kako u zemlji tako i u inostranstvu, a da u isto vreme koliko-toliko paralizuju veliki uticaj na javno mnjenje u zemlji i inostranstvu II zasedanja AVNOJ-a održanog 29 novembra 1943 u gradu Jajcu u Bosni.

Na ovom sastanku sa Moljevićem, Vilovićem i Mihailovićem Topalović je izneo projekat „rezolucije“ koja je trebala da bude primljena na kongresu. Taj projekt napisao je Topalović u Beogradu zajedno sa nekoliko bivših političara iz Beograda. Zajedno sa Mihailovićem, Moljevićem i Vilovićem redigovao je taj projekat „rezolucije“ i u toj njihovoj zajedničkoj redakciji ta „rezolucija“ je bila podneta kongresu koji je krajem januara 1944 održan u selu Ba.

Na kongresu u selu Ba Topalović je održao govor o političkoj situaciji. Njegov govor je bio glavni referat na kongresu. I njegova „rezolucija“ i njegov govor na kongresu u selu Ba bili su upravljani protiv oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije i sračunati na to da olakšaju i prikriju njihovu i Mihailovićevu saradnju sa okupatorom i drugim domaćim slugama. Na kongresu u selu Ba izabran je za člana „odbora trojice“ koji je do juna 1944 bio vrhovno političko rukovodstvo četničke organizacije.

U aprilu 1944 po nalogu dobijenom od Mihailovića sastao se sa savetnikom upravnog štaba nemačkog vojnog zapovednika za Srbiju Šterkerom i Milanom Aćimovićem. Pored njega od strane Mihailovića na sastanku su učestvovali Mihailovićev komandant Srbije general Miroslav Trifunović i komandant II Ravnogorskog četničkog korpusa kapetan Predrag Raković. Na tom sastanku Topalović je zajedno sa Trifunovićem i Rakovićem tražio od Nemaca da liferuju četnicima oružje i municiju, a obećavao Nemcima da će četnici zajedno sa njima voditi borbu protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda. Na sastanku je došlo do sporazuma i posle tog sastanka četnici su primili od Nemaca velike količine oružja i municije.

3. Dr. MOLJEVIĆ STEVANA i dr. TOPALOVIĆA ŽIVKA još i zato što su 28-30 juna 1944 organizovali prošireni tzv. CNK u koji su uveli polovinu pretstavnika četničke organizacije a polovinu članova iz vođstava bivših političkih partija. Na tom sastanku izabran je Izvršni odbor CNK, koji je od tada bio vrhovno političko rukovodstvo izdajničke četničke organizacije. I Moljević i Topalović su na tom sastanku bili izabrani i primili dužnosti članova Izvršnog odbora i to Moljević dužnost predsednika Izvršnog odbora. Pored toga na sastanku

su doneli niz drugih odluka koje su bile uperene protiv oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije i kojima su išli na to da prikriju svoju i Mihailovićevu saradnju sa okupatorom.

4. ŽUJOVIĆA MLADENA i dr. TOPALOVIĆA ŽIVKA još i zato što su krajem 1944 organizovali u inostranstvu tzv. „Centralni nacionalni komitet“ i rukovodili tim komitetom. Preko tog komiteta vršili su propagandu protiv oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije i pokušavali da prikriju od inostranog javnog mnjenja svoju i Mihailovićevu saradnju sa okupatorom, nastojeći da steknu podršku kod izvesnih krugova u inostranstvu. Pored toga još dok je rat trajao radili su na okupljanju i organizovanju u inostranstvu izbeglih iz Jugoslavije saradnika okupatora u cilju da ih upotrebe za borbu protiv naroda Jugoslavije.

5. VILOVIĆA ĐURU zato što je u jesen 1942 stupio u četničku organizaciju u Splitu koja je javno i otvoreno saradivala sa italijanskim okupatorima u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda. Mada je video da četnički komandant za Dalmaciju, Liku i Zapadnu Bosnu Ilija Trifunović-Birčanin sedi sa svojim štabom u Splitu pod zaštitom italijanskih karabinjera, Vilović je, stupivši u četničku organizaciju, pisao članke u lokalnim listovima splitskih četnika (kao npr. u listu „Krik iz jame“) koji su bili upereni protiv narodnooslobodilačke borbe naroda Jugoslavije i sračunati na raspaljivanje bratoubilačke borbe i pomaganje italijanskim okupatorima u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta. U martu 1943 iz Splita je otišao u Vrhovnu komandu Dragoljuba Draže Mihailovića, gde je ostao i radio na razvijanju četničke propagande pomažući optuženom Moljeviću. Takođe je pisao članke u četničkim listovima „Ravna gora“ i „Ujedinjeno srpstvo“. Svojim člancima pozivao je na ugušenje oslobodilačke borbe protiv okupatora, raspaljivao bratoubilačku borbu, i prikrivao saradnju četničke organizacije, kojoj je i sam pripadao, sa okupatorima u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda.

Zajedno sa Mihailovićem, Moljevićem, Topalovićem i drugima decembra 1943 na sastanku u selu Orovici učestvovao je u donošenju odluke o sazivu kongresa u selu Ba i u redigovanju rezolucije koju je taj kongres primio.

Krajem juna 1944 primio se dužnosti člana tzv. CNK i na sastanku 28-30 juna izabran za predsednika propagandnog odbora CNK, pa je od tada pa sve do proleća 1945 rukovodio četničkom propagandom dajući direktive urednicima četničkih listova da štampaju članke takve sadržine koji će raspirivati borbu protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda i pozivati mase da pristupaju izdajničkoj i zločinačkoj četničkoj organizaciji koja je otvoreno saradivala sa okupatorima u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta.

6. Dr. MOLJEVIĆ STEVANA i VILOVIĆ ĐURU još i zato što su:

Organizovali kongres četničke štampe koji je održan septembra 1944 u selu Ježevici (kod Čačka). Vilović je predsedavao kongresu a Moljević je održao govor sa temom „Ideologija

ravnogorskog pokreta". Rukovodiocima četničke štampe na tom kongresu su dali direktive da što više pojačaju propagandu u masama za pristupanje izdajničkoj četničkoj organizaciji, a protiv oslobodilačke borbe koju je vodila Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije, boreći se protiv okupatora i svih domaćih slugu.

Učestvovali su na sednicama od 20 do 23 juna 1944 i od 6 do 10 septembra 1944 u selu Pranjanima, na sednicama u Okruglici, Srednjem i Kožuhama krajem 1944 i početkom 1945 i na svim drugim sednicama koje su održane posle bekstva četnika u Bosnu. Na svim ovim sednicama učestvovali su u donošenju odluka kojima se išlo na prikrivanje otvorene saradnje čitave četničke organizacije pred domaćim i stranim javnim mnjenjem, na raspaljivanje bratoubilačke borbe, na pomaganje okupatorima u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta u Jugoslaviji.

V

1. RADIĆA RADOŠLAVA zato što je izvršio sledeća krivična dela:

a. Prilikom borbi koje su vođene krajem marta 1942 protivu ustaša na sektoru Teslića, a u kojima je učestvovao i IV krajiški narodnooslobodilački partizanski odred, Rade Radić kao član štaba odreda ostavljen je sa delom štaba i bolnicom u Jošavci sa zadatkom da organizuje prikupljanje hrane za vojsku. U takvoj situaciji kada su štab i bolnica ostali nedovoljno zaštićeni, Radić, koji je u tajnosti održavao veze sa ustašama i Nemcima o zajedničkoj borbi protiv partizana, organizovao je bandu do 100 ljudi koja je noću između 31. marta i 1. aprila 1942 mučki napala na deo štaba partizanskog odreda i bolnicu i poubijala 15 boraca i rukovodilaca, a jedan deo zarobila, među kojima dr. Mladena Stojanovića, Rajka Bosnića i druge rukovodioce partizanskog pokreta u Bosni, koje su sutradan streljali.

b. Prvog aprila, sutradan posle uništenja partizanske bolnice i dela štaba partizanskog odreda, održan je sastanak četničkih vođa u Opsječkom na kome je Radić posle održanog govora izabran za komandanta ove četničke grupe. Posle ovog zbora pa na dalje, Radić je organizovao i rukovodio svim operacijama protiv partizana u ovom kraju, vršio napad na partizansku bolnicu u Borju, na partizansku četvu u Maslovarima, na štab partizanskog bataljona u Čečavi, na partizansku bolnicu na Čemernici i drugim mestima u kojim napadima je uspeo da poubija stotine boraca ranjenika i veći broj rukovodilaca narodnooslobodilačkog pokreta, čiji broj po njegovom izveštaju prelazi 60 rukovodilaca i najuglednijih pripadnika partizanskog pokreta, ne računajući stotine poubijanih boraca iz redova partizana.

v. Odmah nakon ovoga, 4 aprila 1942, Radić se sastao u Banjoj Luci sa ustaškim generalom Ivanom Brozovićem i sa ustaškim vlastima stvorio sporazum o saradnji i zajedničkoj borbi protiv partizana kojim se četnici obavezuju: „Četničke postrojbe sudelovaće dobrovoljno u suzbijanju i uništavanju komunističko-boljševičkih bandi zajedno sa oružanim snagama NDH

pod opštom zapovedi zapovednika oružanih snaga NDH" a četnici od ustaša da dobijaju materijal, pravo lečenja bolesnih i ranjenih četnika u ustaškim bolnicama i drugo.

g. 25 juna 1942 održan je sastanak komandanata svih četničkih odreda Bosne na kom su učestvovali: pop Savo Božić, Lazar Tešanović, Cvijetin Todić, Radoslav Radić i drugi, pa je na tom sastanku, pored odluke o nastavljanju i pojačanju borbe protiv partizana, donesena odluka da Radoslav Radić bude komandant svih četničkih odreda Bosne (osam odreda), pa je tu dužnost i vršio do septembra 1943, kada je obrazovana komanda Zapadne Bosne, a Radić od Stevana Moljevića i Mihailovića postavljen za člana tzv. Centralnog nacionalnog komiteta i upućen u Zapadnu Bosnu kao politički rukovodilac, te je od tada radio na organizovanju „ravnogorskih odbora" i rukovodio radom tih odbora.

d. Početkom 1943 Radić je sa nemačkom komandom u Banjoj Luci zaključio sporazum o saradnji i zajedničkoj borbi bosanskih četnika i Nemaca protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda po kom sporazumu:

„Četničko vođstvo se obavezuje da će sve nemačke operacione zapovesti najtačnije izvršavati; da će na zahtev Nemaca izručiti one partizane koje četnici zarobe, a oni - Nemci ih budu tražili; da će dezertere iz hrvatske vojske koje pohvataju izdavati Nemcima..."

Dosledno sklopljenim sporazumima sa Nemcima i ustašama, Radić je organizovao i rukovodio borbom četničkih odreda protiv jedinica NOV i POJ u otvorenoj saradnji sa Nemcima i ustašama, davao je Nemcima i ustašama sva potrebna obaveštenja sa terena, a njegovi komandanti po njegovim naređenjima i po zahtevima Nemaca predavali su zarobljene partizane Nemcima i ustašama i njegove jedinice zajedno sa Nemcima i ustašama su učestvovala u ubijanju civilnog stanovništva, pljačkanju i paljenju sela.

O ovakvom svom radu Radić je izveštavao Vrhovnu komandu Dragoljuba Mihailovića, sa kojom je dobio direktnu vezu i neprekidno je održavao počev od avgusta 1942, pa je ovakav njegov rad od Mihailovića bio odobran, i šta više po Mihailovićevom predlogu bio je odlikovan od jugoslovenske emigrantske vlade i kralja Petra II ordenom Karađorđeve zvezde.

đ. Posle sloma četnika i ustaša i kapitulacije Nemačke Radić je ostao u odmetništvu sve do dana hapšenja od organa narodne vlasti.

2. VRANJEŠEVIĆ SLAVOLJUB zato što je izvršio sledeća krivična dela:

a. Kao aktivni major bivše jugoslovenske vojske stavio se na raspoloženje izdajniku Nediću oktobra 1941 i primio dužnost šefa otseka u komandi žandarmerije gde je radio na registraciji svih onih koji su stupili u oružane Nedićeve formacije;

b. Februara 1942, kad je Nedić u Srbiji formirao jedan odred za borbu protiv partizana u Bosni, on se prijavio u taj odred i po dolasku u Bosnu priključio Jezdimiru Dangiću, Mihailovićevom komandantu Istočne Bosne koji je od početka 1942 godine saradivao sa nemačkim okupatorima i Nedićem protiv partizana. Kod Dangića je Vranješević primio dužnost načelnika štaba i vršeći tu dužnost pripremao je sve operacijske planove za borbu protivu partizana u Istočnoj Bosni. Posle toga. je bio načelnik štaba kod četničkog komandanta Botića u Istočnoj Bosni.

v. Jula 1942, po nalogu Dragoljuba Mihailovića, otišao je u Bosansku Krajinu i stavio se pod komandu četničkog komandanta Radoslava Radića, koji ga je postavio za komandanta operacija protiv partizana na Manjači i u okolini Banja Luke. Tamo je rukovodio borbama protiv partizanskih snaga zajedno sa ustašama i domobranima, a na osnovu sporazuma koji je Radoslav Radić bio zaključio sa ustašama.

g. Za vreme IV neprijateljske ofanzive, borio se protiv partizanskih snaga sprečavajući im prelaz preko reke Vrbasa, a za vreme V ofanzive komandovao je četničkim odredima koji su se javno i otvoreno zajedno sa Nemcima borili protiv partizana na sektor Divan-Kurjače Brdo-Skakavica-Ravna Gora u Bosni.

d. Avgusta 1943, na predlog Mihailovićevog delegata Bore Mitranovića postavljen je za komandanta bosanskih četnika a krajem septembra 1943 za komandanta Zapadne Bosne i na toj dužnosti ostao sve dok nije zarobljen. Za sve to vreme, on je rukovodio četničkim odredima i izvodio operacije protiv jedinice NOV i POJ saradjujući otvoreno i javno sa Nemcima i ustašama sa kojima je održavao veze preko Radoslava Radića i Uroša Drenovića.

đ. Saradjujući sa Nemcima i ustašama Vranješević je primao na svoju teritoriju špijune nemačke obaveštajne službe sa radio-stanicama i pomogao im da prikupljaju informacije o kretanju jedinica NOV i POJ koje su nemački špijuni dostavljali komandama nemačkih trupa, a pored toga sam je dostavljao Nemcima informacije o kretanju partizana; izdavao je naređenja da se likvidiraju partizanski simpatizeri pomoću „crnih trojki“, pa su te „crne trojke“ koje su stajale pod njegovom komandom po njegovim naređenjima ubile veliki broj simpatizera narodnooslobodilačkog pokreta, naređivao je osnivanje letećih brigada za čišćenje terena, pa su po njegovim naređenjima leteće brigade uništavale partizanske kurire i manje gerilske grupe partizana.

e. Za svoj izdajnički i zločinački rad unapređen je 21 aprila 1944 u čin potpukovnika a ubrzo posle toga i u čin pukovnika i odlikovan ordenom Karađorđeve zvezde. Posle oslobođenja većeg dela Jugoslavije izdavao je naređenja svojim petorkama da vrše u oslobođenim krajevima sabotaze, napade na komunikacije, ubistva kurira NOV, napade na manje patrole NOV, ubistva odbornika narodnooslobodilačkih odbora itd., pa su njegove petorke

izvršavajući takva njegova naređenja ubile veći broj boraca NOV i odbornika narodnih odbora i izvršile više napada na komunikacije.

3. GLIŠIĆA MILOŠA zato što je izvršio sledeća krivična dela:

a. Stupio je u organizaciju Dragoljuba Mihailovića sredinom 1941 i u njoj uzeo najaktivnijeg učešća od početka njenog rada. Kao načelnik štaba Požeškog četničkog odreda, zajedno sa komandantom toga odreda Vučkom Ignjatovićem, rukovodio je napadom četničkih jedinica na Užičku Požegu, odmah posle oslobođenja Požege od strane partizana, kao i napadom četničkih jedinica na Užice u noći između 1 i 2 novembra 1941, iako su Užice bili oslobodili partizani i u momentu napada nalazili se u njemu.

b. Krajem novembra 1941, posle povlačenja partizanskih snaga iz Srbije za Sandžak, postupajući po naređenju i ovlašćenju dobijenim od Draže Mihailovića, otišao je zajedno sa komandantom Požeškog četničkog odreda Vučkom Ignjatovićem u Belanovicu i stavio se sa celim odredom pod komandu Nedićevog oficira majora Milana Kalabića, tj. pod komandu Milana Nedića, ostajući i dalje pod stvarnom komandom Dragoljuba Mihailovića. Stupivši tako u otvorenu saradnju sa Nemicima on je i nadalje, izvršavajući naređenja Mihailovića pored naređenja dobijenih od Nedića, učestvovao zajedno sa nemačkim jedinicama u mnogobrojnim operacijama za uništenje preostalih partizanskih snaga u Srbiji i ubijanje svih iole istaknutijih simpatizera narodnooslobodilačkog pokreta u Srbiji.

v. Krajem marta ili početkom aprila 1942, po naređenju Dragoljuba Mihailovića, došao je sa svojim odredom u Sandžak da učestvuje u operacijama za uništenje partizanskih snaga u Sandžaku. Odobrenje za odlazak u Sandžak i naoružanje za svoj odred dobio je od Milana Nedića, a Dragoljub Mihailović ga je imenovao za komandanta korpusa i stavio pod njegovu komandu sve četničke snage u Sandžaku, dok ga je baš tada i Milan Nedić imenovao za komandanta sandžačke četničke komande, pa je vršeći te dužnosti radio istovremeno i po direktivama Mihailovića i po direktivama Nedića. Pod njegovom komandom bili su odredi četničkih komandanata Petra Baćovića, Vojislava Lukačevića, Vuka Kalaitovića i drugih Dražinih komandanata u Sandžaku. Za vreme III ofanzive okupatora protiv partizanskih snaga, Glišić je komandovao svim četničkim snagama u Sandžaku u teškim borbama protiv partizanskih snaga. U operacijama je učestvovao zajedno sa četničkim jedinicama iz Crne Gore pod komandom Pavla Đurišića i Baja Stanišića i sa italijanskim trupama. Za vreme operacija snabdevao je svoj odred oružjem, municijom, hranom i dr. dobijenim od Italijana, a italijanskim kamionima je prevezio svoje trupe od jednog položaja do drugog, pa je čak italijanskim kamionima prevezao i Vrhovnu komandu Dragoljuba Mihailovića iz Sandžaka u Crnu Goru.

G

1. JOVANOVIĆA SLOBODANA, dr. PURIĆA BOŽIDARA, dr. NINČIĆA MOMČILA, ŽIVKOVIĆ PETRA, KNEŽEVIĆA RADOJA i dr. GAVRILOVIĆA MILANA zato što su kao članovi izbegličkih vlada postavili i stalno provodili liniju izdaje oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije koji je uprkos kapitulacije bivše jugoslovenske vojske - sa kojom su se ovi optuženi saglasili - poveo borbu protiv okupatora; što su u planu okupatora za istrebljenje naših naroda, za slamanje oružanog otpora naroda Jugoslavije protiv porobljivača, nametali i raspirivali bratoubilačku borbu naroda Jugoslavije i na taj način bili inicijatori i saučesnici ratnih zločina koje su u toku čitavog oslobodilačkog rata vršili Mihailovićeve četnici; što su u toku trajanja oslobodilačkog rata rasipali državnu imovinu, šaljući novac i vršeći razne nabavke za izdajničke četničke formacije u otadžbini i dajući velike svote novca, za vršenje svoje izdajničke propagande u inostranstvu.

Tako su već u svojim prvim porukama preko emisija radio Londona i putem oficira koje su slali u zemlju poručivali Mihailoviću i narodima Jugoslavije da nije vreme za borbu protiv okupatora i time pozivali na pokornost okupatoru, a s druge strane, naređivali Mihailoviću da vodi borbu protiv oslobodilačkog pokreta i Narodnooslobodilačke vojske. Dosledni ovom stavu, u januaru 1942 postavili su izdajnika Mihailovića za ministra vojnog, a koristeći svoj položaj legalne vlade u emigraciji njegovoj tzv. „vojsci u otadžbini“ pokušali dati značaj državne oružane sile. Kada je posle treće ofanzive okupatora i četnika protiv Narodnooslobodilačke vojske izdaja Mihailovića postala sasvim očigledna u zemlji i u inostranstvu, oni su Mihailovića postavili za načelnika štaba Vrhovne komande kako bi pojačali - na taj način - i svoj i Mihailovićev položaj.

Mihailović je redovno obaveštavao optužene o svom izdajničkom radu u zemlji i oni su se potpuno sa njim saglašavali, odobravali i pohvaljivali njegov izdajnički rad.

Organizovali su u inostranstvu tzv. „kraljevsku vojsku van otadžbine“, na koju su trošili ogroman novac, a sve u cilju da je u pogodnom momentu ubace u zemlju i upotrebe u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije. Kada je i uprkos svih preduzetih mera od strane optuženih da zataje istinu - ipak istina o herojskoj borbi naroda Jugoslavije prodrila i van naše otadžbine i kada su pobeđe NOV ushićavale svakog istinskog rodoljuba, te kad su mnogi oficiri i vojnici te tzv. „kraljevske vojske“ izjavili želju da hoće da se bore za oslobođenje domovine i da se na poziv Vrhovnog štaba NOVJ vrata u otadžbinu, optuženi su sprečavali njihov povratak u otadžbinu, hapsili ih i progonili.

Svi su oni usvajali predloge Dragoljuba Mihailovića za odlikovanja najvišim jugoslovenskim ordenima njegovih komandanata koji su otvoreno saradivali sa okupatorom i vršili teške ratne zločine, kao što su: Ilija Trifunović-Birčanin, Dobrosav Jevđević, Petar Baćović, Vojislav Lukačević, Dragutin Keserović, Radoslav Radić, Nikola Kalabić, Pavle Đurišić, Bajo Stanišić, Momčilo Đujić, Jezdimir Dangić i drugi, a takođe na predlog Mihailovića razrešavali su čina oficire bivše jugoslovenske vojske koji su stupili u Narodnooslobodilačku vojsku i

partizanske odrede i borili se za oslobođenje svoje otadžbine od okupatora, kao što su: pešadijski pukovnik Savo Orović, pešadiski kapetan I klase Arso Jovanović, Velimir Terzić, Petar Četković, Branko Poljanac, Ratko Martinović i drugi.

Upućivali su mnogo puta Mihailoviću ogromne sume novaca iz blagajne jugoslovenske države, preko beogradskog industrijalca Maksimovića, oficira Stanislava Rapoteca, preko poslanstva u Bernu i Ankari, preko kanala u Bukureštu, Carigradu, Kairu, i drugih.

Aktivno su radili na upućivanju Mihailoviću iz inostranstva većih količina oružja, municije, odeće, radio-stanica, hrane i druge ratne spreme, iako su znali da Mihailović sve to upotrebljava u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, saradjujući najtešnje sa okupatorima i drugim slugama okupatora i pomažući okupatoru u nastojanjima da uništi narodnooslobodilački pokret naroda Jugoslavije.

Organizovali su i davali radio-emisije preko inostranih radiostanica, na jezicima naroda Jugoslavije, u kojima su držani govori, čitani članci, davane vesti čija je sadržina bila upravljena na raspirivanje bratoubilačke borbe u zemlji, na razbijanje jedinstva naroda Jugoslavije koji su vodili borbu protiv okupatora i njihovih slugu. U tim radio-emisijama lažima i klevetama napadana je Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije i narod pozivan da pristupa orgnizaciji Dragoljuba Mihailovića koja je saradivala sa okupatorom i pomagala ga u nastojanju da uguši narodnooslobodilačku borbu naroda Jugoslavije; raspirivana je šovinistička mržnja između Srba i Hrvata, pozivani su Srbi da se okupe pod komandu Dragoljuba Mihailovića u borbu protiv Hrvata na koje je svaljivana sva krivica za masovne pokolje srpskog stanovništva koje su izvršili Pavelićeve ustaše. Organizovali su ubacivanje u zemlju listova, proglasa i letaka koji, su bili upravljani istom cilju kao i radio-emisije. Proglašavali su narodima Jugoslavije da je jedini zakoniti predstavnik države u okupiranoj zemlji Dragoljub Mihailović i da on jedini vodi borbu za oslobođenje zemlje, iako su tačno znali da Mihailović sa čitavom svojom organizacijom saradjuje sa okupatorima; time su davali punu političku podršku Mihailoviću i išli su na to da narode Jugoslavije prevarom odvrate od borbe protiv okupatora, od borbe za oslobođenje svoje domovine i da ih upute na put pokornog služenja okupatoru. Takva izdajnička propaganda pomogla je Mihailoviću da lakše zavede izvesne ljude na put izdaje svoje otadžbine u teškim danima rata i okupacije.

Organizovali su istu takvu propagandu u inostranstvu u cilju obmanjivanja inostranstva o stvarnom stanju u Jugoslaviji. Velike sume novca davali su iz državne kase za plaćanje listova raznih inostranih zemalja da donose članke koji su pisani po njihovim direktivama ili su ih oni sami pisali, a u kojima je veličan Draža Mihailović kao herojski borac protiv sila osovine, u kojima su lansirane izmišljene vesti o borbama Mihailovića protivu osovinskih snaga i u kojima su lansirane lažne i klevetničke informacije koje im je Mihailović dostavljao o svojoj tobožnjoj borbi protivu osovinskih snaga, o tobožnjoj saradnji nartizana sa nemačko-

fašističkim osvajačima, o tobožnjim teškim ratnim zločinima partizana itd, - sve u cilju da se prevare slobodoljubivi narodi koji su učestvovali u borbi protiv nemačko-fašističkih osvajača i da se njihove simpatije okrenu prema saradniku okupatora Dragoljubu-Draži Mihailoviću, a da se stvori neraspoloženje prema herojskim borcima koji su jedini starno vodili upornu, neprekidnu borbu protiv zajedničkog neprijatelja čitavog slobodoljubivog čovečanstva i neprijatelja svoje porobljene otadžbine. Takvim svoji radom učinili su da je istina o herojskoj borbi naroda Jugoslavije protiv nemačko-fašističkih zavojevača o pravoj i istinskoj oslobodilačkoj borbi naroda Jugoslavije, sa zakašnjenjem došla do saznanja drugih slobodoljubivih naroda sveta, zbog čega su narodi Jugoslavije pretrpeli neocenjivu štetu.

2. KNEŽEVIĆ ŽIVANA zato što je izvršio sledeća krivična dela:

a. Kao šef vojnog kabineta vlade Slobodana Jovanovića, vršio je u stvari dužnost ministra vojske, s tim što je na sve njegove odluke davao saglasnost Slobodan Jovanović. Vršeci dužnost šefa vojnog kabineta, on je, održavajući neprekidno vezu sa komandantom četničkih jedinica u Jugoslaviji Dragoljubom Mihailovićem, ministrom vojske u vladi Slobodana Jovanovića i načelnikom štaba Vrhovne komande tzv. jugoslovenske vojske, putem radio-veze i putem kurira davao Mihailoviću u dogovoru sa Slobodanom Jovanovićem, Milanom Gavrilovićem, Radojem Kneževićem i Momčilom Ninčićem, direktive za rad i od Mihailovića primao izveštaje koje je odobravao. Tako je on, zajedno sa Slobodanom Jovanovićem i drugima, sarađivao sa Mihailovićem u rukovođenju četničkom organizacijom u Jugoslaviji, mada je znao da Mihailović i njegova organizacija sarađuju sa nemačko-italijanskim okupatorima i njihovim slugama u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta naroda Jugoslavije.

b. Zajedno sa Slobodanom Jovanovićem i drugima, radio je neprekidno na upućivanju oružja, municije, odeće, hrane i drugog materijala Mihailoviću, ma da je znao da Mihailović sve to upotrebljava u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije sarađujući najtešnje sa okupatorima i drugim slugama okupatora. Zajedno sa Slobodanom Jovanovićem i drugima raznim kanalima upućivao je Mihailoviću ogromne količine novca iz državne kase.

v. Organizovao je vojne emisije preko jedne inostrane radio-stanice koje su na jezicima naših naroda pozivale»naše narode da pristupe generalu Mihailoviću, mada je znao da Mihailović sarađuje sa okupatorima i pomaže okupatorima u njihovim nastojanjima da uguše narodnooslobodilačku borbu naših naroda. Preko vojnih emisija radio je na raspirivanju bratoubilačke borbe u zemlji i na raspirivanju šovinističke mržnje i bratoubilačke borbe između naših naroda znajući da sve to samo ide na štetu borbe koju su narodi Jugoslavije vodili za oslobođenje od okupatora i da to samo pomaže okupatorima da uspešnije guše narodnooslobodilački pokret u okupiranoj Jugoslaviji. Pored toga, zajedno sa Slobodanom Jovanovićem, radio je na organizovanju propagande u inostranim zemljama koja je bila

upravljena protiv narodnooslobodilačke borbe naših naroda a u korist saradnika okupatora Dragoljuba Mihailovića i njegove organizacije.

g. Kada je smenjen sa dužnosti šefa vojnog kabineta primio je dužnost vojnog atašea u Sjedinjenim Američkim Državama, gde je zajedno sa ambasadorom jugoslovenske izbegličke vlade Konstantinom Fotićem, po instrukcijama primljenim od jugoslovenske izbegličke vlade, organizovao veliku kampanju u korist Dragoljuba Mihailovića i njegove četničke organizacije, nastojeći svim sredstvima da spreči da inostrana javnost sazna da Mihailović saraduje sa okupatorima i da ubedi inostranu javnost lažnim i klevetničkim vestima, koje je dobijao od izbegličke vlade i od Mihailovića ili ih je sam fabrikovao, da narodnooslobodilački pokret u Jugoslaviji nije nikakav narodnooslobodilački pokret i da ne vodi nikakvu borbu protiv okupatora, već se samo bori protiv Mihailovića i njegove organizacije, ometajući tobože njegovu borbu protiv okupatora. takvim radom naneo je narodima Jugoslavije veliku štetu.

Od jeseni 1943, kada je uspostavljena direktna veza putem radioveze između Mihailovića i Fotića, on je zajedno sa Fotićem, pojačavši kampanju u inostranstvu za Mihailovića organizovao preko jedne inostrane radio-stanice emisije na jezicima naroda Jugoslavije i u tim emisijama vršio raspirivanje bratoubilačke borbe u zemlji i šovinističke mržnje među našim narodima.

3. FOTIĆA KONSTANTINA zato što je izvršio sledeća krivična dela:

a. Jedno vreme kao opunomoćeni ministar, pa potom kao ambasador jugoslovenske izbegličke vlade u SAD, pa i posle smenjivanja sa dužnosti ambasadora, za vreme rata i okupacije, organizovao je u inostranstvu propagandu širokih razmera u korist Dragoljuba Mihailovića i njegove četničke organizacije i rukovodio takvom propagandom znajući tačno da Mihailović i njegova organizacija saraduju sa okupatorima i pomažu okupatorima u njihovim nastojanjima da uguše narodnooslobodilački pokret naroda Jugoslavije. Fotić je uputio Mihailovića na američkog novinara Reja Broka, koji je 1942 godine radio u Turskoj i koji se preko Mihailovićeve tajne veze direktno povezao sa Mihailovićem, a takođe je davao lažni proPagandni materijal američkom novinaru Markamu i drugim.

b. Zajedno sa Jovanom Dučićem, preko lista „Srbobran" koji izlazi u SAD, organizovao je veliku kampanju stvaranja velike Srbije, kampanju protiv ponovnog uspostavljanja Jugoslavije, kampanju protiv čitavog hrvatskog naroda optužujući ga za masovne pokolje srpskog stanovništva koje su izvršili ustaše, kampanju protiv narodnooslobodilačke borbe naših naroda koju je vodila Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi, a koju je u toj kampanji nazivao bandom međunarodnih zločinaca i razbojnika koji se bore za uvođenje boljševizma u zemlji. Preko jedne inostrane radio-stanice na jezicima naših naroda, organizovao je emisije u kojima je potstrekavao Srbe protiv Hrvata i pozivao čitav srpski narod da se bori protiv Narodnooslobodičke vojske i partizanskih odreda. Lansirao je preko

radio-emisija u zemlju i inostranstvo, a preko inostrane štampe u inostranstvu i preko jednog dela iseljeničke štampe među iseljenicima u inostranstvu, lažne vesti koje je dobijao od jugoslovenske izbegličke vlade i Mihailovića Dragoljuba o tobožnjoj borbi četnika u Jugoslaviji protiv okupatora iznoseći najteže klevete protiv narodnooslobodilačkog pokreta naroda Jugoslavije. Tako je on, iako zvanični predstavnik Jugoslavije, radio na razbijanju Jugoslavije, na raspirivanju bratoubilačke borbe i šovinističke mržnje u zemlji, pomažući na taj način Mihailovića i njegovu četničku organizaciju koja je saradivala sa okupatorom i pomagala okupatora u njegovim nastojanjima da uguši herojsku narodnooslobodilačku borbu naroda Jugoslavije.

Ovakvim svojim radom, izloženim u delu I dispozitiva, optuženi MIHAILOVIĆ DRAGOLJUB-DRAŽA, dr. Moljević STEVAN, ŽUJOVIĆ MLADEN, dr. TOPALOVIĆ ŽIVKO, RADIĆ RADOSLAV-RADE, VRANJEŠEVIĆ SLAVOLJUB, GLIŠIĆ MILOŠ, JOVANOVIĆ SLOBODAN, dr. PURIĆ BOŽIDAR, dr. NINČIĆ MOMČILO, ŽIVKOVIĆ PETAR, KNEŽEVIĆ RADOJE, dr. GAVRILOVIĆ MILAN i KNEŽEVIĆ ŽIVAN izvršili su krivična dela predviđena u čl. 3 tač. 3, 4 i 6. Optuženi MIHAILOVIĆ DRAGOLJUB-DRAŽA, RADIĆ RADOSLAV-RADE, VRANJEŠEVIĆ SLAVOLJUB i GLIŠIĆ MILOŠ izvršili su još i krivična dela predviđena čl. 3 tač. 7. Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države. Optuženi VILOVIĆ ĐURO i FOTIĆ KONSTANTIN radom izložen u delu I dispozitiva izvršili su krivična dela pomaganja u izvršenju krivičnih dela predviđenih čl. 3 tač. 4 i 6 i potstrekivanja na izvršenja krivičnih dela predviđenih čl. 3 tač. 3 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države.

Kao izvršioци krivičnih dela predviđenih čl. 3. tač. 3, 4, 6 i 7 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države, svi optuženi treba da budu kažnjeni po čl. 4 istog Zakona.

II.

1). JOVANOVIĆ DRAGOMIR-DRAGI izvršio je sledeća krivična dela:

a) Stupio je u saradnju sa nemačkom obaveštajnom službom još 1938 i održavao veze sa Milerom i Bestom, rukovodiocima nemačke policijske i obaveštajne službe, i Hansom Helmom, agentom Gestapoa koji je pre rata imao kao zvaničnu funkciju zvanje policijskog atašea u Jugoslaviji. Zbog tih njegovih veza sa Gestapoom on je pre rata jedno vreme bio odstranjen sa funkcije upravnika grada Beograda, ali i tada, kada nije bio na dužnosti upravnika grada Beograda, održavao je tesne veze sa gestapovcem Helmom koji ga je često posećivao u njegovom privatnom stanu. Prilikom istrage povodom jedne sabotaze na željeznici izvršene u Judenburgu juna 1940, on je na izričiti zahtev pretstavnika Nemačke ušao u mešovitu nemačko-jugoslovensku komisiju koja je vodila istragu, i to kao čovek u koga su hitlerovci imali neograničeno poverenje.

b) Odmah posle kapitulacije Jugoslavije, Jovanović je došao u Beograd i stavio se na raspoloženje Hansu Helmu sa kojim je i pre rata održavao veze. Helm je posle okupacije vršio jednu od rukovodećih dužnosti u beogradskom Gestapou. Preko Helma, Jovanović je stupio u vezu sa šefom beogradskog Gestapoa dr. Karlom Krausom i pomagao je Krausu i Helmu u iznalaženju ličnosti za obrazovanje komesarske uprave dajući pritom Gestapou informacije političkog karaktera o situaciji u zemlji i o pojedinim političkim ličnostima.

v) Po preporuci Hansa Helma Jovanović se stavio na raspoloženje vojnom zapovedniku za Srbiju generalu Ernestu Kajzenbergu koji ga je postavio za izvanrednog komesara Uprave grada Beograda. Na toj dužnosti je ostao sve do obrazovanja Nedićeve vlade, kada je postavljen za upravnika grada Beograda, predsednika OGB i na toj dužnosti ostao je sve do bekstva Nemaca i Nedićeve vlade iz Srbije oktobra 1944. Za vreme okupacije, Jovanović je rukovodio sa UGB i OGB po direktivama Nemaca, a posle obrazovanja Nedićeve vlade i po direktivama te vlade. Pored ostalog kao predsednik OGB, organizovao je prinudno upućivanje građana Beograda na radove za nemačke ratne potrebe. Tako je samo jednom prilikom uputio u rudnik Bor oko 300 građana Beograda.

g) Novembra meseca 1941, po zahtevu generala Gestapoa Augusta Majsnera, ličnog izaslanika Himlerovog, koji je u Srbiji vršio dužnost komandanta bezbednosti, Jovanović je postavljen za šefa tzv. Srpske državne bezbednosti. Kao šef „Srpske državne bezbednosti“ on je rukovodio, pored UGB i OGB, i sa Srpskom državnom stražom, Srpskom graničnom stražom, svim okružnim i sreskim načelstvima i gradskim policijskim pretstojništvima po policijsko-upravnoj liniji. Po zahtevu nemačkog vojnog zapovednika u Srbiji Nedićeva vlada mu je dala rang ministra i pozivala ga na sednice vlade. Kao šef SDB bio je neposredno potčinjen generalu Majsneru a izvršavao je i naređenja Nedićeve vlade.

Kao šef srpske državne bezbednosti, on je davao uputstva i naređenja SDS, SGS, okružnim i sreskim načelstvima i gradskim policijskim pretstojništvima za hapšenja, premlaćivanja i mučenja rodoljuba i antifašista. Po njegovim naređenjima, u tom vremenu, bande SDS i SGS vodile su borbe protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda, bilo zajedno sa jedinicama nemačkih okupatora, bilo samostalno ili zajedno sa bandama Draže Mihailovića.

Kao šef SDB Jovanović je izdavao naređenja da se vrše odmazde za svakog poginulog žandarma iz SDS ili koga drugog od policijskih funkcionera koji su poginuli u borbama protiv partizana. Tako je, 14 marta 1943, naredio da se strelja 30 seljaka iz sreza kačerskog zbog napada partizana na Belanovicu; naredio da se strelja 12 lica zbog akcije partizana na Soko Banju; raspisivao nagrade od 25.000 do 100.000 dinara za svakog ubijenog ili uhvaćenog partizana; davao nagrade žandarmima i policijskim agentima koji bi ubili ili uhapsili nekog partizana ili koga pripadnika konspirativnih organizacija narodnooslobodilačkog pokreta; potvrđivao sve predloge komandanata SDS za vršenje odmazda nad civilnim stanovništvom,

tako da su bande SDS i policije na osnovu tih njegovih potvrda streljale u cilju odmazde veliki broj civilnih lica.

Kao šef SDB, objavio je 14 decembra 1941 „Obznanu o smrtnoj kazni za komunističke jatake u Beogradu" kojom je propisao u čl. 1:

„Svaki građanin koji sazna da se u Beogradu nastanilo ili došlo lice koje je učestvovalo u defetističkoj partizanskoj akciji, a to ne prijavi, smatra se jatakom i sa njim će se postupiti kao i sa krivcem", a u čl. 4: „Propisi uredbe o prekim sudovima primenjivaće se na sve one za koje se u datom slučaju utvrdi da su znali da je jedno lice učestvovalo u defetističko-komunističkoj akciji, a propustili su da to prijave vlastima".

d) Za sve vreme okupacije, pored svih dotadašnjih funkcija, Jovanović je neprekidno zadržavao u svojim rukama opšte rukovodstvo nad Specijalnom policijom Uprave grada Beograda. Po njegovim direktivama i naređenjima radili su Ilija Paranos, Božidar Bećarević, Radan Grujičić, funkcioneri i agenti Specijalne policije. Specijalna policija je u Beogradu, u nekoliko mahova, otkrila organizacije narodnooslobodilačkog pokreta i izvršila masovna hapšenja, a u toku okupacije neprekidno je vršila grupna i pojedinačna hapšenja. Jovanović je slao ekipe Specijalne policije u unutrašnjost, radi otkrivanja organizacija Narodnooslobodilačkog pokreta i masovnog hapšenja velikog broja ljudi u Valjevu, Šapcu, Čačku, Mladenovcu i mnogim drugim mestima Srbije. U leto 1944, pošto je od Nedićeve vlade prethodno bio postavljen za izvanrednog komesara grada Beograda i srezova vračarskog, gročanskog i posavskog sa izvanrednim ovlašćenjima za zavođenje reda na toj teritoriji, Jovanović je, na zahtev organizacije DM u srezu takovskom (Gornji Milanovac), uputio ekipu Specijalne policije u srez takovski, gde je u selu Takovu vodila istragu nad 30 simpatizera narodnooslobodilačkog pokreta, koje su bili uhapsili četnici Draže Mihailovića.

đ) Po naredbi Nedićeve vlade zajedno sa Gestapoom organizovao je koncentracioni logor u Beogradu na Banjici i tim logorom rukovodio zajedno sa Gestapoom preko upravnika logora Svetozara Vujkovića.

Po njegovim direktivama i naređenjima funkcioneri i agenti Specijalne policije i funkcioneri logora na Banjici vršili su nad uhapšenim rodoljubima i antifašistima najraznovrsnija mučenja, počev od batinanja pa sve do mučenja pomoću električne struje, tako da su uhapšenici umirali u najvećim mukama. Po njegovim naređenjima vršena su streljanja rodoljuba i antifašista koji su bili dovedeni u Specijalnu policiju i logor na Banjici, tako da je, po njegovom vlastitom priznanju a na osnovu naređenja koja je on izdao, u raznim slučajevima streljano oko 600 lica.

U logoru na Banjici obrazovao je „Komisije za kategorisanje", koje su sve odluke dostavljale njemu na odobrenje, a on je te odluke odobravao ili menjao. Tako je na osnovu tih njegovih

odluka streljano iz Specijalne policije i logora na Banjici desetine hiljada lica. Desetine hiljada lica izdržale su u logoru na Banjici po više meseci ili godina posle čega su po njegovim odlukama streljana ili puštana. Kada bi Nemci tražili da izvrše streljanja izvesnog broja lica, Jovanović bi preko svoje „Komisije za kategorisanje" odvajao iz logora na Banjici određen broj lica i predavao Nemcima, koji su ih streljali.

e) Naredbom UGB I br. 9991 od 23 septembra 1943, Jovanović je formirao preki sud za područje Uprave grada Beograda koji je osudio na smrt veći broj lica. On je davao predloge rukovodiocima Gestapoa za uvođenje raznih mera terora u cilju ugušenja narodnooslobodilačkog pokreta, a izveštaje o svome radu i o situaciji u Srbiji podnosio rukovodiocima nemačke obaveštajne službe bezbednosti, generalu Majsneru i višem vođi SS policije Emanuelu Šeferu. Organizovao je policijske škole, uveo invalidnine za poginule žandarme i policijske funkcionere u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta, priređivao svečane sahrane poginulim žandarmima i policajcima, organizovao svečane smotre jedinica Srpske državne straže, koje je posećivao zajedno sa nemačkim funkcionerima, a sve ovo u cilju pridobijanja i vrbovanja u izdajničke policijske i vojne formacije novih boraca protiv narodnooslobodilačkog pokreta. U nekoliko mahova održao je govore u kojima je potstrekivao sve i svakoga na vršenje ubistva rodoljuba i antifašista i javno pretio streljanjima za svaki akt uperen protiv okupatora. Po njegovim direktivama organizovan je sistem špijunaže, konfidentaže i provokacije u Beogradu. Po njegovom naređenju organizovana je špijunaža u logoru za omladinu u Smederevskoj Palanci.

ž) Od 1941 saradivao je sa organizacijom Draže Mihailovića, sa Dražinim komandantima Aleksandrom Sašom Mihailovićem, Ivom Pavlovićem, zvanim Đoka, Nikolom Kalabićem, Dragoslavom Račićem, Dragutinom Keserovićem, Predragom Rakovićem, Sinišom Ockoljićem zvanim Pazarcem i drugi. On je tim komandantima slao oružje, municiju, sanitetski materijal, novac i drugo. Tako je ukupno poslao četničkim komandantima oko 100 hiljada metaka, 300 ručnih bombi, 400 pari cokula, 300 pari opanaka, 200 radničkih odela, 100 pari veša i pola miliona dinara. Sve ovo slao je automobilima UGB i OGB preko Dražinog oficira Koste Košutića, koji je bio na dužnosti u štabu Nikole Kalabića.

Od 1944 stajao je neposredno pod komandom Saše Mihailovića, Dražinog komandanta Beograda. Avgusta 1944, organizovao je zajedno sa Nikolom Kalabićem, Račićem i Neškom Nedićem, sastanak između Draže Mihailovića i Nedića, koji je održan u selu Ražani (kod Kosjerića) oko 20 avgusta 1944 i na tome sastanku učestvovao zajedno sa Nedićem. Kratko vreme iza ovog sastanka ponovo se sastao sa Dražom Mihailovićem u selu Pranjanima (kod G. Milanovca) kojom prilikom ga je izvestio o povlačenju Nemaca sa Balkana i predložio mu da naredi četničkim jedinicama da pristupe zauzimanju gradova, kada ih Nemci budu počeli napuštati, da bi na taj način preduhitrio Narodnooslobodilačku vojsku i partizanske odrede.

2). Optuženi DINIĆ TANASIJE, JONIĆ VELIBOR i DOKIĆ ĐURA izvršili su sledeća krivična dela, i to kao članovi izdajničke Nedićeve vlade:

a) Učestvovali su u izdajničkoj Nedićevoj vladi, rukovodećem organu izdajničkog upravnog aparata, koji je u svim granama državne uprave sprovodio direktive i naređenja nemačkih okupatora, razvijajući veliku samoinicijativu u ostvarenju nemačke okupacione politike u Srbiji.

b) Učestvovali su u donošenju svih vladinih odluka i mera na osnovu kojih je organizovana i vršena sistematska pljačka Srbije u korist nemačko-fašističkih okupatora. Tako su preko Srpske narodne banke pribavljani i osiguravani okupacioni troškovi, organizovana privredna pljačka putem kliringa i regulisan novčani opticaj, te je na ime okupacionih troškova isplaćeno Nemcima preko 38 milijardi dinara, putem kliringa izvezeno u Nemačku robe u vrednosti preko 24 milijarde dinara, a radi osiguranja ove sistematske privredne pljačke pušteno je u opticaj oko 50 milijardi dinara. Raznim manipulacijama pomoću Državne hipotekarne banke opljačkana je Srbija u korist okupatora sa oko 4 milijarde dinara. Pljačka narodne imovine vršena je preko Nedićeve vlade i na druge načine: prinudnim otkupom poljoprivrednih proizvoda, raznim centralama (za žito, stoku, drvo, ugalj i dr.), pomoću DIRISA, privredne policije, vojnih i policijskih formacija Nedićeve vlade itd.

v) Učestvovali su u donošenju svih odluka i mera za uspostavljanje, održavanje i obezbeđenje saobraćaja koji je prvenstveno služio za ratne potrebe nemačkih okupatora.

g) Učestvovali su u donošenju odluka opšteg karaktera na osnovu kojih je organizovana i sprovedena fašistička prosvetna politika na Univerzitetu i po drugim školama i prosvetnim ustanovama. Tako je, pored ostalih fašističkih metoda, stvoren u Smederevskoj Palanci „Zavod za prinudno vaspitanje omladine“ u kome je naša omladina trebalo prinudno da se vaspita u duhu izdaje svoga naroda.

d) Učestvovali su u donošenju opštih odluka na osnovu kojih je organizovano i vršeno proganjanje i uništavanje srpskog činovništva i srpske inteligencije zbog njihove naklonosti prema narodnooslobodilačkom pokretu. Tako je oko 10.000 činovnika oglašeno za nacionalno neispravne i izloženo progonu.

đ) Učestvovali su u donošenju svih odluka na osnovu kojih je organizovana i sprovedena fašistička i izdajničko-zločinačka propaganda u Srbiji. Ova propaganda sprovedena je svestrano i svim raspoloživim sredstvima: radio, štampa, bioskopi, pozorišta, zborovi, konferencije, predavanja, izložbe, letci, proglosti, karikature itd., - sve ovo u cilju zavođenja narodnih masa, opravdanja okupacije, ugušenja Narodnooslobodilačkog pokreta, fašiziranja zemlje i uključenje Srbije u Hitlerov „novi evropski poredak“.

e) Učestvovali su u donošenju svih opštih odluka na osnovu kojih je vršena organizacija policijskih i vojnih formacija, na osnovu kojih je vršeno vrbovanje i sakupljanje ljudstva u te formacije i na osnovu kojih su te formacije radile u vreme okupacije. Po tim odlukama organizovane su i radile Srpska državna straža, Srpska granična straža, Srpski dobrovoljački korpus, Uprava grada Beograda, Specijalna policija, logori, okružna i sreska načelstva i gradska policijska pretstojništva. Sve ove organizacije i ustanove imale su za zadatak da nasilno uguše svaki rodoljubivi otpor služeći se najkrvavijim i najpodlijim sredstvima.

ž) Učestvovali su u donošenju uredaba i odluka kojima je zaveden u Srbiji, u vreme okupacije, sistem državnog banditizma i na osnovu kojih su policijske i vojne formacije izvršile bezbrojne i najraznovrsnije ratne zločine. Donete su: Uredba o prekim sudovima; Obznana o prokazivanju svih simpatizera i pripadnika Narodnooslobodilačkog pokreta; Obznana o smrtnoj kazni za komunističke jatake; naredba o kategorisanju lica zatvorenih u logorima i o stvaranju komisija za kategorisanje u logoru na Banjici; Uredba o stvaranju Zavoda za prinudno vaspitanje omladine u Smederevskoj Palanci. Stvoreni su logori: u Beogradu - Banjica, Šapcu, Nišu i drugim mestima u Srbiji. Propisano je hapšenje taoca, proganjanje činovnika po Uredbi o državnim činovnicima, propisane su nagrade najpre od tri do dvadeset hiljada a docnije od 25 do 100 hiljada za onoga ko prokaže ili ubije partizana ili vođu partizana. Propisan je prinudan rad u zemlji i upućivanje radnika na prinudan rad u Nemačku.

Na osnovu tih propisa vršena su masovna hapšenja više stotina hiljada stanovnika Srbije, prvenstveno pripadnika i simpatizera narodnooslobodilačkog pokreta; vršena su istrebljenja Jevreja i Cigana, osnovani su koncentracioni logori u Beogradu na Banjici, u Šapcu, u Nišu i jedno vreme u svim okružnim mestima, a u Smederevskoj Palanci i specijalni logor za omladinu; vršena su zverska, inkvizitorska mučenja uhapšenih lica i zarobljenih partizana, kako u zatvorima i logorima tako i prilikom kaznenih ekspedicija, pretresa terena i blokada. Ogroman broj onih koji su prošli kroz logore i zatvore ubijeni su prilikom vršenja odmazde; neki su ubijeni bez ikakvog suda a drugi po presudama prekih sudova. Po mnogobrojnim strelištima i gubilištima u Srbiji ubijeno je oko 200 hiljada ljudi, žena i dece, a od toga samo u Banjičkom logoru oko 70 hiljada ljudi, žena i dece. Ubistva su vršena na razne načine: streljanje, vešanje, premlaćivanje ili trovanje otrovnim gasom. Mnogi ljudi i žene iz logora i zatvora kao i od svojih kuća odvođeni su na prinudne radove u zemlji (Bor, Kostolac i dr. rudnici; na šumske radove; na radove za nemačku organizaciju TOT, preko koje je pljačkan narod Srbije) a takođe i van zemlje, prvenstveno u Nemačku, tako da se računa da je na prinudne radove u zemlji bilo upućeno oko 110 hiljada stanovnika Srbije, a van zemlje oko 50 hiljada. I od strane policijskih i vojnih formacija Nedićeve vlade i od okupatorskih oružanih formacija vršena je pljačka stoke, namirnica, stvari i robe, kako privatne tako i javne imovine. Nedićeva vlada i Nemci opljačkali su svu pokretnu i nepokretnu imovinu jugoslovenskih Jevreja. Prilikom kaznenih ekspedicija i u cilju vršenja odmazde paljene su privatne zgrade

tako da su popaljena mnoga sela i gradovi. Vršena je nasilna mobilizacija u izdajničke vojne formacije.

3. Optuženi DINIĆ. TANASIJE, pored dela pod 2), posebno je učinio:

a) Stupio je još pre rata u saradnju sa agentima Gestapoa, Krausom i dr. Kirom. U početku 1941, on je razvio živu aktivnost, pismima i usmeno, i kod rukovodećih faktora u bivšoj Jugoslaviji zalagao se da se zaključi ugovor o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu. Slično velikom broju pripadnika predratne „pete kolone“ u Jugoslaviji, on je 13 aprila 1941, još pre kapitulacije, razoružao puk kojim je komandovao i predao ga Nemcima, pa otišao u Niš, gde ga je prihvatio jedan nemački oficir koji mu je izdejstvovao dozvolu za nošenje oružja i odveo ga automobilom u Beograd, u nemačko poslanstvo. Tu je dobio legitimaciju u kojoj je bilo naznačeno da je on stavljen pod naročitu zaštitu nemačkog poslanstva.

b) Odmah po dolasku u Beograd, on je našao svoju staru vezu Krausa, koji je tada bio na dužnosti šefa IV oteka Gestapoa, i stavio mu se na raspoloženje. Dolazio je kod Krausa na politička konsultovanja, davao mu informacije političkog karaktera o situaciji u zemlji i o političkim ličnostima te na taj način pomogao rukovodiocima Gestapoa da odaberu ličnosti za stvaranje Komesarske uprave. Kada je krajem aprila 1941 stvorena Komesarska uprava na čelu sa Milanom Aćimovićem, Dinić je postavljen za pomoćnika komesara unutrašnjih poslova.

v) Kao pomoćnik komesara unutrašnjih poslova, Dinić po nalogu Nemaca organizovao je i vodio istragu o odgovornosti za događaje od 27 marta 1941 i rezultate istrage predao Nemcima koji su ih uputili Hitleru i Ribentropu. U istrazi je otkrio izvesne važne državne tajne koje su se odnosile na naše diplomatske veze sa savezničkim silama, pa je i o tome izvestio Hitlera i Ribentropa. Nemci su mu poverili ovaj vrlo važan posao kao čoveku u koga su imali neograničeno poverenje, a on je svoju odanost Nemcima stalno isticao u svojim pismima Hitlerovim rukovodiocima i predlagao uvođenje raznih terorističkih mera u cilju ugušenja narodnooslobodilačkog pokreta. Takva pisma je upućivao nemačkom poslaniku Feliksu Bencleru, generalu Gestapoa Augustu Majsneru, šefu Gestapoa Emanuelu Šeferu i nemačkom vojnom zapovedniku za Srbiju. Sa tih razloga 25 juna 1941, on je izdao naredbu o iskrenoj saradnji „srpskih oružanih snaga sa Nemcima“.

g) Za vreme dok je bio pomoćnik komesara unutrašnjih poslova, on je rukovodio čitavim policijskim aparatom zajedno sa Milanom Aćimovićem. Po njegovim i Aćimovićevim naređenjima policija je hapsila taoce u raznim mestima Srbije i predavala ih Nemcima koji su ih streljali. Tako je u Čačku, Valjevu, Šapcu i drugim mestima Srbije bilo uhapšeno nekoliko stotina taoca koji su predati Nemcima i streljani. Sam Dinić, zajedno sa optuženim Jovanović Dragomirom, učestvovao je jula meseca 1941 u Užicu pri odabiranju taoca radi izvršenja odmazde koju su Nemci naredili, te je uputio žandarme koji su ga dopratili do Užica da

odvedu oko 20 taoca i da ih streljaju. Po njegovom naređenju žandarmi su zajedno s Nemcima uhvatili još oko 70 seljaka iz okoline Kosjerića, pa te seljake i onih 20 taoca dovedenih iz Užica, ukupno oko 90 lica streljali u blizini Kosjerića.

d) U Komesarskoj upravi, pored dužnosti pomoćnika komesara unutrašnjih poslova, on je bio postavljen za izvanrednog komesara za personalne poslove sa ovlašćenjem da daje saglasnost na postavljenja činovnika u svim granama državne uprave i da donosi odluke o otpuštanju činovnika bez prava na žalbu. Posle obrazovanja Nedićeve vlade, on je i dalje ostao na toj dužnosti izvanrednog komesara za personalne poslove, sa nepromenjenim ovlašćenjima, i tu je dužnost vršio pored ostalih dužnosti sve do bekstva iz zemlje sa Nedićevom vladom. Kao komesar za izvanredne poslove, Dinić je vršio otpuštanja svih činovnika koji su bili naklonjeni narodnooslobodilačkom pokretu na osnovu Uredbe o državnim službenicima po kojoj je otpuštanje iz službe povlačilo upućivanje u koncentracione logore. Tako je, kako sam priznaje, otpustio oko 10 hiljada činovnika koji su bili naklonjeni narodnooslobodilačkom pokretu.

đ) Oktobra 1942, Dinić je postavljen za ministra unutrašnjih poslova u Nedićevoj vladi i na toj dužnosti ostao je sve do novembra 1943, kada je postavljen za ministra socijalne politike i na toj dužnosti ostao sve do bekstva Nedićeve vlade iz Beograda. Od marta 1943, pa sve do novembra 1943, on je rukovodio čitavim policijsko-upravnim aparatom, okružnim, sreskim načelstvima, gradskim policijskim pretstojništvima, SDS i SGS. Po njegovim direktivama, u tom periodu, policijsko-upravni aparat vršio je ubistva i druga nasilja nad rodoljubima i antifašistima i vodio borbe protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda zajedno sa okupatorom, a često uz saradnju sa bandama Draže Mihailovića.

e) U raznim mestima u Srbiji (Šapcu i dr.) održao je govore kojima je pozivao u borbu protiv narodnooslobodilačkog pokreta i potstrekavao na ubijanja partizana i drugih rodoljuba. U Nedićevom listu „Novo vreme" napisao je više članaka u istom duhu. Zatim, 30 januara 1943, povodom desetogodišnjice stupanja nacionalsocijalizma na vlast, Dinić je dao izjavu pod naslovom: „Smisao nacionalsocijalizma i značaj njegove borbe", koja je štampana u „Novom vremenu" a u kojoj je veličao i propagirao nacionalsocijalizam. Najzad, kao počasni predsednik nedićevsko-ljotićevskih novinara, Dinić je učestvovao na kongresu fašističkih novinara u Venedihu i tom prilikom održao govor u kome je veličao Hitlera i nacionalsocijalizam.

4. Optuženi JONIĆ VELIBOR, pored dela pod 2), učinio je posebno:

a) Odmah posle kapitulacije Jugoslavije stavio se u službu nemačkih okupatora. Kada je obrazovana Komesarska uprava postavljen je na dužnost referenta u nastavnom odeljenju komesarijata prosvete, a ubrzo, 10 jula 1941, postavljen je za komesara prosvete na kojoj je dužnosti ostao sve do obrazovanja Nedićeve vlade. I u Nedićevoj vladi bio je kratko vreme na

dužnosti referenta nastavnog odeljenja u Ministarstvu prosvete, a krajem 1941, postavljen je za ministra prosvete na kojoj je dužnosti ostao sve do bekstva Nedićeve vlade iz Beograda.

Kao komesar prosvete a docnije i kao ministar prosvete, Jonić je bio neposredan organizator i rukovodilac politike fašiziranja škola i prosvetnih ustanova, progonio je i otpuštao slobodoumne i antifašistički raspoložene nastavnike i učenike; u srednjim i stručnim školama naredio da se vrši podela učenika u kategorije a, b i v, pa su u kategoriju a svrstavani „nacionalno pouzdani“, u kategoriju b „nacionalno nepouzdan“, a u kategoriju v „kolebljivi i lako podložni uticaju destruktivnih elemenata“. Učenici iz kategorije b izbacivani su iz škola bez prava na polaganje ispita i dalje školovanje, posle čega su odmah hapšeni i odvođeni u logore. Po njegovim naređenjima zaveden je u školama sistem špijuniranja i potkazivanja. On je izdavao naređenja direktorima i nastavnicima da svoje učenike špijuniraju, izbacuju iz škola i predaju policiji. On je naredio da se sazivaju đачki roditelji na sastanke na kojima je od njih traženo da špijuniraju i potkazuju svoju rođenu decu. Po njegovom naređenju roditelji đака gimnazije u Aranđelovcu morali su da potpisuju garanciju za „nacionalnu ispravnost“ svoje dece dajući izjavu da jemče svojim životom da će njihova deca biti „nacionalno ispravna“.

Po njegovom predlogu i po njegovom naređenju upućivane su đacima i nastavnicima brošure, slike i karikature sa fašističkim sadržajem potstrekavajući ih na izdaju svoga naroda. On je izdavao naređenja profesorima i đacima da odlaze u narod i da putem konferencija, kulturnih priredaba itd. šire fašističku propagandu i u narod unose duh ropske pokornosti i izdaje.

Na Svetog Savu 1942, organizovao je proslavu na Beogradskom univerzitetu i na nju pozvao nemačke pretstavnike: Feliksa Benclera, dr. Harolda Turnera i druge. On je inicijator i donosilac poznate Uredbe o Univerzitetu pomoću koje je zaveo policijski režim u ovoj našoj najvišoj naučnoj ustanovi. Za đake i studente, pripadnike SDS i SDK, organizovao je kratkoročne tečajeve, kako bi na taj način privukao što veći broj đака u te izdajničke bande.

Jonić je inicijator i organizator logora za omladinu u Smederevskoj Palanci, koji je nazvao „Zavod za prinudno vaspitanje omladine“. Rukovodeći tim logorom preko Milovana Popovića, on je izdavao naređenja da se nepopravljivi omladinci predaju Specijalnoj policiji u Beogradu.

b) Poznat još od pre rata kao pristalica fašizma i prijatelj Hitlerove Nemačke, kao osnivač „Jugoslovenske akcije“ i generalni sekretar Ljotićevog „Zbora“, on je za sve vreme okupacije održavao najtešnje veze sa nemačkim rukovodiocima Benclerom, Herman NoLjaherom, Francom Nojhauzenom, Haroldom Turnerom, dr. Gerhardom Fajneom i dr. On je bio jedan od najbližih Nedićevih saradnika i neprekidno je predlagao sve nove i sve oštrije mere uperene protiv srpskog naroda. Na svim dužnostima koje je vršio radio je po direktivama

nemačkih okupatora i na osnovu odluka i uputstava Nedićeve vlade, razvijajući do maksimuma vlastitu inicijativu.

v) Po njegovom predlogu izdala je Nedićeva vlada svim činovnicima naređenje da moraju održavati predavanja i zborove na kojima će pozivati narod u borbu protiv narodnooslobodilačkog pokreta i veličati Nedićevu vladu kao vladu srpskog narodnog spasa. On je nemačkom propagandnom odeljenju dostavio imena javnih radnika i uglednih ličnosti i predložio da ih angažuju za predavanja na beogradskom radiju, te da ih na taj način kompromituju i vežu za politiku saradnje sa Nemcima koju je vodila Nedićeva vlada. Po njegovom predlogu napisan je i objavljen 1941, „Apel srpskom narodu”. On je organizovao konferenciju prosvetnih radnika na kojima su mnogi prosvetni radnici potpisali taj „apel” uperen protiv narodnooslobodilačkog pokreta i na taj način pozivali narod na poslušnost i pokornost okupatoru. Po njegovoj inicijativi stvoren je takozvani Srpski civilni plan po kome je trebalo da se izvrši fašiziranje Srbije, ali je taj plan ostao neostvaren zbog bekstva Nedićeve vlade iz Srbije. Uz pomoć Nemaca organizovao je na Kolarčevom narodnom univerzitetu „antikomunističku izložbu” i „antikomunističke tečajeve” koji su bili upereni protiv narodnooslobodilačkog pokreta.

g) Po raznim mestima u Srbiji održao je niz govora i predavanja koji su bili štampani u dnevnim listovima. U Nedićevim listovima „Novom vremenu” i „Srpskom narodu” napisao je mnogobrojne članke. Od 1941, bio je urednik lista „Srpski narod” službenog organa Nedićeve vlade, i za svaki broj toga lista pisao je redovno po jedan članak. U svim tim svojim člancima i govorima pozivao je na izdaju i na vršenje ratnih zločina.

d) Jonić je učestvovao u izradi plana o stvaranju „velike Srbije” zajedno sa dr. Miroslavom Spalajkovićem i Milutinom Nedićem; učestvovao je u izradi elaborata koje je Nedić poneo sa sobom i upotrebio u pregovorima sa Hitlerom i Ribentropom 18. septembra 1943. Po tom planu trebalo je da se osnaži raskomadavanje Jugoslavije i izvrši definitivno razjedinjenje naroda Jugoslavije.

Pred bekstvo Nedićeve vlade iz Srbije, Nedić ga je postavio za svoga pomoćnika za koordinaciju poslova. Po Nedićevom ovlašćenju organizovao je sastanak na kome su pored njega učestvovali Kosta Mušicki, Nedićev general Stevan Radovanović, šef IV oteka Specijalne policije Božidar Bećarević, Nedićev general Borivoje Jonić i majori Draže Mihailovića Ivan Pavlović zvani Đoka i Aleksandar Saša Mihailović, rukovodioci organizacije DM u Beogradu. Na toj konferenciji su se sporazumeli: da se sve snage Nedićeve vlade i Draže Mihailovića u Beogradu objedine pod jedinstvenu komandu i da posle povlačenja Nemaca isceniraju zauzeće Beograda od Nemaca, da objave preko radija celom svetu da su „nacionalne snage Draže Mihailovića osvojile od Nemaca grad”, da uzmu vlast u ruke, da pozovu kralja, da obrazuju vladu i da o svemu tome izveste saveznike, a potom da

organizuju odbranu Beograda protiv Narodnooslobodilačke vojske i da preko saveznika izdejtstvuju da Crvena armija ne ulazi u Beograd.

5) Optuženi DOKIĆ ĐURA, pored dela pod 2) učinio je posebno:

a) Za ministra saobraćaja u Nedićevoj vladi postavljen je 1941, i na toj dužnosti ostao sve do bekstva u Nemačku. Po direktivama i naređenjima nemačkih okupatora i Iedićeve vlade rukovodio je uspostavljanjem, održavanjem i obezbeđivanjem saobraćaja koji je imao vrlo veliku važnost za nemačke ratne potrebe. Po njegovim predlozima raspoređivane su jedinice Srpske državne straže kod važnih saobraćajnih objekata da bi onemogućile vršenje sabotaža na saobraćaju. Po njegovim naređenjima podizani su i popravljani saobraćajni objekti koje su partizanske jedinice rušile i uništavale u nameri da otežaju kretanje nemačkih oružanih snaga i prebacivanje grupa u pravcu juga i severa.

Po njegovim naređenjima vođena je krajem 1941 i početkom 1942 istraga nad saobraćajnim osobljem koje je radilo na teritoriji Zapadne Srbije koja je bila oslobođena od partizana, i na osnovu rezultata te istrage otpušteno je nekoliko stotina činovnika od kojih je veliki broj upućen u logore, gde su mnogi streljani. Za sve vreme okupacije otpuštao je iz službe saobraćajne činovnike i radnike koji su bili naklonjeni narodnooslobodilačkom pokretu, mada je znao da otpuštanje iz službe povlači upućivanje u koncentracione logore, u kojima su otpušteni službenici zlostavljani a mnogi od njih su streljani.

6) Pored toga Dokić je napisao nekoliko članaka i održao nekoliko govora propagandnog karaktera u kojima je pozivao na izdaju i potstrekavao na ratne zločine.

b). Optuženi MUŠICKI KOSTA izvršio je sledeća krivična dela:

a) Kada su Nedić i Ljotić 1941, u saglasnosti sa Nemcima, formirali takozvanu Srpsku dobrovoljačku komandu, Mušicki je bio tada postavljen za komandanta te vojne formacije. On je bio organizator i rukovodilac Srpske dobrovoljačke komande. Svoje prve jedinice formirao je od pristalica Ljotićeve fašističke partije zvane Zbor. Još 1941, Mušicki je formirao 10 odreda, koji su pod njegovim komandovanjem, zajedno sa Nemcima učestvovali u svim operacijama protiv partizanskih odreda u Srbiji. Tako je jedan od tih odreda pod neposrednom komandom Marisava Petrovića, koji je bio potčinjen Mušickom, učestvovao u oktobru 1941, zajedno sa Nemcima u streljanju sedam hiljada građana grada Kragujevca.

U prvoj nemačkoj kaznenoj ekspediciji, koja je počela poslednjih dana novembra 1941, napadom na oslobođenu teritoriju u Zapadnoj Srbiji, Mušicki je učestvovao kao komandant svih objedinjenih takozvanih „srpskih snaga“, tj. oružanih odreda koje je formirala Nedićeva vlada zajedno sa Nemcima. Sa jedinicama kaznene ekspedicije Mušicki je ušao u Čačak posle povlačenja partizana i u Čačku je zajedno sa Nemcima organizovao masovna hapšenja i

streljanja. Za vreme dok je bio u Čačku, jedinice koje su stajale pod njegovom komandom streljale su u Čačku i okolini zajedno sa nemačkim jedinicama oko 1.000 zarobljenih partizana i civilnih lica od koga broja je streljano samo na jednom mestu (kod bivšeg vojnog arsenala u Čačku) oko 450 lica.

Svoje odrede Mušicki je naoružavao oružjem i ratnom spremom primljenom od Nemaca. Kada je 1943, Srpska dobrovoljačka komanda nazvana imenom „Srpski dobrovoljački korpus“, Mušicki je ostao na svom položaju kao komandant. Za sve vreme postojanja odreda kojima je komandovao, Mušicki je bio neposredno potčinjen nemačkom vojnom zapovedniku za Srbiju, i to u pogledu organizacije, dislokacije i operacije, a u pogledu administracije i snabdevanja odećom, obućom i ishranom Nedićevoj vladi. I Nemci i Nedićeva vlada smatrali su da je SDK sastavni deo nemačkog Vermahta. Nedićeva vlada izdavala je Mušickom naređenja za upotrebu jedinica kojima je komandovao samo u slučajevima kada je na to dao pristanak nemački vojni zapovednik za Srbiju. Po naređenjima Mušickog, jedinice SDK vodile su bezbrojne borbe protiv partizanskih odreda u Srbiji, a jedan bataljon vodio je borbe u Sandžaku i u Crnoj Gori. Pored toga, po naređenju Mušickog, jedinice kojima je komandovao vršile su blokade sela, pretresa terena, masovna hapšenja, masovna ubistva, pljačku civilnog stanovništva, prisilnu mobilizaciju u SDK, nasilno odvođenje ljudi u koncentracione logore, koji su iz logora bili upućivani na prinudne radove ili odvođeni i streljani.

b) Neposredno pred oslobođenje Srbije, posle sporazuma između Nedića i Draže Mihailovića, po naređenju Nedićeve vlade Mušicki je izdao naređenje svojim jedinicama da se u operacijama ujedine sa SDS, SGS i četničkim bandama Draže Mihailovića. Na nekoliko dana pred bekstvo iz Beograda, Mušicki je učestvovao na konferenciji koju je bio sazvao Velibor Jonić i na kojoj su pored njega i Jonića, bili general Stevan Radovanović, šef IV oteka Specijalne policije Božidar Bećarević, komandant SDS general Borivoje Jonić, majori DM Iva Pavlović-Đoka i Aleksandar Saša Mihailović. Na toj konferenciji doneta je odluka da se pruži otpor jedinicama Narodnooslobodilačke vojske i Crvene armije koje su napredovale ka Beogradu.

v) Posle oslobođenja Beograda i Srbije, Mušicki je zajedno sa celim svojim SDK pobeo u Slovenačko Primorje, gde je, izvršujući naređenja Ljotića i Nemaca, komandovao jedinicama SDK u borbama protiv jedinica Jugoslovenske armije boreći se rame uz rame sa Nemcima. Po njegovim naređenjima jedinice SDK su zajedno sa Nemcima učestvovala u vršenju nasilja nad stanovništvom Julijske Krajine. U Slovenačkom Primorju Mušicki je po naređenju Ljotića i Nemaca stupio u saradnju sa komandantima Draže Mihailovića, Dobrosavom Jevđevićem i Momčilom Đujićem i stavio se zajedno sa Jevđevićem i Đujićem kod komandu izaslanika Draže Mihailovića generala Miodraga Damjanovića. Dok je bio u Slovenačkom Primorju Mušicki je, zajedno sa Ljotićem, radio u saradnji sa Gestapoom na organizovanju, obuci i opremi špijunsko-terorističko diverzantskih grupa zvanih „komandosi“, koje su po svršenoj obuci ubacivane nemačkim avionima ili na drugi način u Srbiju, radi vršenja špijunaže,

diverzantskih i terorističkih dela, pa je zaista u Srbiju i ubačeno nekoliko takvih grupa od kojih su neke pohvatane od strane narodnih vlasti u 1945 godini. Za osobite zasluge u službi nemačkih okupatora Mušicki je bio unapređen od Nedićeve vlade u čin generala.

7. Optuženi PAVLOVIĆ BOŠKO izvršio je sledeća krivična dela:

a) Juna meseca 1941, primio je dužnost šefa oteka javne sile u komeserijatu unutrašnjih poslova kojim su rukovodili Milan Aćimović kao komesar i Tanasije Dinić kao pomoćnik komesara. Kao šef oteka javne sile radio je na organizaciji policijskog aparata u Srbiji, a po naređenjima Dinića i Aćimovića obilazio je gradove po unutrašnjosti Srbije i uspostavljao policijsku organizaciju.

b) U oktobru mesecu 1941, došao je u Kragujevac, uoči streljanja 7 hiljada lica, koje su izvršili Nemci uz pomoć ljotićevara i organa domaće policije. Sve dok je vršeno streljanje nalazio se u Kragujevcu i bio u neposrednom i čestom kontaktu kako sa organima mesnih policijskih vlasti tako i sa rukovodiocima nemačke okupatorske vlasti u Kragujevcu. Po završenom streljanju vratio se u Beograd. Tako je učestvovao zajedno sa Nemcima i drugim domaćim izdajnicima u masovnom streljanju u Kragujevcu.

v) Posle obrazovanja Nedićeve vlade Pavlović je ostao na dužnosti šefa oteka javne sile do novembra meseca 1941, kada je primio dužnost pomoćnika komandanta Srpske državne straže. Na ovoj dužnosti je ostao sve do početka 1944, izvršujući, zajedno sa komandantom, sva naređenja Nedićeve vlade, nemačkih okupatora ili šefa Srpske državne bezbednosti; izvršujući njihova naređenja on je i sam izdavao naredbe jedinicama SDS na osnovu kojih su te jedinice izvršile bezbroj ratnih zločina. Po njegovim naređenjima jedinice SDS učestvovale su u bezbrojnim borbama protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda, vršile blokade i pretrese terena, masovno hapsile civilno stanovništvo, vršile odmazde putem streljanja civilnih stanovnika, pljačkale imovinu privatnih lica i vršile druge ratne zločine.

g) Početkom 1944, primio je dužnost delegata Nedićevog ministarstva unutrašnjih poslova kod nemačkog upravnog štaba pri štabu vojnog zapovednika za Srbiju, i na toj dužnosti ostao sve do juna 1944. Vršeći tu dužnost on je radio na usklađivanju saradnje između Nedićevog ministarstva unutrašnjih poslova i vođstva nemačke okupacione vlasti u Srbiji.

d) Jula meseca 1944, postavljen je za državnog sekretara u kabinetu Milana Nedića, na kojoj je dužnosti ostao sve do bekstva Nedićeve vlade iz Srbije. Vršeći tu dužnost pripremao je i predlagao Milanu Nediću razne odluke i rukovodio poslovima po kojima je predsedništvo Nedićeve vlade donosilo odluku. Vršeći tu dužnost on je, na osnovu sporazuma zaključenog u avgustu mesecu 1944, između Milana Nedića i Draže Mihailovića, organizovao prijem od Nemaca i isporuku četnicima Draže Mihailovića oko 10 hiljada pušaka i veću količinu ratnog materijala i ratne spreme.

đ) Posle bekstva u Beč primio je od Nedića dužnost da organizuje izbegle pripadnike vojnih i policijskih formacija Nedićeve vlade u cilju da budu upotrebljene u oružanoj borbi protiv Jugoslovenske armije, a naročito u cilju diverzantsko-terorističke akcije, i vršio je tu dužnost sve do kapitulacije hitlerovske Nemačke. Ovakvim svojim radom izloženim u delu dispozitiva pod II, optuženi Jovanović Dragomir, Dinić Tanasije, Jonić Velibor, Dokić Đura, Mušicki Kosta i Pavlović Boško izvršili su niz zločina predviđenih u članu 3 tač. 3, 4 i 6 Zakona o krivičnim delima protivu naroda i države. Optuženi Mušicki izvršio je još i zločin organizovanja oružanih bandi i njihovog ubacivanja na teritoriju naše države predviđeno u čl. 3 tač. 7 istog Zakona. Optuženi Jovanović i Dinić, radnjama iznetim pod 1/a i 3/a u ovom delu dispozitiva, izvršili su još i zločine pomaganja strane države u pripremi agresije protiv svoje države predviđene u čl. 3 tač. 9 istog zakona.

Kao izvršiooci zločina predviđenih u čl. 3 tač. 3, 4, 6, 7 i 9 Zakona o krivičnim delima protivu naroda i države, svi optuženi treba da budu kažnjeni po čl. 4 istog Zakona.

III.

1. Dr. MARKOVIĆA LAZARA i dr. KUMANUDIJA KOSTU optužujem što su izvršili sledeća krivična dela:

a. Avgusta 1941, učestvovali su na konferenciji koju je bio sazvaao Milan Aćimović radi izdavanja jednog „apela srpskom narodu“ koji bi potpisali svi viđeniji ljudi iz Beograda i drugih mesta. Takav „apel“ je na toj konferenciji i potpisan od prisutnih, a obnarodovan je 13 avgusta 1941. Među prvim potpisnicima bili su Marković i Kumanudi, i to Kumanudi kao četvrti potpisnik a Marković kao šesnaesti, Posle objavljivanja apela sa prvim potpisnicima, on je bio donet i mnogim drugim ličnostima koje su ga takođe potpisale, delimično usled straha od okupatora a delimično povodeći se za prvim potpisnicima koji su u bivšoj Jugoslaviji igrali vodeću ulogu u političkom životu. „Apelom“ se lažima i klevetama napadao narodnooslobodilački pokret i pozivao srpski narod da svim silma i u svakoj prilici pomogne izdajničke organe vlasti u borbi za ugušenje ustanka u Srbiji. Na taj način, potpisivanjem „apela“ dali su punu moralnu i političku podršku okupatoru i domaćim izdajnicima koji su u to vreme širom Srbije vršili odmazde, streljali taoce i vodili ogorčene borbe protiv narodnooslobodilačkog pokreta u Srbiji.

b. Krajem avgusta 1941, učestvovali su na konferenciji koju je bio sazvaao Milan Aćimović u cilju da izloži po njih tešku situaciju u zemlji, koja je bila nastala posle izbijanja opštenarodnog ustanka, i da predloži da se na toj konferenciji izabere jedna ličnost sa dovoljno autoriteta i sposobnosti koja bi mogla da obrazuje jednu čvrstu vladu, koja bi bila sposobna da zavede red i mir u zemlji i da zajedno sa Nemcima uguši ustanak. U diskusiji koja je nastala posle izlaganja Aćimovića, između ostalih govornika, uzeo je reč i optuženi

Marković, pa se u svom govoru izjasnio da je potrebno obrazovati jednu homogenu vladu od ljudi čvrste ruke, a da se ta vlada kasnije proširi i ulaskom pretstavnika raznih političkih partija. Na kraju konferencije prisutni su jednoglasno izabrali Milana Nedića kao najpodesniju ličnost za predsednika vlade i rešili da taj predlog podnesu Nemcima. U donošenju ove odluke učestvovali su i optuženi Markovići optuženi Kumanudi. Pored toga, optuženi Marković je još pre te konferencije u jednom razgovoru sa Milanom Nedićem nastojao ovoga da ubedi da je on-Nedić najpodesnija ličnost za predsednika vlade i da on treba toga da se prihvati, pošto Komesarska uprava nema nikakvog autoriteta a situacija u zemlji postaje iz dana u dan sve teža i teža. Posle obrazovanja Nedićeve vlade, optuženi Marković je održavao prisne odnose sa Nedićem, govorio mu o svojoj knjizi koju je pisao o Hrvatima, dopisivao se sa njim i češće sastajao. Jednom prilikom u razgovoru sa Nedićem, nastojao je da ubedi Nedića da bi trebalo da izvrši rekonstrukciju vlade i da u vladu uvede pretstavnike svih političkih stranaka koje bi bile spremne za jednu takvu kombinaciju.

v) Početkom septembra 1944, sazvali su jednu konferenciju istaknutih političkih ličnosti na kojoj su stvorili tzv. Beogradski predstavnički odbor, koji je po zamisli Markovića i Kumanudija trebalo da održi red u Beogradu u slučaju povlačenja Nemaca. Pored toga, na tom sastanku je rešeno da taj odbor stupi u pregovore sa predstavnicima tzv. Centralnog nacionalnog komiteta u Beogradu, radi proširenja „Beogradskog predstavničkog odbora“ sa predstavnicima organizacije DM. Odlučeno je bilo da Marković i Kumanudi uspostave vezu i vode pregovore sa predstavnicima organizacije DM. Dva do tri dana posle formiranja tzv. Beogradskog predstavničkog odbora, Marković i Kumanudi su se sastali sa predstavnicima organizacije DM u Beogradu: Acom Pavlovićem, Dragišom Joksimovićem i Mihajlom Stefanovićem, i to u kancelariji Šumadijske banke kod Ilije Mihailovića, pa su postigli uzajaman sporazum o stupanju pretstavnika organizacije DM u tzv. Beogradski predstavnički odbor. Od tada, na sednicama ovog odbora učestvovali su predstavnici organizacije DM: Aca Pavlović, Božidar Popadić i major Iva Pavlović zvani Đoka (koji je baš tih dana na konferenciji sa Veliborom Jonićem i Nedićevim đeneralima Stevanom Radovanovićem i Borivojem Jonićem, Kostom Mušickim i predstavnikom Specijalne policije Božidarom Bećarevićem, sklopio sporazum: da se sve izdajničke snage stave pod jedinstvenu komandu Nedićevog generala Radovanovića i Dražinog majora Ljubiše Mikića, kako bi uzeli vlast u Beogradu pre dolaska Narodnooslobodilačke vojske i Crvene armije pa o tome obavestili Saveznike, pozvali kralja i obrazovali vladu (a u slučaju neuspeha da se svi zajedno povuku u Sloveniju). Tako je rad tzv. Beogradskog predstavničkog odbora, preko ličnosti majora Ive Pavlovića, bio povezan sa radom Velibora Jonića, Koste Mušickog, Radovanovića, Bećarevića i generala Borivoja Jonića, koji su radili po naređenju izdajnika Nedića. O radu tzv. Beogradskog predstavničkog odbora, član toga odbora Ilija Mihailović obavestio je Nedića, a preko Nedića o tome su bili obavješteni i Nemci koji su to sve sa blagonaklonošću gledali.

g) Uporedo sa radom u tzv. Beogradskom predstavničkom odboru u kome su njih dvojica bili stvarni rukovodioci, napisali su „memorandum“ kralju Petru, izbegličkoj vladi i savezničkim

vladama u kome su oštro ustali protiv davanja pomoći koju su Saveznici pružali Narodnooslobodilačkoj vojsci i, napadajući narodnooslobodilački pokret odvratnim lažima i klevetama, tražili od Saveznika da pomognu organizaciji DM i da intervenišu u korist izdajnika Draže Mihailovića koji se u to vreme bio potpuno ujedinio sa izdajnicima Nedićem i Ljotićem i od Nemaca primao oružje i municiju vodeći ogorčene borbe protiv jedinica Narodnooslobodilačke vojske.

2. Dr. MARKOVIĆA LAZARA, zato što je, pored dela pod Š/1 izvršio još i sledeća krivična dela:

a) Optuženi Marković je za vreme okupacije, a naročito u 1944, održavao tesne veze sa organizacijom DM preko Božidara Popadića, člana tzv. Centralnog nacionalnog komiteta DM, preko Ilije Mihailovića (koji je održavao vezu između Nedića i Draže Mihailovića) preko Nedićevog okružnog načelnika Putnikovića i preko Milice Topalović (žene Živka Topalovića koja je bila u Vrhovnoj komandi DM).

b) Optuženi Marković, dalje, u vreme okupacije napisao je brošuru propagandnog karaktera sa naslovom „Novo ili staro“ u kojoj je napadajući bezočno lažima i klevetama narodnooslobodilački pokret pozivao organizaciju DM da ispravi političke pogreške nekih svojih članova, kako bi mogla sa uspehom „smrviti“ Narodnooslobodilački pokret (ili kako se optuženi Marković izražava „Tito-ustaško-hrvatski pokret koji se vodi pod boljševičko-partizanskom firmom“). Ovu svoju brošuru davao je drugim ličnostima na čitanje.

v) U dva maha, u 1941, i 1944, optuženi Marković proveo je duže vremena u Paraćinu kod Braće Teokarevića. Tamo su ga posećivali nemački major Klement i nemački general Štark. Za vreme bavljenja kod Teokarevića napisao je jedan pamflet u formi brošure kome je dao naziv „O Hrvatima i o držanju Hrvata“. U ovom pamfletu Marković je sa zločinačkom promišljenošću napadao ceo hrvatski narod bacajući na njega svu odgovornost za mnogobrojne strašne zločine koje su izvršili Pavelićeve ustaše nad srpskim stanovništvom u Hrvatskoj. U tom pamfletu on preti hrvatskom narodu surovim kaznama za sva zločinstva ustaška i pledira za izvanredne mere prema čitavom hrvatskom narodu. O tom pamfletu Marković je govorio Milanu Nediću, Božidaru Popadiću i drugim ličnostima, a davao ga je na čitanje Lazi Teokareviću i drugim svojim prijateljima, te je time vršio zločinačku propagandu šovinističke mržnje prema hrvatskom narodu.

g) Optuženi Marković je dalje, posle oslobođenja zemlje ostao u zemlji, (i ako je znajući kakva je dela učinio, prilikom bekstva Nemaca iz Beograd, pripremao da zajedno sa njima beži i bio prvi na spisku srpskih ličnosti koje su se prijavile nemačkom poslanstvu za odlazak u Beč - do čega iz nekih razloga nije došlo). Čim je počeo da se sređuje život posle završenih ratnih operacija, optuženi Marković je nastavio svoj protivnarodni rad. Tako je napisao letak pod naslovom „Deklaracija udruženih stranaka“, u kome je, između ostalih laži i kleveta kojima je

napadao stvoreno stanje u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji, tražio demobilizaciju vojske i zaštitu emigranata-izdajnika nedićevaca i dražinovaca sa kojima je za vreme okupacije saradivao. Taj zahtev za mobilizaciju optuženi Marković je postavio u vreme posle završetka ratnih operacija, ali pre okončanja ratnog stanja koje se imalo okončati tek zaključenjem mirovnih ugovora sa zemljama protiv kojih je naša zemlja bila u ratu. Ta tzv. deklaracija udruženih stranaka bila je ilegalno umnožavana i rasturana i služila je kao sretstvo namenjeno da utiče na slabljenje morala boraca i stvaranje neraspoloženja kod porodica boraca Jugoslovenske armije.

Ovakvim svojim radnjama optuženi Marković i Kumanudi izvršili su krivična dela pomaganja u zločinu političke saradnje sa neprijateljem u vreme rata i okupacije predviđeno u čl. 3 tačka 6 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države, a optuženi Marković, pored toga, još i krivično delo nanošenja štete vojnoj snazi zemlje predviđeno u čl. 3 tačka 2 istog zakona, kao i krivično delo raspirivanja nacionalne mržnje i razdora predviđeno u članu 2 Zakona o zabrani izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i razdora.

Kao izvršioce krivičnih dela predviđenih u članu 3 tačka 2 i 6 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države treba ih kazniti po članu 4 istog Zakona. Optuženog Markovića kao izvršioca krivičnog dela iz člana 2 Zakona o zabrani izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i razdora treba kazniti po članu 3 istog Zakona.

Na osnovu svega izloženog predlažem da Vojno veće Vrhovnog suda Federativne Narodne Republike Jugoslavije zakaže glavni javni pretres i na isti privede sve optužene imenovane u ovoj optužnici iz istražnog zatvora Vojnog suda Komande grada Beograda, kao i da na javni pretres pozove:

1. Potpisanog zastupnika Vojnog tužioca Jugoslovenske armije.
2. Braniocce okrivljenih.

Takođe predlažem da se na pretresu izvedu svi dokazi predloženi u ovoj optužnici, a koji su pobrojani u spiskovima koji su priloženi uz optužnicu i čine njen sastavni deo.

Predlažem još da taj sud na osnovu člana 15 tačka 3 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države, odsutnim okrivljenicima postavi braniocce.

Na kraju predlažem sudu da po završenom pretresu i oceni svih dokaza donese presudu po zakonu.

OBRAZLOŽENJE

Sve što je u dispozitivu ove optužnice rečeno potkrepljeno je pismenim dokumentima, iskazima svedoka, potpunim delimičnim priznanjem optuženih ili drugim dokaznim sredstvima.

Iz istražnog materijala se vidi:

Prvo, da su optuženi Dragoljub Mihailović i njegovi saradnici kratko vreme prikriveno a potom otvoreno saradivali sa nemačko-fašističkim okupatorima u borbi protiv oslobodilačkog pokreta naroda Jugoslavije. Među Mihailovićeve saradnike spadaju i optuženi Slobodan Jovanović i drugi (iz dela 1/G dispozitiva), koji su sve vreme rata proživeli u inostranstvu uživajući gostoprimstvo savezničkih zemalja. I oni su takođe pomagali okupatorima u gušenju oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije, mada to gledajući površno izgleda paradoksalno. Oni su pomagali okupatorima na taj način što su zajedno sa optuženim Mihailovićem rukovodili izdajničkom četničkom organizacijom koja je pod njihovim rukovodstvom otvoreno saradivala sa okupatorima u borbi protiv oslobodilačkog pokreta naroda Jugoslavije.

Drugo, da su optuženi Dragomir Jovanović, Tanasije Dinić i drugi saradnici izdajnika Milana Nedića (iz dela II dispozitiva) od samog početka okupacije stavili se otvoreno u službu okupatora, stvorili izvršni aparat pomoću koga su sprovodili direktive i naređenja okupatora. Oni su svim sredstvima pomagali okupatorima u gušenju oslobodilačke borbe srpskog naroda.

Treće, da su optuženi Mihailović i njegovi saradnici i optuženi Dragomir Jovanović, Tanasije Dinić i drugi Nedićevi saradnici u toku okupacije izvršili bezbroj najraznovrsnijih i najtežih zločina.

Četvrto, da su optuženi Lazar Marković i Kosta Kumanudi, rukovodeći se istim ciljevima kao i optuženi Mihailović i drugi iz I i II dispozitiva, pomagali izdajnike i ratne zločince Mihailovića i Nedića, pazeći koliko su god mogli da se ne kompromituju ne samo saradnjom sa okupatorom nego ni saradnjom sa Mihailovićem i Nedićem.

Rad svih ovih slugu i pomagača okupatora za vreme rata i okupacije bio je upravljen ka jednom istom cilju. Taj njihov zajednički cilj potpuno se podudara sa ciljem nemačko-fašističkih okupatora: ugušenje oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije.

U nastojanju da ostvare ovaj svoj zajednički cilj sluge i pomagači okupatora su održavali međusobne veze i tesno saradivali, a u završnoj fazi rata i okupacije i formalno i javno ujedinili sve svoje snage samo da bi uništili oslobodilački pokret u Jugoslaviji koji je vodio herojsku borbu protiv okupatora i svih njegovih domaćih slugu.

Zato oni danas zajedno stoje pred pravednim sudom naroda Jugoslavije i moraće da polože račun za svoj izdajnički i zločinački rad.

I.

Sva krivična dela za koja se optužuje Dragoljub-Dražo Mihailović i ostali iz dela I dispozitiva ove optužnice dokazana su mnogobrojnim dokaznim sredstvima koja sadrži istražni materijal.

Iz istražnog materijala se vidi da je linija rada optuženih Dragoljuba Mihailovića, Stevana Moljevića, Živka Topalovića, Slobodana Jovanovića i ostalih iz dela I dispozitiva ove optužnice bila sračunata na onemogućavanje svake oslobodilačke borbe u Jugoslaviji i na uništenje u saradnji sa okupatorom demokratskih i oslobodilačkih snaga, da bi se pomoću okupatora uspostavio režim otvorene diktature i nacionalnog ugnjetavanja, a čak i ostvarilo istrebljivanje u pojedinim krajevima pojedinih nacionalnosti.

Od samog početka optuženi Mihailović je zajedno sa izbegličkom vladom propagirao da još nije vreme za borbu protiv okupatora i da će čas za borbu nastupiti kada se savezničke snage budu iskrcale na Balkan. Međutim, od samog početka Mihailović je počeo da vodi borbu protiv svih onih koji su ustali u oslobodilačku borbu protiv okupatora, raspirujući na taj način bratoubilački rat za račun Nemaca, Italijana, Bugara i Mađara. Prema tome, sve tvrdnje koje su Mihailović i njegova klika iznosili u zemlji i inostranstvu da Nemce smatraju svojim neprijateljima i da očekuju samo povoljan momenat pa da Nemce napadnu, ne odgovaraju istini, jer je Mihailović od početka smatrao da postoji povoljan momenat za borbu protiv snaga otpora, i stupio je u saradnju sa okupatorima ostavši u saradnji s Nemcima sve do kapitulacije Nemačke. Parola Mihailovića i njegove klike da nije vreme za borbu protiv okupatora nije samo značila borbu protiv ustanka nego i direktnu vezu sa okupatorima i provođenje politike okupatora, koji su hteli da od naroda Jugoslavije naprave mirno, pokorno roblje koje ih neće uznemiravati u pljački zemlje i u pokretima trupa, koje bi mogao mobilisati kao radnu snagu i topovsko meso na frontovima protiv saveznika.

Mihailović i Nedić obično su svoju saradnju sa okupatorom pravdali potrebom spasavanja srpskih glava. Bratoubilačka borba koju je za račun okupatora poveo Draža Mihailović dovela je baš do uništenja desetine hiljada srpskih glava, do masovnog uništenja Srba, kako od strane okupatora i Mihailovićevih četnika zajedno tako i od samih Mihailovićevih četnika.

Mihailović je vršio istrebljenja Hrvata i muslimana pod izgovorom da je to odmazda za pokolje Srba koje su vršile ustaše a na delu je sarađivao sa ustašama i protiv srpskog i protiv hrvatskog naroda.

Mihailović kao i emigrantska vlada u Londonu obično su se u svojim izjavama prikazivali kao prijatelji saveznika, naročito Engleske i Amerike. Time su Mihailović i emigrantska vlada hteli da postignu sledeće: prvo, da pred savezničkim javnim mnjenjem sakriju svoju saradnju sa okupatorom; drugo da u zemlji prevare jedan deo stanovništva; treće, da sačuvaju legalnost i kontinuitet izbegličke vlade i monarhije pred zvaničnim savezničkim faktorima; četvrto, da bi izgovarajući se da tobože vode borbu protiv boljševizma, stvorili u inostranstvu lažni utisak da se u Jugoslaviji ne radi o oslobodilačkoj borbi naroda protiv okupatora, nego o građanskom ratu i da na toj osnovi dobiju podršku i opravdanje za svoju saradnju sa neprijateljem. Kao što se vidi, Mihailović je sarađujući sa okupatorima, slabio opšti ratni napor Jugoslavije u borbi protiv Nemačke i njenih saveznika i time slabio front savezničkih država protiv zajedničkog neprijatelja.

U toku istrage je ustanovljeno da je optuženi Mihailović izvršio u vremenu rata i okupacije izdaju svoje otadžbine i da je, počev od 1941, pa sve do završetka rata, sarađivao sa nemačko-fašističkim okupatorima u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta naroda Jugoslavije. Naši narodi to znaju, jer su svojim očima videli i na svojoj koži osetili izdajnički rad optuženog Mihailovića i četničkih bandi kojima je on komandovao.

Međutim, ima ljudi van naše zemlje koji tvrde da Mihailovićeva saradnja sa okupatorom počinje tek 1944. Ali, istražni materijal sadrži nepobitne dokaze da je Mihailovićeva saradnja sa okupatorom u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta naroda Jugoslavije počela još 1941, i to najpre u Srbiji a potom se prenela na čitavu Jugoslaviju. Njegova saradnja sa okupatorom u početku je bila prikrivena, ali već decembra 1941, Mihailović je prešao na otvorenu saradnju, pokušavajući i dalje da sebe i najuži krug oficira oko sebe sačuva od kompromitovanja, mada je sve svoje oružane formacije javno i otvoreno stavio u službu okupatora. Da je to tačno i nepobitno može se videti iz nekoliko citata iz istražnog materijala koje ćemo ovde izložiti.

Govoreći o delegaciji koju je uputio Nediću, Mihailović je kod istražnih vlasti izjavio:

„Koncem avgusta ili početkom septembra, došao je kod mene Živojin Đurić, biv. ppukovnik jug. vojske, i doneo mi jedno pismo od Nedića. Pismo je bilo vrlo kratko, samo dva reda, i njime me Nedić poziva da dođem u Beograd na sastanak. Uz pismo Đurić mi je predao i legitimaciju za put poslatu od Nedića". Dalje:

„Aca Mišić mi je rekao: „Ti nećeš ići, to sam ja bio odlučio već. Mišić je zatim rekao: „Ja ću da idem". I dalje:

„Koliko mi je u sećanju, delegacija je otišla 29 ili 30 avgusta, a vratila se tačno, i to znam sigurno, na dan 6 septembra uveče 1941 godine".

Izdajnik Milan Nedić je o pregovorima i rezultatu pregovora sa tom delegacijom izjavio kod istražih vlasti:

„Cilj ove delegacije bio je uspostavljanje veze između mene i Draže na bazi borbe protiv partizana. Pokazali su mi punomoćje potpisano lično od Draže Mihailovića sa ovlašćenjem da mogu sa mnom voditi razgovore i doneti potrebnu odluku". Dalje:

„Ja sam pristao na saradnju sa Dražom Mihailovićem i obećao mu pomoć. To je bio zaključak pregovora između mene i te delegacije". I dalje:

„Pismeni ugovor između mene i te delegacije nije pravljen, s obzirom da su sva trojica iz te delegacije bili moji oficiri i meni dobro poznati, pa sam smatrao da nema potrebe za pismenim ugovorom, a oni to nisu ni tražili.

Između nas je napravljen sporazum u sledećem:

1. O saradnji između mene, odnosno moje vlade i Draže Mihailovića za borbu protiv komunista u cilju njihovog uništenja.
2. Da im izdam odmah novčanu pomoć da bi mogli izdati plate oficirima i podoficirima kao i to da bi mogli kupiti životne namirnice za ishranu vojske.
3. Da odredimo odmah jednog oficira za vezu koji će biti stalno pri štabu Draže Mihailovića.
4. Da preko Nemaca izdejstvujem legalizaciju Draže Mihailovića i njegovih četnika u tome da ih Nemci ne gone i da se mogu slobodno kretati.
5. Da posle čišćenja odnosno uništenja komunista u Srbiji, moja vlada ukaže potrebnu pomoć Draži Mihailoviću radi smirenja građanskog rata u Bosni i Crnoj Gori.
6. Da posle formiranja vladinih odreda s kojima se bilo započelo, donese se jedan operacijski plan između mene i Draže za čišćenje Srbije od komunista.

Ovo su uglavnom odredbe sporazuma o saradnji između mene i Draže Mihailovića".

Zatim Nedić kaže:

„Od tog sporazuma o saradnji odmah su ispunjene sledeće tačke:

1. Izdao sam novčanu pomoć, ne sećam se koliku, i delegacija je tu novčanu pomoć ponela sa sobom.
2. Otišao sam odmah kod zapovednika Srbije generala Hajnriha Dankelmana i izneo mu dolazak delegacije Draže Mihailovića i ugovor sa njom napravljen. Rekao sam Dankelmanu da Draža traži legalizaciju svoju i svojih četnika, s tim da se mogu nesmetano kretati bez bojazni o progonjenju i ubijanju od strane Nemaca, da bi mogli povesti borbu protiv

komunista. Dankelman je odmah prihvatio tu legalizaciju i izdao naređenje u tom smislu nemačkim jedinicama.

3. Odredio sam generalštabnog majora Marka Olujevića za vezu između mene i Draže Mihailovića.

Napominjem da Marko Olujević nije odmah pošao u štab kod Draže Mihailovića. Ne mogu se setiti koliko je vremena proteklo do njegovog polaska kod Draže Mihailovića, kada je bio uhvaćen negde na putu za Suvobor od strane komunista sa operacijskim planom o sadejstvu između vladinih odreda i četnika Draže Mihailovića za čišćenje Srbije".

U svom iskazu Nedić dalje kaže:

„Obavešten sam da je Draža prihvatio ceo ovaj sporazum, odnosno odredbe toga sporazuma, napravljenog između mene i njegove delegacije".

Pa, ipak, kada se u Srbiji rasplamtalo opšti narodni ustanak protiv okupatora i njegovih slugu i kada su mnoge njegove jedinice tražile da stupe u oružanu borbu protiv okupatora, Mihailović je bio prinuđen da prividno zaključi sporazum sa partizanima o zajedničkoj borbi protiv nemačkih okupatora. O tome kojim se razlozima rukovodio optuženi Mihailović kada je naredio svojim jedinicama da stupe u borbu protiv Nemaca, govori svedok Radoslav Đurić:

„Dražin kapetan Milenko Reljić objasnio mi je u selu Brajčićima da je Draža zaista naredio opštu mobilizaciju i napad na Nemce zajedno sa partizanima. Kad sam posle tog pitao Dražu, on je lično izjavio da je to tačno i da je bio prinuđen da stupi u borbu protiv Nemaca pre vremena, zbog toga, što su partizani otpočeli ustanak te bi se ceo narod njima priključio, a on - Draža ostao bi usamljen. Između ostalog Draža mi je rekao da je on zaista poslao Živojina Đurića i Aleksandra Mišića u Beograd da razgovaraju sa Nedićem i da traže pomoć od njega, ali je tvrdio da nije rekao Živojinu da može ostati kod Nemaca, niti Mišiću da mene ostavi kao vezu sa Nedićem. Na moje pitanje što će mu da razgovara sa Nedićem, Draža je rekao da hoće da ga koristi" - zapisnik od 23. IV. 1946 str. 3).

Međutim, iako je Mihailović 26 oktobra 1941, zaključio pismen sporazum sa komandantom Narodnooslobodilačkih i partizanskih odreda Jugoslavije-Titom o zajedničkoj borbi četnika i partizana protiv okupatora, on je i dalje u najvećoj tajnosti vršio pripreme za uništenje partizana u Srbiji. U tom vremenu, polovinom oktobra 1941, došli su u njegov štab major Zaharije Ostojić i Mirko Lalatović koji su mu bili upućeni od Vrhovne komande jugoslovenske vojske u emigraciji.

Kratko vreme posle toga, 1 novembra 1941, nogazivši sporazum zaključen sa Titom, Mihailović je izdao naređenje da se njegove snage povuku sa fronta prema Nemcima i da preduzmu opšti napad na partizanske snage u cilju njihovog potpunog uništenja.

O tome Mihailovićevom naređenju priča svedok Radoslav Đurić:

„Na dan 2 novembra dobio sam strogo poverljivo naređenje upućeno na moju ličnost od strane Draže Mihailovića u kome je stajalo: da odmah skinem opsadu Kraljeva i da napadnem Čačak koji su držali partizani" - (zapisnik od 23. IV. 1946 str. 3 rađen kod Javnog tužništva FNRJ).

O tome naređenju govori i Mihailovićevom rukom napisana zabeleška u njegovoj ličnoj beležnici:

„Đurić samo sa partizanima. Naređenja za deblokadu Kraljeva pokazao Molu Radosavljeviću (* komandantu Čačanskog partizanskog odreda) i odgodio napad na Čačak za tri dana pozivajući za to vreme komandante na večeru".

Kada su partizanske snage razbile napad Mihailovićevih jedinica na svim sektorima i goneći razbijene četničke odrede približile se u neposrednu blizinu Ravne Gore, Mihailović je uspostavio vezu sa Nemcima i sastao se sa nemačkim predstavnicima noću između 13 i 14 novembra 1941. O tom sastanku Mihailović priča:

„Sa Nemcima sam se sastao u drugoj polovini meseca novembra 1941, datuma se tačno ne sećam, u kafani u selu Divci (Mihailović nije mogao da se seti datuma sastanka, ali je iskazima svedoka nepobitno ustanovljeno da je taj sastanak bio u noći između 13 i 14 novembra 1941 - pr. tužioca). Od Nemaca su prisustvovali: načelnik štaba glavnokomandujućeg Srbije, čijeg se imena ne sećam. Tumač je bio jedan folks-dojčer dr. medicine, koji je radio, kako sam kasnije saznao, u Gestapou kod Branda - odeljenja D. M. Pored njih dvojice bilo je još ukupno 10 Nemaca, svi u nemačkim oficirskim uniformama. Činove im ne raspoznajem. Ja-Draža Mihailović - pukovnik Branislav Pantić, kapetan Nenad Mitrović i major Aleksandar Mišić - (prisustvovali su sa četničke strane - pr. tužioca).

Pošao sam sa svojom pratnjom iz Struganika preko Mionice, zajedno sa Aleksandrom Mišićem. Zaustavili smo našu pratnju pre nego što smo stigli na Kolubaru i kazali im da čekaju dok se mi ne vratimo. Sami, ja i Aleksandar Mišić otišli smo na most gde su nas dočekali: Brana Pantić, Nenad Mitrović i profesor dr. Jozef Matl. Prešli smo preko porušenog mosta na drugu stranu i seli smo u automobil koji nas je odvezao u kafanu u Divcima. Pred kafanom je bilo mnogo nemačkih vojnika. Bila je potpuna noć. Uvedeni smo u kafanu u Divcima i odmah smo posedali za dugački sto, ja prema načelniku štaba komandujućeg

Srbije, Aca Mišić levo od mene, Brana Pantić levo od Ace Mišića, desno od mene Nenad Mitrović. Nemaca je bilo oko desetak koji su sedeli za istim stolom.

Hoću da napomenem da su Nemci izvršili obezbeđenje od mosta do kafane potpuno, i to bornim kolima i motorciklima. Čak me je to i iznenadilo.

Na pitanje islednika u koje je doba noći bio sastanak, Mihailović je odgovorio:

„Ja mislim oko devet sati" - (svi citati iz Mihailovićevog zapisnika str. 45 i 46).

Iste noći između 13 i 14 novembra 1941, Mihailovićev komandant Jovan Škava predao je 365 zarobljenih partizana Nemcima u selu Slovcu, koje je udaljeno od sela Divaca oko 4-5 kilometara. Predaju partizana izvršio je oko 11 časova noću, i sa svojim odredom sproveo ih u Valjevo nemačkim kamionom zajedno sa Nemcima. Jovan Škava saslušan kao svedok, izjavljuje kod istražnih vlasti da je predaju zarobljenih partizana izvršio po Mihailovićevom naređenju koje mu je preneo njegov pretpostavljeni komandant Dača Popović.

Posle toga, došlo je do zaključenja sporazuma o primirju između četnika i partizana i do prekida borbe. Sporazumom je Mihailović primio obavezu da se bori protiv Nemaca zajedno sa partizanima.

Međutim, kada je krajem novembra 1941, počela nemačka ofanziva na oslobođenu teritoriju u Zapadnoj Srbiji, Mihailović je izneverio i ovaj sporazum naredivši svojim jedinicama da svako ide na svoj teren ne upuštajući se u borbe protiv nemačkih kolona koje su nadirale ka oslobođenoj teritoriji. O tome Mihailović priča:

„Nemci su počeli ofanzivu na Užice i Čačak. Maršal Tito mene zove telefonom i to je bio naš poslednji razgovor. Maršal me pita šta ću ja raditi u ovoj ofanzivi, potom je izložio da će on prihvatiti borbu protiv Nemaca. Ja sam mu odgovorio da frontalno ne mogu primiti borbu i da se moram vratiti sa svojim odredima na njihove terene, a ja sam sa jedno 200 ljudi ostao na Ravnoj Gori. Moji se odredi provlače kroz nemačke linije i uzimaju pravac za svoj teren, a partizanske snage prihvataju borbe na Bukovima, Crnokosi, Ponikovici i dalje preko Zlatibora" - (Mihailovićev zapisnik str. 18).

Ali Mihailović se nije ograničio samo na to da naredi svojim komandantima da svaki ide na svoj teren i da izbegavaju svaku borbu protiv Nemaca, već je svojim komandantima dao direktivu da „legalizuju" svoje odrede kod Nemaca na taj način što će stupiti pod komandu Milana Nedića i da upotrebe sva sredstva za uništenje partizanskih snaga koje su bile ostale u Srbiji posle povlačenja glavnine partizanskih snaga za Sandžak.

O tome optuženi Miloš Glišić priča:

„Na Ravnoj Gori sa Dražom je održano savetovanje komandanata odreda i lično su prisustvovali komandanti. Na ovom savetovanju Draža je naredio da se stupa u vezu sa Nedićevim odredima radi popravljivanja situacije. Rekao je da odredi i dalje ostaju pod njegovom komandom i da je ovo samo privremeno rešenje (ja nisam lično bio prisutan na ovom savetovanju, ali mi je ovo poznato od komandanta Manojla Koraća i Vučka Ignjatovića). Zaboravio sam izjaviti da je Manojlo Korać došao u naš odred nekoliko dana pre napada na Užice i to iz višegradskog kraja i učestvovao je u napadu na Užice.

Posle ovog savetovanja odred je prešao preko Ravne Gore, zadržao se jedan dan u selu Ba, a potom je prihvaćen od Ljiškog odreda od strane Relje Dodera gde je ostao nekoliko dana radi oporavka, a potom je krenuo u Belanovicu sa kojom je prethodno uhvatio vezu Manojlo Korać, i ugovorio da se odred stavi pod Kalabićevu komandu. Da bi se stvar što bolje svršila išao je kod svoga oca (Milana Kalabića) i mladi Kalabić Nikola. Ovo je bilo krajem novembra 1941. Tada još nije bilo postavljeno pitanje „legalizacije“ četnika, niti je šta na tome rađeno. „Legalizacija“ četničkih odreda izvršena je kao i stavljanje pod Nedićevu komandu januara 1942. Odred je „legalizovan“ ali je i dalje ostao pod Dražinom komandom“. - (Glišićev zapisnik strana 7).

O tome savetovanju pisao je i Mihailovićev komandant I ravnogorskog korpusa kapetan Predrag Raković u svom izveštaju bez datuma kojim izveštava o tome kako on sprovodi instrukcije dobijene od Mihailovića na tom savetovanju. Raković priča:

„Posle održane sednice na Ravnoj Gori 30 novembra 1944, i prema dobijenim instrukcijama noću između 30-31 krenuo sam sa odredom iz Koštunića gde sam bio na položaju, u srez Ljubićski na svoj reon. Na dan 1 decembra osvanuo sam u Gornjoj Gorevnici. Toga dana, 5. dobrovoljački odred iz Čačka uz pratnju tri nemačka kamiona došao je do osnovne škole u Gornjoj Gorevnici gde sam se sa njima sastao. Sa naperenim puškama prišao sam ja sa jednom desetinom jednom vodu dobrovoljaca i kada su videli da neću da pucam na njih počeli smo prijateljski razgovor. Komandant 5. dobrovoljačkog odreda kaplar, inače štuka p. pukovnik Marisav Petrović. Postavio je pitanje ko sam, šta ovde radim i dokle idem. Odgovorio sam mu da imam odred od 200 ljudi sa 20 automatskih oruđa, što je zaista bilo istina. Rekao sam mu da sam odred pukovnika Draže i da sam predstraža njegovih odreda. Na pitanje koliko ima vojske Draža, odgovorio sam da ima oko 20.000 naoružanih vojnika. Tada se Marisav odvojio na stranu sa svojim štukama oficirima i nešto kratko konferisao, pa je zatim zamolio mene da sa svojim odredom pođem u pretres terena Gornje Gorevnice i čišćenje od komunista. Imao sam koristi od ovoga, jer četnici pomešani sa dobrovoljcima snabdeli su se od njih municijom, koje sam imao vrlo malo, tako da sam pri rastanku mogao i borbu voditi sa njima...

Istog dana uveče po završenom pretresu terena Marisav me pozvao da pođem s njim u Čačak i uredim odnos svoga odreda prema Nemcima, i prvog decembra uveče otišao sam u Čačak sa Marisavom... Uglavnom, to veče sam sa njima dogovorio se da ostanem na terenu sa svojim odredom radi čišćenja terena od komunista, što mi je ustvari i bio zadatak kad sam pošao na svoj teren sa Ravne Gore...

U početku, još u decembru, video sam jasno ovo: ljotićevci naslanjajući se na Nemce imaju za cilj da najpre sa nama sarađuju dok se unište komunisti, pa posle pomoću Nemaca da likvidiraju i našu organizaciju i naše odrede. Uništenje komunista bilo je potrebno i meni i Nemcima i ljotićevcima, te smo se u ovom poslu složili i postali „saveznici" U to vreme sam dolazio kod komandanta u okolinu Gornjeg Milanovca, gde sam se sa njim sastao i sve mu referisao... Odobrio mi je da mogu i odred legalizovati....

Preko Marisava ja sam ipak uspeo da se upoznam sa nemačkim komandantom Frikeom i čim je Marisav odlazio iz Čačka, preporučio je mene kod Frikea da je najbolje da ja primim Čačak posle njega. Na dan 1 maja primio sam komandu mesta u Čačku sa svojim odredom mada sam bio ilegalan. Frike u početku nikako me nije trpeo. I njega sam ubedljivo uverio da sam legalan i da sam pod komandom Nedićevom, čime se zadovoljio.... Naravno u ovoj okolnosti morao sam krajem marta da odem u Beograd i sedam dana sam svakog dana bio priman kod Cvetana Ceke Đorđevića, Miloša Masalovića i kod Nedića tri puta.... I sam se danas čudim kako sam ih sve muntao i uspeo da legalizujem odred jačine 150 ljudi pod mojom komandom. Dodeljena mi je teritorija sreza ljubičkog sa sedištem u Čačku...".

Na poleđini ovog izveštaja kapetana Predraga Rakovića Mihailović je svojom rukom stavio primedbu: „Frike (pseudonim Rakovića - pr. tuhsioca) odličan rad - dati čika Vasi (pseudonim Dragiše Vasića - pr. tužioca)".

Tako je Mihailović decembra 1941, „legalizovao" svoje odrede u Srbiji. „Legalizacija" Mihailovićevih odreda je bila samo forma njegove otvorene saradnje sa okupatorima u borbi protiv partizana i čitavog narodnooslobodilačkog pokreta u Srbiji.

Kao što se vidi Mihailović je od prikrivene saradnje sa okupatorom i kvislingom Nedićem već krajem 1941, prešao na otvorenu saradnju i borbu protiv partizana i čitavog Narodnooslobodilačkog pokreta. Od toga vremena pa nadalje sve do raspada i uništenja njegove organizacije u 1942, 1943, 1944 i prvoj polovini 1945, saradnja između Mihailovića i nemačko-fašističkih okupatora, kao i srpskih, i hrvatskih i slovenačkih kvislinga: Nedića, Pavelićevih ustaša i Rupnikove „bele garde" sve se više produbljivala postojala sve otvorenija, sve tešnija, dok na kraju u drugoj polovini 1944 i prvoj polovini 1945, nije došlo do potpunog ujedinjenja pod Mihailovićevom komandom svih kvislinških snaga u Srbiji (Nedićevih i Ljotićevih odreda) i do veze Mihailovića i saradnje sa Gestapoom i Pavelićem.

Da je ovo tačno, svedoče mnogobrojna pismena dokumenta iz različitih izvora, najviše četničkih, zatim nemačkih, italijanskih, ustaških i nedićevskih, koja su priložena optužnici, pored izvesnog broja svedoka koji su predloženi da se ispituju na glavnom javnom pretresu. Citiraćemo samo nekoliko kratkih izvadaka iz istražnog materijala za potvrdu konstatacije o otvorenoj saradnji Mihailovića i njegove organizacije sa okupatorima i drugim slugama okupatora, počev od decembra 1941, pa sve do raspada i uništenja njegove organizacije.

Optuženi Miloš Glišić govoreći o učešću Mihailovićevih četnika u III neprijateljskoj ofanzivi protiv partizanskih snaga u Sandžaku i u Crnoj Gori, ispričao je:

„Hranu smo dobijali od Italijana preko Pavlovih (Đurišić - pr. tužioca) ljudi, municiju isto tako. Municija je dovođena iz Berana" (Glišićev zapisnik str. 10). A malo dalje kaže: italijanskim kamionima (putovali su do Bijelog Polja - pr. tužioca), italijanski šoferi za sve vojnike i komandante i tim kamionima smo prebačeni od Prijepolja do Bijelog Polja" - (isto zapisnik). Zatim nastavlja:

„Znam da je bio plevaljski (italijanski pr. tužioca) garnizon, koji je sa svojim snagama učestvovao u borbi protiv partizana u toku ovih operacija, a ne znam kolika mu je bila jačina". - (isti zapisnik).

Govoreći o saradnji četnika i Italijana, takođe u III ofanzivi, major Petar Baćović piše „Ministru jugoslovenske vojske u otadžbini - Gospodinu generalu Draži Mihailoviću" u svom nedatiranom pismu:

„Četnički odredi kapetana Pavla Đurišića već 15 dana imali su teške i krvave borbe sa partizanima na položajima oko Mojkovca i oko Kolašina... Kapetan Pavle Đurišić raspolaže sad sa 2.000 stalnih četnika i dva puta toliko rezervnih trupa. Njegovi stalni četnici dobro su naoružani i dobro snabdeveni. Pored velikog broja automatskog oružja imaju veći broj bacača i 4 brdska topa. Naoružanje je Đurišić dobio od italijanskih vojnih vlasti. Pored naoružanja njegovi stalni četnički odredi dobijaju od italijanskih vlasti hranu u naturi i stalnu novčanu nagradu..."

Tom Pavlu Đurišiću Mihailović saopštava radio-telegramom: „Br. 21 za Pavla Đurišića „Mandušić" kej 6, 7, 3, 8.: 18. IV. 42. Čuo sam za vaš rad. Veoma sam srećan što tako junački. Cilj mi je da vas što pre pomognem. Uslov za ovo je sigurna veza. Šaljem vam preko Branislava Lazarevića radio-stanicu sa karakteristikama i uputom za rad Ako se veza uspostavi moći ću vam odmah avionom javiti – baciti sve potrebno naoružanje i ostalo za rad, zato nađite i obezbedite potrebne terene za prijem materijala koji će se baciti padobranom.

Nadam se da ću vam uskoro uputiti jednog mog oficira za rešenje svih potrebnih pitanja u vezi akcije u Crnoj Gori. Važno je da ostanete u nacionalnoj liniji potpuno kao i do sada.

Komuniste čistite gde možete... Važno je da nam bude obezbeđeno desno krilo Mojkovac - Kolašin. Pripremamo vam uputiti jednu pomoć pravcem Brodarevo-Barica. Prvi cilj akcije u Crnoj Gori osloboditi od komunista i sigurno obezbediti prostoriju Šavnik-Sinjajevina i sredstva za našu vojsku u Crnoj Gori. Prema ovome podesite vaš sadašnji rad. Pozdrav đeneral Mihailović."

Govoreći o stanju u Hercegovini major Baćović u svom pismu od 16 jula 1942, piše Mihailoviću:

„Svi četnički odredi na teritoriji Hercegovine legalizovani su kod Italijana, dobijaju hranu, oružje i municiju. Platu ne primaju, samo im se po neki put u vidu pomoći dodeljuju manje svote novaca".

I o saradnji četnika sa Nemcima u 1942, postoje mnogobrojni dokumenti. Evo nekih izvadaka iz dokumenata:

„Br. 3434 od Ištvana 5. XII. 42:211 (Baćović): Prema izveštaju komandanta kladanjske brigade od 26. XI. već pet dana vode se ogorčene borbe između četnika i partizana na Majevidi. Četnike potpomažu Nemci, domobrani i ustaše. Jedan deo četnika priključio se partizanima. Dragoslav Račić napustio Majevidu i prešao u Srbiju. Brojno stanje partizana 8-10 hiljada. Partizani zauzeli Bijeljenu, Lopare i prodrli do Gornje Tuzle" - (depeša majora Baćovića Mihailoviću).

Major Ostojić javlja Mihailoviću:

„Br. 3972 od 222 (Ostojića) 23. XII. br. 49: Situacija u Istočnoj Bosni sekcije Zvornik-Kladanj. Mitranović i Momčilović javljaju: 3. i 6. komunistička brigada na Majevidi pretrpele neuspeh. Napadali ih Nemci, četnici sa Majevice, Trebave i Ozrena."

Sa ustašama su četnici sklopili u 1942, niz sporazuma. O saradnji sa nedićevcima i ljotićevcima govoreno je napred.

Kao što za 1942, postoje mnogobrojni dokumenti o otvorenoj saradnji Mihailovića i njegove četničke organizacije sa okupatorima, tako isto postoje u istražnom materijalu ogroman broj dokumenata koja pokazuju da se saradnja Mihailovića sa okupatorima i domaćim slugama okupatora u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije produžila i učvrstila u toku 1943, i 1944, i u prvoj polovini 1945 godine.

Uprkos svega toga, ima u inostranstvu nekih ljudi koji braneci Mihailovića žele u stvari da brane same sebe, zato što su Mihailoviću pružali u toku rata kako moralno-političku tako i materijalnu pomoć, a koji tvrde, ne poričući da su „pojedini Mihailovićeви komandanti

sarađivali sa okupatorom", da sam Mihailović nije odobravao takav rad svojih komandanata i da on lično nikada nije sarađivao sa okupatorom niti sa kvislinzima. Međutim, istražni materijal koji je priložen ovoj optužnici, kada bude iznet na glavnom javnom pretresu, uveriće te ljude da su činjenice neobično „tvrdo glave stvari" i da se ne mogu pobiti nikakvim kampanjama, pa ma kako takve kampanje bile vešto organizovane. Pokazaće im: da je svaki onaj ko je pomagao Mihailovića, na bilo koji način i iz bilo kojih razloga, gurao u kola nemačko-fašističkih osvajača u vreme njihovog rata protiv velikih savezničkih sila i svih slobodoljubljivih naroda sveta koji su se zajednički borili za uništenje fašističke Nemačke i njenih saveznika. A sada evo nekih izvadaka iz dokumenata koje sadrži istražni materijal koji nepobitno dokazuju da je i Mihailović lično, ne samo odobravao saradnju njegovih komandanata i trupa sa okupatorima i drugim domaćim slugama okupatora, nego i sam lično davao direktive svojim komandantima i jedinicama da sarađuju sa okupatorima u cilju uništenja Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije.

U toku priprema koje je Mihailović vršio za operacije četnika u vreme IV neprijateljske ofanzive, u jednoj od svojih depeša upućenih majoru Zahariju Ostojiću, on je izdavao sledeće naređenje:

„2428 - 222 (Ostojić) 31 decembra 1942: Bajo Stanišić je već prikupio 1.200 ljudi. Pavle Đurišić je već prikupio 3.000 ljudi. Bajovi su u Ostrogu a Pavlovi u Kolašinu. Tetkići (podrugljivo ime kojim su četnici nazivali Italijane - pr. tužioc) kažu da 2 januara pada odluka. Dozvoljavaju za sad pokret do Nikšića. Ne bi ih Pavle ni pitao, ali je još u toku pitanje hrane, jedan i po milion metaka, obuća, oružje. Naročito je obuća u bednom stanju. Kod mene proveli celu noć u radu Pavle, Ivanišević, Rakočević. Rakočević danas garantuje da dobija hranu i obuću. On je ubeđen da će dobiti. Dobili ili ne, Pavle će krenuti, samo je bolje u obući nego bos. Uređujte veze i sve ostalo da bi se pripreme završile. Šta je sa Plećašem. Da li ste uhvatili vezu sa Bjelajcem i Mitranovićem.

Mitranović u vezi sa dinarcima može pocepati Sovjetsku republiku na dva dela. Zato Mitranović da ima što jače snage u akciji. Ako Pavle pođe suvim, ide preko Šćepanpolja. Svi su izgledi da će se voziti...."

Mihailović u ovoj depeši pored ostalog govori i o tome da su mu Italijani javili da „2 januara pada odluka". Ta odluka bila je odluka pretstavnika nemačkog i italijanskog generalštaba doneta 3 januara 1943, na sastanku u Rimu o započinjanju IV neprijateljske ofanzive.

Za dokaz o tome kako su se držali Mihailovićevi četnici i sam Mihailović u IV ofanzivi okupator protiv NOV i POJ, citiraćemo nekoliko odlomaka iz istražnog materijala.

Jevđević javlja majoru Ostojiću:

„Br. 423 od Ištvana (Baćovića) br. 40 18. I. 1943. -: Danas stiglo odobrenje iz Rima da Crnogorci idu preko Hercegovine. Našim trupama odobren pokret kad Crnogorci krenu od Prozora. Naš pravac Grahovo-Glamoč. Italijani daju hranu, osoblje radio-stanice, snabdevanje i sanitet. Bjelajca zadržavaju za posebnu akciju koju oni vrše sa njim za čišćenje Like. Nemci i Italijani zatvaraju otstupne pravce. Za naše ljudstvo daju 100 metaka vojniku, 1.000 puško-mitraljescu, 10 teških bacača sa 3.000 granata. Komandant armije izjavio je da se divi našoj vojsci i daje joj sve. Organizaciju oslobođene zone prepuštaju nama. Putujem danas u Hercegovinu. Regulisao sam pasoš i vodim sa sobom radio-telegrafistu sa podmornice. - Jevđević."

Major Ostojić piše Jevđeviću:

„Za Jevđevića: Molim najhitnije izdejsvuje naređenje preko VI korpusa da divizija „Taurinenze" iz Pljevalja preko Foče snabdeva hranom 5.800 četnika sa teritorije Guvernerstva Crne Gore koje su prispeli u Kalinovik. U ovaj broj ulaze trupe: Đurišića, Veskovića, Ružića i Glumca. Branko. (Zaharije Ostojić)

Major Ostojić piše Dobrosavu Jevđeviću:

„Lukačević na levoj obali imao svega 700 pravoslavnih i 400 muslimana. Muslimani se razbegli posle prve borbe, te ostali samo naši.

Zahtevaj da Italijani izdrže po svaku cenu samo još sutra do podne, jer do podne sutra Voji pristize 1.500 Crnogoraca kada će sigurno zadržati komuniste.

Neka Italijani neprekidno bombarduju k-ste (komuniste - pr. tužioca) i traže pomoć od nemačke kolone iz Bradine. Lukačeviću koji se pretstavio kao kapetan Nikola Đujić zamenik Jovanovića, poruči da po svaku cenu zadrži u svojim rukama liniju: Zlatar-Konjic-Paklena-Gođevac-Borašnica-Osobac, na koju mu stižu sutra do podne 1.500 ljudi.

Ako slučajno Konjic padne, ti organizuj da se našima za 500 ljudi baca hrana i municija u selo Borci, zaseok Borčevine kod crkve, a docnije u Čičevu. Znak dva čaršava u vidu pravougaonika u pravcu vetra. Ovo je neophodno jer se ljudi bez hrane i municije ne mogu boriti, a to bi bilo strašno. Nadam se da će Voja izdržati do dolaska pojačanja, jer je prvoklasan oficir i borac ali je radio s tuđim ljudima.

Naše trupe svakodnevno maršuju po pravcu: Miljevina-Kalinovik-Glavatičevo-Borci pa nemoj da ih bombarduju. Odgovori hitno... Branko."

Kapetan Lukačević piše majoru Ostojiću: („čiča Branku") u svom izveštaju 23. februara 1943 iz Konjica:

„Dragi čika Branko!

Tek što sam bio napisao jučerašnji izveštaj iz sela Džepe dobih hitan poziv od Vukčevića i italijanske komande u Konjicu da im pritekнем u pomoć, jer su u toku 22 februara partizani probili odbranbenu liniju u Vukčevića i zauzeli Gornju i Donju Bijelu i presekli vezu između Glavatičeva i Konjica.

Ja sam hitno iz Džepa krenuo sa zagorskim bataljonom i pratnjom i spustio se na drum i drumom došao u Konjic gde sam zatekao pravu paniku.

Pošto su se vojnici malo odmorili pošao sam tamo i izvršio napad bombama sa bliskog odstojanja na partizane koji su se nalazili između Bijele i Ljubinje... Borba je trajala neprekidno danas od 1 čas pa sve do 16 časova... Mislim da ćemo do noći držati stare položaje...

Italijanska komanda mi je sinoć pokazala jedan radiogram Jevđevića kojim on traži da što pre krenem u pravcu Jablanice, jer je tamo situacija italijanskog garnizona kritična...

Zbog situacije na Bijeloj i u okolini Konjica, nikakav pokret u pravcu Jablanice nisam mogao izvršiti. Radi utehe izvestio sam neka se italijanski garnizon drži, ja dolazim...

Juče oko 10 časova 22. II. stigla je u Konjic jedna nemačko-hrvatska (tj. ustaška- pr. tužioca) kolona koja je krenula pravcem Pazarić - Tarčin - Sedlo - Bradina - Brđani - Podorašac - Konjic.

Komandanta ove nemačke kolone video sam uoči polaska za noćni napad i iz njega izvukao sledeće podatke.

Pravac njegove kolone od Konjica treba da bude Rama - Jablanica - Mostar. Pored ove kolone sa pravca Pazarića - Tarčina krenula je još jedna nemačka kolona. Pravac ove druge kolone Nemaca je od prilike paralelan sa pravcem ove prve kolone. Jedna nemačka jaka kolona nastupa pravcem Donji Vakuf - Prozor - Mostar.

I prva i druga nemačka kolona imale su teške gubitke u borbama na Ivan planini i Bradini. Nemačka druga kolona izgleda da je zadržana negde na liniji Lepovci - Bale...

Ovog trenutka primih tvoje naređenje. Vidim da se uglavnom u ideji slažemo i da si obavešten o pokretu Nemaca, ali kao što sam ti već napisao, sa ovo malo snaga i uz očajne napore razbio sam prvi nalet komunista na Konjic i Bijelu.

Pošto je Jablanica već pala, to nema potrebe da se žurim, pa menjam svoju odluku utoliko, što ću sutra vršiti prikupljanje snaga, pogotovo sada kada mi dolaze tolika pojačanja pa eventualno prekosutra 5. II krenuti u opšti protivnapad.

Prema izveštajima koji pristužu, partizanima smo sinoć i danas naneli teške gubitke. Otežava mi rad to što moram svaki čas da trčim u Konjic i da podižem moral italijanskoj komandi koji sramno gube moral kad nisam tu...

S verom u Boga za kralja i otadžbinu!
Draža nas vodi ka veličini i slobodi!

Konjic 23. II 43. u 4, 45 časa, komandant kapetan Vojislav S. Lukačević, s.r.

Neka Jevđa forsira bacanje oružja i municije avionima pošto ovaj garnizon nema".

Eto takvo je bilo držanje Mihailovićevih četnika u IV ofanzivi okupatora protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda. O tome govore i neka Mihailovićeva pisma 28. III 1943 čika Đoka (Mihailović - pr. tužioca) piše Branku (major Ostojić - pr. tužioca) vlastitom rukom:

„Dragi Branko,

Bolje linije nego što je Drina u vezi sa Pivom ne možemo imati za odbranu. Moramo je braniti jakim snagama sa dobrim moralom. Zbog toga ne odustajući od letećih brigada zadovoljićemo se manjim njihovim brojem. Pored Momčilovićevih koje su prešle mislim da treba za sada uputiti jednu od najviše 300 ljudi dobro izabranih koja bi se od Mratinja spustila Ćurevu, ali to ne bi trebalo da bude od Mratinja koji da ostanu na svojim položajima a da im da samo putovođe.

Komunisti u ovom momentu pripremaju nešto posle udara koji su dobili; sledeće mogućnosti su:

- 1) Pripremaju planove za prelaz; U tom slučaju izbegnuće domašaj artiljerijske vatre. Znači od Broda i sam Brod pa na jug i od sredine rastojanja Foča-Ustikolina pa na sever. Dok još nisu stigle nove snage 22 (Italijani - pr. tužioca) od Ustikoline nizvodno obratiti pažnju dobro da nas ne zaobiđu i kompromituju ovako dobru liniju za odbranu.
- 2) Da se zadovolje dosadašnjim uspehom i da na dobijenoj teritoriji izvedu nasilnu mobilizaciju. U tom slučaju četovanje ima ovo da prepreči.
- 3) Da pokušaju da se prebace u Istočnu Bosnu - ovo je najneverovatnije, ali i o tome moramo razmišljati.

Potrebno je što pre za dobru nagradu prebaciti seljake i seljanke na onu stranu da izvide šta se tamo događa i da nas što pre obaveste o svemu.

Na obali preduzeti najhitnije utvrđivanje i stalno ga produžiti. Obratiti pažnju da se brani i sama reka a ne da se suviše sa prvom linijom ode u visinu.

Preduzeti najenergičniju propagandu kod ljudstva a naročito da su komunisti u vezi sa Turcima i da među njima ima malo Srba, ostalo Turci i ustaše. Udariti i na njihovu vezu s Nemcima.

Na prvom komunikacijskom pravcu obrazovati novu komoru sa najmanje 150 tovarnih konja. Mogle bi se stvoriti dve grupe tovarnih konja u Ipsaru i na ušću Slatine pa da se vrše pretovari i zamenjuju konji u tim mestima. Za ovo treba odrediti sposobne starešine naročito energične te da služba snabdevanja teče bez zadržavanja.

Rekoste da imate dve brigade u rezervi za ceo osek od Ustikoline do Šćepan-polja. Zar ih nema više?

Dobro je što ste izdali naređenje za otsudnu odbranu na sadašnjim položajima. Moral sada treba da je jak. Ako izađu na grebene dobro ih poduhvati sa 22 (Italijani - pr. tužioca). Juče su dobro pomogli.

Evakuacija stanovništva, ako ono to želi, treba da se vrši na Čajniče i Plevlje i dalje za Kolašin, posle ga možemo prebaciti okolo opet u Hercegovinu.

Možete ostati tu. Uređujte sve potrebno za najbolju odbranu i izviđanje na onoj strani. Depeše se tek primaju. Čim ih prevedemo dostaviću vam.

28. III u 9,10 časova. Pozdrav Čika Đoka"

U jednom drugom pismu od 7. IV 1943 napisanom Mihailovićevom rukom u 23 časa Mihailović naređuje majoru Ostojiću na koji položaj treba da postavi jednu italijansku čet. Evo izvadka iz toga pisma:

„Dragi čika Branko,

... Umirite Voju i kažite mu ko je sačinjavao ovu „kolonu“, ali preduzmimo na svaki način da br. 22 (Italijani - pr. tužioca) pošalje na desnu obalu Dragočevske reke, bar jednu čet, i da se postavi iznad Strugare. Nije potrebno da ih za sada prelazi. Teren je vrlo pogodan da se ovaj pravac zatvori. U toku prošle noći tamo sam osmotrio begunačke vatre. I od naše strane tamo

bi odmah trebalo uputiti nešto snaga. Najbolje da se nađe jedno 50 ljudi i tamo uputi Lazarević.

Javite šta ste preduzeli.

7. IV. 23 časa, Čika Đoka".

Na ovo Mihailovićevo pismo odgovorio mu je Ostojić 8. IV u 0,5 časova. Evo Ostojićevog odgovora:

„Dragi čika Đoko,

Već sam poslao Voji izveštaj o onim beguncima koje ste danas osmatrali i to mu objasnio.

Br. 22 (Italijani i pr. Tužioca) izveštaj da je jedan bataljon upućen ka Dragočevskoj reci, on izveštava da je još u sumrak ovaj bataljon otišao pozadi patrola. Još u toku noći poslaću oko 50 ljudi u pravcu Strugare.

Momčilović izveštava da su boljševici ponovo pokušali prelaz na Ustikolini ali su odbijeni i prelaz je osujećen. Borba je počela u 20,45 č. Naredio sam mu da me preko 22 (Italijani pr. Tužioca) izveštava.

7. IV u 23,40 čas. Pozdrav Branko". - Ispod pisma ispisano je Dražinom rukom, crvenom olovkom: „Primio znanju. Hvala. Treba se samo uveriti da li je bataljon 22 (Italijani - pr. Tužioca) zaista otišao u Dragočevsku reku.

8. IV 0,5 č. Čika Đ."

Kao što se vidi iz citiranih depeša, nisu Mihailovićeви komandanti sarđivali sa Nemcima na svoju ruku. Za takvu saradnju oni su dobijali direktive i naređenja od Mihailovića. U istražnom materijalu postoji veliki broj depeša koje Mihailović upućuje svojim komandantima i u kojima neprekidno ponavlja jedno isto: Glavni naši neprijatelji su komunisti (tako je on nazivao sve pripadnike narodnooslobodilačkog pokreta), mi se ne možemo boriti u isto vreme protiv svih neprijatelja, treba iskoristiti Nemce, okupatore, Nedićevu SDS, samo paziti koliko je god moguće da to ne bude javno jer narod osuđuje otvorenu saradnju sa okupatorom. „Dođite na zgodan način do oružja, taktizirajte" itd.

U jednom pismu bez datuma napisano njegovom rukom, Mihailović piše Dobrosavu Jevđeviću:

„Razvijajte punu inicijativu na razvoju organizacije i borbenih snaga, samo imajte uvek na umu da narod ne trpi nikakav „legalan“ rad (odgovor „Aeru - Jevđeviću sa potpisom „vaš 1001 - Draža“).

Kao što se vidi iz citiranog odlomka Mihailovićevog pisma, on Jevđeviću samo skreće pažnju da „legalna“, tj. javna i otvorena saradnja škodi i kompromituje. Takvo iskustvo je on izvukao u toku saradnje sa okupatorom. Zato on, kada daje direktive za saradnju, nastoji da one budu uvijeno formulisane.

U jednom svom raspisu svim komandantima Mihailović daje direktivu:

„... Ovo je potrebno ovako, jer ko bi napadao Nemce direktno bi pomagao komuniste a time bi otežao situaciju naših snaga. S toga ima da se prekine do mog daljeg naređenja svaka oružana akcija prema okupatorskim snagama. Neka svi zapamte da imamo veliki broj neprijatelja. Ne možemo jednovremeno protiv svih. Sada su nam najvažniji neprijatelji komunisti...“ - (Mihailovićeva depeša br. 708. svim komandantima od 7 maja 1944). - Zatim, Mihailovićeva depeša majoru Ostojiću br. 600 od 1. V 1944:

„... Iskoristite br. 11 (Nemce - pr. t.) što više da biste lakše postigli uspeh...“ - Onda Mihailovićeva depeša

Jevđeviću br. 611 od 2 maja 1944:

„... Koristite nemačku ofanzivu u Gorskom Kotaru“.

Takvih Mihailovićevih depeša ima u istražnom materijalu veliki broj. Takve su bile njegove uvijeno formulisane direktive upućene njegovim komandantima za saradnju sa okupatorom protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda.

A sad, evo, kako su Mihailovićevi komandanti „iskorišćavali“ okupatora.

Mihailovićev komandant javlja mu:

Br. 786 od Ras-Rasa (pseudonim Kalabića - pr. Tužioca) br. 711 od 16. I 1944: Na Javoru kod Kušića i Katića još se vodi borba između komunista s jedne i četnika, poljske straže, Nemaca i Bugara s druge strane. Komunista ima oko 3.500. Opkoljeni su i sad bi trebalo dotući ih.“

Evo drugog primera. Mihailovićev komandant Srbije general Miroslav Trifunović javlja mu:

„Primljene depeše 468 i 369. Podatci od obaveštajne službe 4 uveče o situaciji: Komunisti se nalaze na Divčibarama. Zauzeli selo Mionicu i planinu Subjel. U pravcu Bukova odbijeni komunistički napadi. Na Bukovima vodili borbu Nikola Kalabić i Filip Ajdačić. Vođene borbe

na frontu od Bukova-Povlena i od Bukova do Ražane. Isto tako na Subjelu i Previji. Raspored snaga: Poljska straža u Mravinjcima, Kalabić na Bukovima. Od Bukova do Ražane Ajdačić. Ražana, jedan bataljon Nemaca i Kalabićevih. U Kosjeriću naše snage i 1 bataljon Dobrovoljaca (Ljotićevci - pr. tužioca). U Sečoj Reci, jedna brigada Predraga Rakovića i Nemci. Na Vardi jedan bataljon Rusa i jedan bataljon dobrovoljaca. Dub, jedan bataljon Nemaca i jedan bataljon dobrovoljaca. Na prostoru: Ražana-Subjel-Kosjerić zarobljeno nekoliko ranjenih komunista. Ajdačićevi gubici jedan ranjen, jedan poginuo i 10 zarobljeno. Kod Rakovića i Jankovića po jedan poginuo i jedan ranjen. Ja nisam ništa naređivao po ovome pošto vi rukovodite da ne bi bilo zabune..." (depeša od Hansa br. 648 i 649 od 5. V 1944).

Neško Nedić javlja Mihailoviću:

„Od Gar-Gara (kapetan Neško Nedić) Br. 85 od 5 maja 1944:

Snage potčinjene meni prešle su trenutno u odbranu na liniji Bačevci i Kosjerić i to Valjevski korpus sa delom Nemaca drži levu obalu Graca u visini Lipa-Ravan. Juče su na ovom mestu odbijeni svi napadi komunista. Ajdačić sa delom Nemaca zatvara položaje Bukovik-Ražana. Na prostoru Ražana-Kosjerić ima jedan bataljon Nemaca. Brigada Njegovanova kao rezerva drži Divčibar. Rakovićev korpus je u Kosjeriću sa ofanzivnom ulogom. Br. 86. - Nastavak.

Moja težnja da naslonom na Nemce stvorim čvrstu odbranu linije Bačevci-Kosjerić dok se snage ne prikupe i stvore preduslovi za uništavajući udar a tada uništi prva, druga a potom treća divizija. U ovom cilju front ostaje prema drugoj diviziji. Ostaje danas u odbrani dok novu diviziju sa zapada napadaju jedan bataljon Nemaca i tri bataljona Ljotićevaca a mi je dočekujemo. Prema Petoj diviziji preduzima se napad danas sa angažovanjem. Nastavak. Br. 98 od 6 maja: S ofanzivnom grupom produžavam danas na zapad dok nam desno krilo još ostaje u odbrani na položaju Teskovicama. Sa pravca Mravinjci prema Radanovcima potiskuje partizane jedan dobrovoljački puk sa bataljonom Nemaca.

Izgleda da Druga i Peta divizija moraju na jug u oblasti Tare pa možda i prema Bosni na popunu i odmor jer su užasno tučeni i sa malim brojem municije. Dva nemačka motorizovana bataljona stoje spremna na drumu severno od Kosjerića da se prebace u oblast Jelove Gore ako utvrdimo da se probijaju na jug. Nemci nas gledaju sa nepoverenjem i ja sam oprezan."

Kada se Mihailović početkom 1945 našao u teškoj situaciji, on je, slično kao i početkom aprila 1943 u odnosu na Italijane, već sasvim neuvijeno tražio od Nemaca oružje i municiju, obavezujući se da učestvuje zajedno sa Nemcima u operacijama protiv NOV. Evo jedne njegove depeše upućene njegovom pukovniku Gojku Boroti:

„Br. 645 7-11-1945 od Vrhovne komande hitno i na ličnost:

Preko Relje Dodera poručite sledeće br. 11 (Nemci - pr. tužioca): Sva obećanja do sada nisu izvršena u pogledu municije. Zbog toga srbijanske snage ne mogu učestvovati u akciji prema Tuzli niti uopšte mogu učestvovati u akcijama.

Srbijanske snage stižu uverenje da se naročito odugovlači sa municijom i da br. 11 na ovaj način ide naročito na ruku komunistima. Celokupan uspešan rad prema komunistima zavisi isključivo od municije koju treba da nam da br. 11. Ne bismo želeli da pokvarimo odnose. O rezultatu i roku isporuke najhitnije nas izvestite. Isporuka da nam se isporuči na željezničkoj stanici Rudanka ponavljam Rudanka.... - Čiča".

Iz jedne depeše se vidi kako je Mihailović oberučke prihvatio jednu diverzantsko-terorističko-špijunsku grupu koju je Gestapo iz Beča posle završene obuke, uputio sa zadatkom da se ubaci u Srbiju radi vršenja diverzantsko-terorističko-špijunskih delatnosti Mihailović javlja pukovniku Boroti:

„Br. 8 od V.K. 14 januara 1945: Pozovite puk. Dragoslava Pavlovića (komandanta svih Mihailovićevih diverzantsko-špijunsko-terorističkih grupa zvanih „komandosi" - pr. tužioca), i sa njim zajedno stupite u vezu sa Garom (Gašparević - vođa grupe upućene od Gestapoa u Beču - pr. tužioca), ponavljam Garom Brankom Gašparevićem, kažite Pavloviću da ja nemam ništa protiv da ljudstvo pod komandom Gare primimo kod nas u komandu. Puk. Pavlović treba da uzme od šifre Gara specijalne nastavnike te da se i to iskustvo iskoristi. Održite sastanak sa Garom ali je dobro da i pukovnik Pavlović bude tu... Čiča".

Ovih nekoliko izvadaka dovoljni su da se vidi sva težina izdaje koju je izvršio Mihailović u najtežim danima rata i okupacije, kada su naši narodi vodili borbu na život i smrt protiv nemačko-fašističkih osvajača i svih njihovih slugu i pomagača.

A kada se na glavnom javnom pretresu bude pretresao ceo istražni materijal, tada će se u istinskoj svetlosti videti pravi izdajnički lik jednog od najperfidnijih izdajnika koje pamti istorija naroda Jugoslavije. Tada će se potpuno jasno videti da Mihailović i čitava njegova organizacija nisu ništa drugo nego jedna vrsta „pete kolone" nemačko-fašističkih okupatora i da u suštini između Mihailovića i kvislinga Nedića i Pavelića nema bitnih razlika.

Mihailović je za sve vreme rata i okupacije, stalno potstican i pomagan od reakcionarnih krugova iz inostranstva, u prvom redu iz Engleske i Amerike, isključivo vodio borbu za ugušenje oslobodilačkog pokreta naroda Jugoslavije. U toj borbi sarađivao je neprekidno sa okupatorom i drugim domaćim slugama okupatora.

Dalje, Mihailović nije samo težak izdajnik naših naroda, nego je takođe i neobično težak ratni zločinac. U istražnom materijalu koji je priložen optužnici postoji veliki dosije sa mnogobrojnim dokumentima o strašnim ratnim zločinima koje su izvršile Mihailovićeve

vojne formacije i terorističke bande postupajući po direktivama i naređenjima koje im je Mihailović izdavao.

Mihailović je u toku okupacije stvorio sistem vršenja ratnih zločina, sistem povojničenog banditizma, koji se od običnog banditizma razlikuje po tome, što zločine vrše organizacije formirane u obliku vojnih formacija koje su centralistički povezane i potčinjene volji vrhovnog vođe, vrhovnog komandanta. Citiraćemo nekoliko karakterističnih Mihailovićevih raspisa, direktiva i naređenja, od mnogobrojnih sličnih dokumenata koji se nalaze u istražnom materijalu, iz kojih će se videti kakav je zločinački sistem povojničenog banditizma stvorio optuženi Mihailović.

Mihailović depešom daje direktivu majorima Dragoslavu Račiću i Petru Baćoviću:

„Br. 276 od 18 avgusta 1942 za Đorđa (Račića pr. tužioca) i Ištvana (Baćovića - pr. tužioca): Neophodno je potrebno i vrlo važno potući komuniste da im se traga ne zna. Preduzeli su kampanju protiv nas iz besa što su u zemlji skoro potpuno uništeni..." - Dalje, Mihailović raspisom naređuje svim komandantima u Srbiji: „Br. 921 od 2 marta 1943. Raspis svima u Srbiji:

Komunista u Srbiji ostalo je vrlo malo. U Zapadnoj Bosni uništavamo ih svakog dana. U ljutoj nevolji drug Tito poziva na ustanak i zbog toga su se povampirile pojedine grupice. Za to najenergičnije zahtevam i naređujem da svaki na svojoj teritoriji uništi i poslednje ostatke komunista i izesti me do 25 marta o izvršenju. Dokažimo tim lupežima da u narodu nemaju nikoga i da im je jedino oružje bila laž u propagandi. Skrećem pažnju da ima prostorija gde su komandanti na svome mestu, da nema ni jednog komuniste. Za ovo uništenje koristite Srpsku državnu stražu do maksimuma. Za izvršenje zadatka stupiti u vezu sa susedima".

Mihailović depešom šalje naređenje Pavlu Đurišiću (Đuzepu):

„Br. 2033 od 9 maja 1943 Đuzepu: Preko Borivoja Radulovića dostavite vaš zahtev za Ivana Ružića. Moje mišljenje je da se komunisti imaju uništiti gonjenjem na svim frontovima. Baćović nadire od Ravnog ka Pivi i kroz Sutjesku ka Šćepan-Polju. Zauzeo je Kalinovik. Celu oblast na desnoj obali Lima primio je major Dragutin Keserović i za nekoliko dana očistiće je od svih simpatizera. Pobićemo što ne valja i to odmah". – Dalje naređuje svom komandantu He-He: - „Br. 171 od 25. IX 1943 g. za He-He: - Veza vaš br. 966-969. Produžite sa čišćenjem vaših krajeva od komunista. Propagandom orijentišite Topličane za našu stvar. Sa trojkama očistite simpatizere..." I dalje, Mihailović depešom šalje naređenje svom komandantu Emilu: - „Br. 511 od 18 novembra 1943, Emilu: - Primio sam sve vaše depeše u pogledu izvođenja akcija protivu komunista, br. 193 do 205. Slažem se sa smenom komandanta druge leteće brigade kao jedinu smetnju za definitivno likvidiranje komunista. Veoma sam zadovoljan

vašim izbijanjem na Jastrebac i postignutom vezom sa Keserovićem. Potreban je sada veoma energičan rad na čišćenju ne samo komunista već i njihovih jataka..."

Kada se ove depeše čitaju treba uvek imati na umu da Mihailović uvek komunistima naziva sve pripadnike narodnooslobodilačkog pokreta, a u prvom redu, borce Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije.

Drugo, iz citiranih depeša se vidi da Mihailović izričito naređuje da se ubijaju i simpatizeri i jataci komunista, tj. civilno stanovništvo koje je sa ljubavlju pratilo herojsku borbu Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda i protiv fašističkih okupatora i njegovih domaćih slugu i pomagalo tu borbu koliko je bilo kadro.

I, treće, ne treba zaboraviti da u istražnom materijalu ima na stotine depeša ovakve i slične sadržine.

Za izvršenje ovakvih direktiva Mihailović je stvorio u svojoj organizaciji naročite organe: „crne trojke" i „leteće brigade". Šef „crnih trojki" u Jugoslaviji bio je sam Mihailović. Evo šta on sam kaže o „crnim trojkama":

„Trojke za primenu slova „Z" početno slovo reči zaklati (pr. tužioca) nose sa sobom kao znak raspoznavanja detelinu sa četiri lista izrađenu od sivog kartona. Javite susedima. Čiča" - Br. 640 od 21 septembra 1942 depeša Dražina „.... Kome se jednom stavi slovo „Z" više se ne skida... Pozdrav Čiča". - (Dražina depeša br. 646 od 22 septembra 1942) - ...

Šef trojki u Jugoslaviji poručuje trojkama da suviše kuražno prilaze spreda, obratno treba s leđa...." (Mihailovićeva depeša predsedniku jugoslovenske vlade Slobodanu Jovanoviću u kojoj objašnjava šta su „crne trojke" - br. 116, br. 321 27. VII 1942).

Nije bilo ni jedne četničke brigade koja nije imala po nekoliko „crnih trojki" koje su radile po naređenjima isključivo komandanata brigada. Mihailović je po ustrojstvu svoje organizacije imao brigade skoro u svim srezovima Srbije, Crne Gore, Sandžaka, Bosne, Hercegovine, Like itd. U svakom srezu operisalo je po nekoliko „crnih trojki". U mnogim gradovima su takođe operisale Mihailovićeve „crne trojke" uz punu podršku kvislinške policije i uz blagonaklonu toleranciju okupatora. „Crne trojke" su sačinjavli naročito odabrani sadistički krvoločni tipovi. Tako je Mihailović stvorio specijalan aparat za klanje svih pripadnika narodnooslobodilačkog pokreta.

Mihailovićeve „leteće brigade" imale su iste zadatke kao i „crne trojke", s tim dodatkom što su one imale još i da čiste teren od manjih partizanskih grupa. Evo šta o tome govore Mihailovićeve depeše:

„Zadatak letućih brigada je da definitivno očiste svoj teren od komunista i njihovih simpatizera i drugih razornih elemenata po našu organizaciju ukoliko to do sada nije urađeno. Izbegavati sukobe sa okupatorom. Brigade da stanuju van naseljenih mesta po kolibama i često menjati mesto boravka." (Mihailovićeva direktiva svima - depešama br. 2293 od 29 maja 1943).

Pored „crnih trojki" i „letećih brigada" Mihailovićeve naredjenja za ubijanje „komunista i njihovih simpatizera i jataka" izvršavali su i svi njegovi korpusi, brigade, bataljoni i čete.

Od početka do kraja Mihailović je svoju organizaciju, postavivši je kao veliko-srpsku organizaciju - kao oružanu silu veliko-srpske reakcije, zadojavao šovinističkom mržnjom protiv drugih naroda Jugoslavije, u prvom redu protiv hrvatskog naroda i protiv stanovništva muslimanske veroispovesti. Kod srpskog naroda on i svi njegovi pomagači, kako oni u zemlji tako i oni u emigraciji, naročito veliko-srpski reakcionari iz emigrantske vlade, neprekidno su raspaljivali šovinističku mržnju protiv Hrvata i muslimana, optužujući čitav hrvatski narod i muslimane za strašne pokolje srpskog stanovništva koje su izvršile fašističke sluge - Pavelićeve ustaše.

Citiraćemo samo nekoliko izvadaka iz dokumenata koje sadrži istražni materijal da bi se videlo kako su Mihailovićeve crne trojke, leteće brigade, korpusi, brigade itd. ostvarivali ove njegove direktive.

Major Zaharije Ostojić izveštava Mihailovića:

„Juče završio akciju do Ustikoline i grebena Jahorine. Ustaše tučene dobro. Po dosadanjim podacima oko 500 mrtvih i oko 1.000 - 2.000 muslimana poklanih. Sve trupe dobri borci, ali još bolji pljačkaši, izuzev Pavla Đurišića. Pad Foče ima dobrog odjeka. Muslimani u masama beže u Sarajevo. Naredio sam povratak trupa kući a ja sam od juče u Kalinoviku i rešavam ostala pitanja sa Ištvanom i Jevđevićem. Sada su zadovoljni. 1002".
(Depeša br. 466 od 23 avgusta 1942),

Baćović izveštava Mihailovića:

„Vratio sam se sa puta po Hercegovini. Četiri naša bataljona, oko 900 ljudi, krenuli su 30 avgusta preko Ljububuškog, Imotskog, Podgore i kod Makarske izbili na more. Sedamnaest ustaških sela spaljeno. Devet stotina ustaša ubijeno. Nekoliko katoličkih sveštenika živih odrano. Prvi put posle sloma pobili srpsku zastavu u more i klicali kralju i Draži Mihailoviću. Naši gubici minimalni" - (Depeša br. 544 od 4 septembra 1942).

Jevrem-Ješa Simić šalje depešu Mihailoviću:

„Rasove jedinice u borbi sa crvenima bez gubitka, a ovi četiri mrtva. Karađorđe u selu Banji zaklao osamnaest istaknutih i okorelih crvetcJh. Čišćenje se vrši i dalje prema Darosavi. Dom bolestan prnma injekcije a jedinice na terenu energično progone crvene \Cozdrav Drška" - (depeša br. 804 od 15 januara 1943).

Mihailovićev komandant Dal-Dal izveštava ga:

„Uhvatili 14 živih i zaklali. Potom našima stiglo pojačanje 150 ljudi iz Grahovske i 200 ljudi iz Strmničke brigade. Uz buru i sneg vodila se borba dan i nič. I u času dok vam ovo pišem naši gone komuniste preko Stožišta i Grahova prema selu Tičevu u pravcu Glamoča. U ovoj borbi za sada smo ubili 93 komunista, 28 živih uhvatili i zaklali". - (Depeša br. 12692 od 17 decembra 1943). - I dalje:

„Tamo smo izgubili tri borca i dve puške, a zarobili 4 mitraljeza, 11 pušaka i 140 komunista, a među njima je bilo sedam Srba a sve ostalo Hrvati. Naši borci pustili 3 Srbina da idu kućama, a sve ostalo je zaklano i u jamu bačeno. Naši borci za njih kažu da su nepopravivi, da su se sasvim pokvarili i zato da su ovoga puta prvi put u životu umrli". (depeša br. 12627 od 17 decembra 1943).

Potpukovnik Radojević izveštava Mihailovića:

„Zbog toga što srpski izrodi pomažu proletarijatski ološ u pojedinim selima naredio sam uništenje celih porodica, paljenje domova i celih sela tamo gde partizani nalaze svoja uporišta. Ovako sam naredio zato, što gubimo cvet naših nacionalista zbog izroda naših naroda". - (br. 13007 od 28 decembra 1943 od Georgija).

U svom izveštaju str. pov. br. 23 od 10 I 1943 Mihailovićev komandant Pavle Đurišić izveštava ga:

„Načelniku štaba Vrhovne komande - Položaj.

Akcija na desnoj obali Lima u srezu bjelopoljskom završena je. Ista je izvedena tačno po utvrđenom planu. Rezultat ove borbe je:

1) Potpuno su uništena sledeća muslimanska sela Sekcija: Plevlje, Sjenica, Peć i Kolašin; - Voljavac, Gubavača, Radijelja, Usakovići, Presečenik, Baturiće, Donji Vlah, (sekcija Plevlje), Murovići, Šolja, Radojeva Glava, Pobretiće, Mediše, Donja Kostenica, Stublo, Vrh, Zmijinac, Šipovice, Negobratina, Osmanbegovo Selo, Dupljaci, Jasen, Kostiće, Kaševan, Ivanje, Godijevo, Žilici, Gornja Crnča, Gornji Radulići, Vrba, Crkalj, Kradenik, Sipanje, Ličane, (sekcija Sjenica - Peć). Ukupno 33 sela.

2) Žrtve muslimana boraca oko 400 žena i dece ... oko 1.000.“

Komandant kladanjske brigade p.poručnik Stev. Vojnović izveštava komandanta ozrenskog vojnog četničkog korpusa:

„Bataljoni su povraćeni u poteru za zlikovcima i hvatanju istih, ubijano je sve što je do ruku dolazilo. U samom mestu zločina ubijeno je oko 10 osoba i selo popaljeno. U osveti naročito je prednjačila vlasenička brigada i to Rajko Čelonja sa svojim bataljonom. Po njegovim rečima i po pričanju njegovog ljudstva, ubijeno je oko 150 što ljudi što žena, dok je sa svih strana lizao plamen nebo popaljenih sela...”

Pavle Đurišić u svom izveštaju od 13 februara 1943, izveštava Mihailovića:

„Načelniku štaba Vrhovne komande.

Akcije u Pljevljanskom, Čajničkom i Fočanskom srezu protiv muslimana izvršena je. Operacije su izvedene tačno po naređenju i izdatoj zapovesti. Napad je počeo u određeno vreme. Svi komandanti jedinica izvršili su dobijene zadatke na opšte zadovoljstvo

Naši odredi 7 ovog meseca u toku noći već su izbili na reku Drinu, te su borbe zaključno sa tim danom bile uglavnom završene, a zatim je nastalo čišćenje oslobođene teritorije.

Sva muslimanska sela u tri pomenuta sreza su potpuno spaljena, tako da ni jedan njihov dom nije ostao čitav. Sva imovina je uništena sem stoke, žita i sena. Naređeno je i predviđeno prikupljanje ljudske i stočne hrane u određenim mestima za stvaranja magacina rezervne hrane i ishranu jedinica koje su ostale na terenu, radi čišćenja i pretresanja terena i šumovitih predela, kao i radi sprovođenja i učvršćivanja organizacije na oslobođenoj teritoriji. Za vreme operacija se pristupilo uništavanju muslimanskog življa bez obzira na pol i godine starosti.

Žrtve kod muslimana oko 1.200 boraca i do 8 hiljada ostalih žrtava: žena, staraca i dece....”

Baćović depešom izveštava Mihailovića:

„Čitava sela sam spržio, 170 imam u zatvoru. Svakim danom streljam... ” (depeša br. 2960 od Ištvana za 570, br. 215, 2. IV 43.).

Mihailović je odnegovao podivljalu bandu razbojnika koja se nije klonila nikakvog zločina. Pored masovnih ubistava, paljenjasele i pljačke, Mihailovićevo četnici su vršili i silovanja.

Njegov komandant Luj ga izveštava:

„Bio je dan i mojim očima treba verovati, jer mi ponos čoveka i gardiskog oficira ne dozvoljava, da tako nisko padnem u ovako teškim danima. Miloš je silovao komunistkinju pa je ubio. Zato ga ja nisam tužio, jer sam smatrao da o ovim stvarima nije vreme referisati i razlog da ga uklonim kao štetnog. Opširan izveštaj sledi". (depeša br. 10460 od novembra 1943).

U zabelešci Mihailovićevo „legalizovanog" komandanta korpusa Miloša Glišića stoji zabeleženo njegovom rukom:

„Zatvorene žene komunistkinje se upotrebljavaju ...", a na drugoj strani beležnice stoji: „Komunističke žene se iskorišćuju seksualno ..." (ovo je Glišićeva beležnica iz 1941).

Mihailović se nije ustezao ni od toga da likvidira padobranca koji su bili prinuđeni da iskaču iz oštećenih savezničkih aviona. Evo samo jednog primera. Mihailović depešom br. 467 od 10 decembra 43, izdaje naređenje Hugu (Bora Mitranović):

„U vezi vašeg broja 137 obaveštavamo vas da su oba padobranca špijuni najgore vrste... Stavite ih odmah pod preki sud. Oni su došli da rade protiv nas. To je optužba protiv njih".

Držeći se linije koju im je davao Mihailović, njegovi komandanti su vršili špijunažu u korist okupatora, prikupljali podatke o držanju i mišljenju poštenih i rodoljubivih ljudi i dostavljali obično kvislinškoj policiji ili okupatoru, a često su i od okupatora tražili da izvrši streljanje izvesnih pripadnika Narodnooslobodilačkog pokreta. Evo nekoliko primera:

Kapetan Vignjević (Azed) depešom br. 314 od 4 januara 1944, javlja Mihailoviću:

„Danas sam primio od Diše Jovanovića jedan spisak komunista iz Požege koji mi je dostavljen po vašem naređenju. Odmah sam ga na pogodan način dostavio kome treba".

Kapetan Raković (Frike) depešom broj 2550, br. 110 od 23. III. 1943 javlja Mihailoviću:

„... Ako pogine okupatorski vojnik na ovom terenu neće se paliti redom kuće već samo po spisku i to partizanske i samo će se partizani ubijati." (ovo je Raković ugovorio sa nemačkim komandantom Gornjeg Milanovca - pr. tužioca).

Sava Vukadinović (Dra-Dra) depešom broj 9861 od 22 aprila 1943 javlja Mihailoviću:

„Za ubistvo Baje (Stanišića - pr. t.) i Blaža (Đukanovića pr.t.) tražio sam od naših ljudi u Podgorici da intervenišu preko Arse Petrovića kod Nemaca da se streljaju 300 komunista puštenih iz zatvora iz Bara i koji su ponovo uhapšeni u Podgorici".

Četnici u italijanskoj okupacionoj zoni primali su i visoke novčane nagrade za svakog ubijenog partizana od italijanskog okupatora. Evo jednog takvog primera.

„Štab zetskog letećeg odreda. Broj 321. 13 maja 1943. Dan. Grad. Komandantu IV četničkog bataljona kapetanu g. Špiri Stojanoviću - Danilov Grad. Za odbeglog ubijenog odmetnika komunistu Jagoša Kontića, primljena je na kasi divizije „Ferara" ucjena u iznosu od 30.000 (trideset hiljada lira).

Kako je ubistvo imenovanoga na dan 14 januara 1943 izvršilo ljudstvo IV četničkog bataljona sa pridodatim žandarmima i nekim seljacima to mi hitno dostavite spisak lica koja su učestvovala u njegovom hvatanju i ubistvu uzimajući u obzir i žandarme i milicionare učesnike, kako bi im se primljena nagrada podelila. Komandant pukovnik Bajo Stanišić, s.r."

Iz ovih nekoliko kratkih odlomaka iz obimnog istražnog materijala o ratnim zločinima Draže Mihailovića i njegove organizacije može se bez preterivanja zaključiti, da Mihailović po svireposti i težini izvršenih zločina i po ogromnom broju žrtava dolazi u red iajtežih zločinaca ovoga rata; bez sumnje, ne zaostaje od kvislinga Nedića, a nije daleko ni od Pavelića. Kao vođa četničke organizacije koje je izvršila sve te teške i mnogobrojne ratne zločine, Mihailović snosi krivičnu odgovornost za svaki pojedini zločin izvršen od ma koga pripadnika njegove organizacije, pa njemu i ne bili poznati mnogi izvršioци teških ratnih zločina koji su pripadali njegovoj organizaciji. Ovaj princip usvojio je i Međunarodni sud u Nirnbergu koji sudi nemačko-fašističkim ratnim zločincima.

Mihailović za sve te konkretne zločine, za svaki pojedini zločin odgovara kao saizvršilac, jer su te zločine vršile organizacije koje su njemu bile potčinjene (crne trojke, leteće brigade itd.) i koje su samo ostvarivale njegove direktive i njegova naređenja. Prema tome, Mihailović je u suštini stvari sve te zločine izvršio posredno pomoću svoje organizacije, pomoću ljudi koji su sačinjavali njegovu organizaciju. Između njega i izvršioca zločina postojao je odnos apsolutne potčinjenosti izvršioca zločina njemu, iz koga je odnosa proizilazila mogućnost primene oštrih sankcija od strane Draže Mihailovića protiv svih onih iz njegove organizacije koji bi se usudili da odbiju izvršenje naređenja koje im je on izdavao. Razume se, to ne znači da su izvršioци konkretnih zločina krivično neodgovorni, jer krivično neodgovorna lica mogu biti samo neuračunljiva lica (deca, maloumni itd.). A četnički zločinci ne spadaju u kategoriju neuračunljivih lica, naprotiv oni su bili svesni kakve zločine vrše, ali su ih ipak vršili, jer su bili zapojeni od Mihailovića i njegovih pomagača u rukovođenju četničkom organizacijom besnom mržnjom kako protiv pripadnika narodnooslobodilačkog pokreta tako i raspaljenom šovinističkom mržnjom protiv Hrvata i muslimana.

Međutim, Mihailović je krivično odgovoran kao tvorac zločinačkog sistema povojničenog banditizma, koji se posle oslobođenja naše zemlje pretvorio u najobičniji banditizam. Mihailović je neposredni izvršilac ovoga zločina. Ovaj zločin je teži od svakog pojedinog

konkretnog ma i najtežeg zločina, jer su svi konkretni ratni zločini samo rezultat oživotvorenja i dosledne primene zločinačkog sistema povojničenog banditizma.

Sa Mihailovićem zajedno odgovaraju, kako za izdaju tako i za ratne zločine, i njegovi saradnici: optuženi Stevan Moljević, Mladen Žujović i Živko Topalović, jer su kao članovi najužeg vođstva Mihailovićevog takozvanog Centralnog nacionalnog komiteta, sa Mihailovićem najtešnje saradivali u rukovođenju četničkom organizacijom. To se najbolje vidi iz nekoliko odlomaka iz iskaza Mihailovića kod istražnih vlasti koje ćemo citirati:

„Depeše iz inostranstva otkucavane su u jednom primerku i svaki primerak čitali smo zajedno (reč je o Moljeviću, Dragiši Vasiću i Mladenu Žujoviću - pr. tužioca), a sve depeše iz unutrašnjosti kucane su tako da su pored mene i oni dobijali po jedan primerak namenjen za njih, i posle proučavanja depeše vraćali mi iste radi uništavanja. Na taj način, oni su primali k znanju sve depeše, kako iz zemlje tako iz inostranstva, bez obzira bile one vojničke ili političke prirode.

Pismene izveštaje, koji su dolazili sa terena, primali su na korišćenje, u koliko su bili političke prirode; i one izveštaje čisto političke prirode zadržavali kod sebe, a ukoliko bi u njima bile vojne stvari, onda su ih vraćali meni.

Pred njima trojicom nisam imao tajni, niti sam štogod od njih krio. Radili smo zajedno u istoj sobi, na depešama, a što se tiče drugih radova i elaborata, tu je svaki radio po svojoj grani i u svojoj sobi. Pre ili posle rada zajednički bi raspravljali o stvarima i svaki rad bio je rezultat zajedničkih studija".

(str. 131 i 137 Mihailovićevog zapisnika).

- Na pitanje islednika da li su Moljević i Žujović obaveštavani o vojnim akcijama i da li je od njih i po tim pitanjima tražio saglasnost Mihailović je na to pitanje odgovorio:

- „Rekao sam da od njih nikad ništa nisam krio. Koliko je meni poznato, nikad se nisu mimoišli samnom ni u vojnim pitanjima" (str. 132 Mihailovićevog zapisnika).

- Na pitanje islednika ko mu je držao glavnu liniju u odnosu na partizanski pokret, Mihailović je odgovorio:

- „Do kongresa u Bau, držali su je Vasić, Moljević i Žujović" (str. 133 Mihailovićevog zapisnika).

- Za proglose koji su se objavljivali kroz štampu Mihailović je rekao:

- „Rezultat zajedničkog su rada".

- Najzad, govoreći o odnosu Izvršnog odbora tzv. CNK i Vrhovne komande, Mihailović kaže:

„To su dve paralelne ustanove. Izvršni odbor je vrhovno političko telo, a Vrhovna komanda je vrhovni vojnički štab. Obe ustanove ja objedinjavam. Obe ove institucije u uslovima rata koordiniraju u najpunijem smislu reči i takva je bila situacija kod mene, tj. rad Vrhovne komande i rad Izvršnog odbora dopunjuju se i potpomažu.

Vrhovna komanda može da preduzme jednu akciju jer ona raspolaže vojnom snagom, ali, u tom slučaju Vrhovna komanda snosi punu odgovornost i Izvršni odbor je u položaju da zapreti svojom ostavkom, koja sa svoje strane priteže komandanta i ovaj mora da vodi računa o stavu Izvršnog odbora." (str. 135 Mihailovićevog zapisnika).

Na pitanje islednika da li je između Mihailovića i njegove Vrhovne komande i Izvršnog odbora CNK dolazilo do suprotnih stanovišta po pitanju vojnih akcija četničke organizacije, Mihailović je odgovorio:

„Nije. Postojala je saglasnost u radu." - Na pitanje islednika da li je članovima Izvršnog odbora CNK bio poznat rad Mihailovićevih pojedinih komandanata i njegovih predstavnika u pojedinim štabovima, Mihailović je odgovorio: - Ja sam već izjavio da pred njima nisam ništa krio".

Iz ovih odlomaka iz Mihailovićevih iskaza najbolje se vidi kako su optuženi Moljević i Žujović najtešnje saradivali sa Mihailovićem u rukovođenju četničkom organizacijom. U onome što je bitno i glavno: u određivanju generalne linije Mihailovićeve četničke organizacije, koja je opširno izložena u dispozitivu optužnice, a koja je u praktičnoj primeni bila u suštini linija svestrane saradnja sa okupatorom kako vojna tako i politička, u borbi protiv narodnooslobodilačkog pokreta, uprkos toga što je četnička propaganda i u zemlji i u inostranstvu pokušavala šupljim parolama da kamuflira svoju izdaju.

Krajem 1943, u krug najbližih Mihailovićevih saradnika u rukovođenju četničkom organizacijom ušao je i optuženi Živko Topalović. On se sav založio i dobrim delom je uspeo da privuče u saradnju sa Mihailovićem izvestan deo vodećih ljudi iz vođstva skoro svih bivših političkih partija (demokratske, radikalne, JNS i dr.). Na taj način mislio je Topalović da pomoću angažovanja političkih ličnosti koje su računale da imaju još izvesnog autoriteta u narodu i van zemlje, iako ničim nisu pokušali ma šta da doprinesu narodnooslobodilačkoj borbi protiv okupatora, da spasava Mihailovića, kompromitovanog kao saradnika okupatora, kako u zemlji tako i van zemlje.

Posle kongresa predstavnika četničke organizacije i većeg broja vodećih ljudi bivših političkih partija, održanog u selu Bau krajem januara 1944, Topalović je ostao, kao član „odbora trojice" izabranog na kongresu u Bau, u Mihailovićevoj Vrhovnoj komandi i isto kao i Moljević najtešnje saradivao sa Mihailovićem u rukovođenju četničkom organizacijom u periodu

otvorene saradnje te organizacije sa okupatorima u borbi protiv Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda sve do njegovog odlaska u inostranstvo.

Posle svoga odlaska u inostranstvo, Žujović i Topalović su i nadalje sarađivali sa Mihailovićem održavajući radio-vezom neprekidno tu saradnju. U saglasnosti sa Mihailovićem oni su u inostranstvu formirali takozvani Centralni nacionalni komitet, koji je nastavio da sarađuje sa Mihailovićem i drugim ličnostima iz jugoslovenske emigracije po svim pitanjima u vezi sa razvojem političke situacije u Jugoslaviji.

Optuženi Slobodan Jovanović, Božidar Purić, Momčilo Ninčić, Petar Živković, Radoje Knežević, Milan Gavrilović i Živan Knežević, takođe mada su se za sve vreme rata i okupacije nalazili u izbegištvu, sarađivali su sa Mihailovićem i drugim njegovim najbližim saradnicima u zemlji u rukovođenju četničkom organizacijom. Svi oblici te saradnje uglavnom su izloženi u dispozitivu ove optužnice.

Može se postaviti pitanje, zašto su iz emigracije samo oni optuženi kao saradnici Mihailovića u rukovođenju četničkom organizacijom, kada je u emigrantskim vladama bilo i drugih ličnosti na položajima članova vlade. Na to pitanje možemo samo da odgovaramo - da su istražni organi u toku dosadašnje istrage došli do dokumenata koji optužene terete a kojima se utvrđuje da su oni preko Mihailovića sarađivali sa okupatorom.

Prema tome, oni moraju zajedno sa Mihailovićem takođe i da ponesu svoj deo krivične odgovornosti za izdaju naših naroda u vreme rata i okupacije i za teške ratne zločine koje je izvršila četnička organizacija rukovođena od Mihailovića, Slobodana Jovanovića i drugih najbližih Mihailovićevih saradnika u rukovođenju tom organizacijom. Njihova krivična odgovornost je odgovornost saizvršilaca u delima saradnje sa okupatorom protiv naroda Jugoslavije i u ratnim zločinima izvršenim od strane četničke organizacije i Mihailovića kao vrhovnog komandanta te organizacije.

U istražnom materijalu postoji dovoljno dokaza koji govore da su optuženi Slobodan Jovanović i ostali, uključujući i optuženog Fotića, predstavljali u jugoslovenskoj emigraciji jednu međusobno povezanu kliku, koja je držala u svojim rukama veze sa optuženim Mihailovićem i bila toliko uticajna u zvaničnim krugovima jugoslovenske emigracije, da je stvarno diktirala opšti stav zvaničnih krugova jugoslovenske emigracije prema optuženom Mihailoviću i njegovom radu u okupiranoj zemlji. Stav te klike, prema dokazima kojima je istraga raspolagala, potpuno se poklapao po svim pitanjima sa stavom optuženog Mihailovića: šta više, ta klika je davala Mihailoviću instrukcije za rad, kako po pitanjima Mihailovićeve generalne linije rada tako i po mnogobrojnim konkretnim političkim, vojnim i drugim pitanjima.

Zahvaljujući uticaju te klike, čije jezgro su predstavljali optuženi Slobodan Jovanović i dr., uključujući Fotića, optuženi Mihailović je dobio u emigrantskoj vladi početkom 1943, kada je već bio na celoj liniji prešao u otvorenu saradnju sa okupatorom i drugim slugama okupatora, položaj ministra vojnog u emigrantskoj vladi. A juna 1942, kada se Mihailović bio već potpuno kompromitovao otvorenom saradnjom sa italijanskim okupatorima u III ofanzivi okupatora protiv partizana, uticajem te klike Mihailovićev štab je ukazom kralja Petra P VK br. 662 od 10 juna 1942, pretvoren u „Štab vrhovne komande sa svim pravima i dužnostima po uredbi o formaciji vojske i mornarice u mobilno i ratno stanje“, a ukazom VK br. 662 od 10 juna 1942, postavljen je Mihailović za „načelnika štaba Vrhovne komande u okupiranoj otadžbini“, „tako da je sada u njegovim rukama sasređeno sve“. Time su između Mihailovića i zvaničnih krugova jugoslovenske emnigracije stvoreni odnosi najtešnje saradnje u rukovođenju, kako radom četničke organizacije u zemlji tako i radom bivših zvaničnih organa jugoslovenske države u inostranstvu, odnosi iz kojih je proizilazila Mihailovićeva obaveza da se pridržava direktiva i naređenja jugoslovenske izbegličke vlade.

Ta saradnja nije nimalo bila fiktivna, uprkos toga što se Mihailović nalazio u okupiranoj zemlji a jugoslovenska emigrantska vlada u izbeglištvu, u prvom redu između Mihailovića i optuženih Slobodana Jovanovića i dr., koji su vezu sa Mihailovićem držali u svojim rukama. Ta veza održavana je preko radio stanica i raznim kanalima preko kurira. Mihailović je tim putem slao izveštaje o svom radu jugoslovenskoj izbegličkoj vladi i od nje, prvenstveno od klike čije su najuticajnije jezgro činili optuženi Slobodan Jovanović, Purić, Ninčić, Živković, Radoje Knežević, Gavrilović, Živan Knežević. Ta klika je u potpunosti odobravalala Mihailovićev rad, pohvaljivala ga i najaktivnije radila na ukazivanju Mihailoviću svesrdne pomoći, mada je znala da Mihailović saraduje sa okupatorima i da viši teške ratne zločine nad narodima Jugoslavije.

Pre svega, generalna linija rada Mihailovića i njegove organizacije je rezultat zajedničkih savetovanja i odluka Mihailovića i njegovog vrhovnog političkog organa pri njegovoj Vrhovnoj komandi s jedne i optuženog Slobodana Jovanovića i dr. s druge strane. Evo nekoliko citata iz istražnog materijala iz kojih se to vidi:

Slobodan Jovanović u svom pismu Str. pov. VK br. 409 od 7 maja 1942, piše ministru inostranih poslova između ostalog:

„... Činimo sve tajnim putem i preko radia da se ne pristupa preuranjenim akcijama velikog stila zbog beskorisnih i nesrazmernih žrtava i strašnih represalija...“ Kao što se vidi, ista linija koju Mihailović zastupa od prvih dana stvaranja četničke organizacije.

Dalje, Slobodan Jovanović u svom pismu ministru inostranih poslova Str. Pov. VK br. 646 od 14 jula 1942, piše:

„... Đeneralu Mihailoviću izdate su instrukcije da podigne ustanak samo na slučaj iskrčavanja jačih savezničkih snaga u Jugoslaviju ili na slučaj sloma Nemačke. I ni u kom drugom slučaju i ni po kakvom pozivu nijedne radiostanice....”.

Iz ovog citata se vidi da Mihailovićeva linija: „nije još vreme za borbu protiv okupatora; treba čekati povoljan momenat; još nije vreme; podići ćemo ustanak kad za to dođe čas” - nije određena samo njegovom odlukom, nego je rezultat zajedničke odluke Mihailovića i optuženih Slobodana Jovanovića i dr.

Kao što se iz ovih nekoliko citata vidi u određivanju linije rada, Mihailović nije sam odlučivao, nego zajedno sa odlučujućim faktorima jugoslovenske emigrantske vlade. Protiv koga ima da se bori, da li da vodi borbu protiv okupatora ili da čeka „određeni čas”, da uništi partizane, (prema tome mora voditi oružanu borbu protiv partizana), - Po svemu tome odlučivao je Mihailović zajedno sa optuženim Slobodanom Jovanovićem i dr.

Optuženi Slobodan Jovanović, Purić, Ninčić i dr. pohvaljivali su i u potpunosti odobravali Mihailovićev rad, znajući vrlo dobro da Mihailović saraduje sa okupatorom. Tako na primer, optuženi Slobodan Jovanović depešom D.K.V. B. 75 od 6 avgusta 1942, javlja:

„Đeneralu Mihailoviću Odobravam i pohvaljujem vaš rad kao i rad samih vaših saradnika za dobro našeg naroda i vaskrs naše otadžbine. Sprovedite sličnu organizaciju u svim krajevima Jugoslavije. Vrhovni komandant Petar Jovanović”.

A Mihailović javlja svom komandantu Momčilu Đujiću depešom br. 194 od 16 januara 1943, za Bernarda via Ištvan:

„Sve što mi je u moći preduzimam da sprečim propagandu za partizane. Pretsednik vlade Slobodan Jovanović preduzima najenergičnije mere da ovo spreči. Budite u ovo uvereni. Zato uništimo čas pre ove hijene našeg naroda.. Imajte poverenje u Slobodana Jovanovića i Vrhovnu komandu.

Čiča”

Međutim, optuženi Slobodan Jovanović i ostali nisu ostali samo na rečima pohvale upućenim Draži Mihailoviću. Oni dele najviša vojnička odlikovanja (Karađorđevu zvezdu) Mihailovićevim komandantima: Pavlu Đurišiću, Iliji Trifunoviću-Birčaninu, Jezdimiru Dangiću, Petru Baćoviću, Vojislavu Lukačeviću, majoru Zahariju Ostojiću, Nikoli Kalabiću, Predragu Rakoviću, Zvonimiru Vučkoviću, Dobrosavu Jevđeviću, popu Đujiću, Radu Radiću, Slavoljubu Vranješeviću, Dragutinu Keseroviću, kapetanu Dragoslavu Račiću i drugima koji su otvoreno saradili sa Nemcima, Italijanima, ustašama, nedićevcima, ljotićevcima, bugarskim okupatorima, ruskim belogardistima i drugim zakletim neprijateljima naroda Jugoslavije. Na taj način oni su im pomagali u svim njihovim merama i poduhvatima koje su

preduzimali u cilju ugušenja herojske narodnooslobodilačke borbe naroda Jugoslavije vršeci najstrašnije ratne zločine. S druge strane, oni lišavaju činova aktivne oficire bivše jugoslovenske vojske, koji su, stupivši u Narodnooslobodilačku vojsku i partizanske odrede učestvovali u teškim borbama protivu okupatora i njihovih domaćih slugu boreći se za oslobođenje svoje otadžbine. Evo jednog njihovog takvog ukaza:

„Pretsedništvo vlade kraljevine Jugoslavije V.K. br. 809. 3
jula 1942, London.

Na predlog načelnika štaba Vrhovne komande br. 231 od 9 juna i br. 246 od 17 juna 1942; za prekršaj vojničke zakletve i izdajstvo kralja i naroda a na osnovu tač. b. čl. 120 i 2 stav Zakona o ustrojstvu vojske i mornarice, -

Rešavam:

Da izgube čin i da se oglase za vojne begunce sledeća lica:

1. pešadijski pukovnik Savo Orović;
2. rezervni potpukovnik Veljko Bulatović;
3. inž. tehn. major Branko Poljanac;
4. pešadijski kapetan I klase Arsa Jovanović;
5. pešadijski kapetan I klase Velimir Terzić;
6. pešadijski kapetan I klase Petar Četković;
7. pešadijski kapetan I klase Rudolf P. Sremček;
8. pešadijski poručnik Mileta Đukić;
9. pešadijski poručnik Ratko Martinović;
10. rezervni poručnik Nikola Šekularac;
11. konjički pukovnik Rade Avšić.

Pretsednik ministarskog saveta i zastupnik ministra vojske, mornarice i vazduhoplovstva, Slobodan Jovanović, s.r. - (Službene novine kraljevine Jugoslavije - ratno izdanje br. 9 - London, 6 septembra 1942).“

Pored toga, kao što je u dispozitivu rečeno, Slobodan Jovanović, Purić i ostali optuženi slali su Mihailoviću za potrebe njegove organizacije ogromne sume novca iz državne kase, aktivno su radili na upućivanju Mihailoviću ratnog materijala, podmićivali inostrane listove i radio-stanice da popularišu Mihailovića kao heroja koji se bori protiv nemačko-fašističkih osvajača i lažima i klevetama napadaju partizane kao „međunarodnu bandu zločinaca" itd. - Ukratko, sve što je u dispozitivu rečeno za optužene Slobodana Jovanovića, Purića i ostale iz grupe 1/G, dokazano je velikim brojem dokumenata.

Kao što se vidi iz svega do sada izloženog o optuženima iz grupe 1/G dispozitiva, svi oni krivično su odgovorni zajedno sa Mihailovićem kao saizvršiocima krivičnih dela izdaje otadžbine i ratnih zločina.

Optuženi Đura Vilović i Konstantin Fotić krivično su odgovorni kao pomagači u izvršenju krivičnih dela izdaje otadžbine i kao potstrekači u izvršenju ratnih zločina. U istražnom materijalu postoji dovoljno nepobitnih dokaza kojima je utvrđeno njihovo saučesništvo u zločinima optuženog Mihailovića i njegove četničke organizacije.

Na kraju, potrebno je reći nekoliko reči o optuženima Radoslavu Radiću, Slavoljubu Vranješeviću i Milošu Glišiću. Za ovu trojicu optuženika postoje u istražnom materijalu mnogobrojni dokazi kojima je utvrđeno da su izvršili sva krivična dela za koja ih ova optužnica čini krivično odgovornim, a koja su izložena u delu 1/V dispozitiva ove optužnice. Sva trojica optuženika, ostvarujući direktive i naređenja optuženoga Mihailovića Dragoljuba-Draže, izvršili su teške zločine izdaje svoje otadžbine u danima rata i okupacije i mnogobrojne teške ratne zločine.

II.

Iz dispozitiva ove optužnice vidi se da su optuženi iz druge grupe najbliži saradnici izdajnika Nedića: DRAGOMIR JOVANOVIĆ, TANASIJE DINIĆ, VELIVOR JONIĆ, ĐURA DOKIĆ, KOSTA MUŠICKI, BOŠKO PAVLOVIĆ, i da su izvršili teške zločine izdaje svoje otadžbine, teške zločine saučesništva u međunarodnim zločinima nemačko-fašističkih varvara i mnogobrojne ratne zločine raznih vrsta.

Da li je uopšte potrebno dokazivati da su te sluge nemačkofašističkih okupatora izvršili zločine nabrojane u dispozitivu ove optužnice?

Dokazivati ono što je opšte poznato nije potrebno. I po učenju savremene pravne nauke notorne činjenice nije potrebno dokazivati. Sud je samo dužan da takve činjenice zabeleži u zapisnik o pretresu. Ovaj princip je usvojen i u Povelji za Međunarodni vojni sud, koja je priložena sporazumu između vlada Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država, Francuske i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika o progonu i kažnjavanju većih ratnih krivaca evropske osovine, zaključenog u Londonu 8 avgusta 1945. Član 21 te povelje proglašuje: „Tribunal ne treba da traži dokaze za notorne činjenice, ali mora o tome uzeti sudsku pribeležku...“.

A šta su notorne činjenice u vezi sa optuženim slugama okupatora, saradnicima izdajnika Nedića? Opšte poznate su činjenice: da su u vreme okupacije, optuženi stupili u političku saradnju i saradivali sa neprijateljima naše otadžbine; da su organizovali naoružane vojničke i policijske formacije sastavljene od jugoslovenskih državljana, koje su pomagale neprijatelja i

zajednički se sa njime borile protivu svoje otadžbine, primajući od neprijatelja oružje i pokoravajući se njegovim naredbama; da su vrbovali i prinudno mobilisali jugoslovenske državljane u te izdajničke oružane vojničke i policijske formacije; da su organizovali i rukovodili oružanom borbom protiv svojih naroda; da su zajedno sa okupatorom u svojoj zemlji stvorili u vreme rata i okupacije sistem državnog banditizma; da su organizovali i naređivali vršenje ratnih zločina svih vrsta; da su potstrekavali na vršenje ratnih zločina itd. Prema tome, opšte poznate su sve ove činjenice, koje su izložene u dispozitivu ove optužnice.

I pored toga, optužba je pribavila i priložila optužnici niz pismenih i drugih dokaza, koji takođe potkrepljuju sve te opšte poznate činjenice o zločinima optuženih Nedićevih saradnika.

Nepotrebno je upuštati se u optužnici u analizu i ocenu tih dokaznih sretstava, pošto će to biti izvršeno na ovom glavnom javnom pretresu. Za optužnicu biće dovoljno da se ograniči na sledeća dva pitanja: na pitanje krivične odgovornosti optuženih i na neka pitanja u vezi sa odbranom optuženih pred istražnim vlastima.

Potrebno je pravilno odrediti težinu krivične odgovornosti optuženih. Potrebno je odmeriti težinu zajedničke krivične odgovornosti i posebno težinu krivične odgovornosti svakog pojedinog od optuženih. Van svake je sumnje da su oni izvršioc i teških zločina izdaje svoje otadžbine (zločini predviđeni čl. 3 tač. 4, 6, i 7 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države.).

Postavlja se pitanje: kakva je njihova krivična odgovornost za ratne zločine za koje ih ova optužnica tereti?

Svi optuženi iz dela II dispozitiva, osim Boška Pavlovića, optužuju se kao potstrekači na vršenje ratnih zločina. Govorima, člancima i drugim sretstvima propagande oni su potstrekavali ne pojedina lica, ne određen broj lica, nego sve i svakoga na vršenje ratnih zločina. To je opšte poznato, a i u istražnom materijalu za to ima dovoljno nepobitnih dokaza.

Optuženi Dragomir Jovanović, Tanasije Dinić, Velibor Jonić, Đura Dokić, Kosta Mušicki i Boško Pavlović optužuju se kao izvršioc i ratnih zločina. Može biti da među njima ima nekih, koji svojim rukama nisu izvršili nijedno ubistvo, nijednu pljačku itd. Obično je tako: da se takvi zločinc i, koji se nalaze u vrhovima, na komandnim položajima, ne bave tako „sitnim“ poslovima, kao što je ubijanje ljudi vlastitim rukama. Oni su samo organizatori ili naredbodavci, a neposredni izvršioc i su ljudi iz njima potčinjenih državnih organa, na pr. žandarm, policijski agent ili kakav drugi zločinac. Za izvršeni zločin, sasvim je razumljivo, mora odgovarati neposredni izvršilac, n. pr. žandarm koji je ubio nevinog čoveka. Ali, za taj zločin isto tako, i to kao izvršioc i, odgovaraju i organizatori i naredbodavci. Prema tome, oni su saizvršioc i u zločinu, koji je izvršio žandarm. Samo, oni su izvršioc i specijalne vrste, oni su

posredni izvršiooci, takvi izvršiooci koji zločin ne vrše svojim rukama nego pomoću nekoga drugog, u navedenom primeru pomažu žandarma, koji je samo jedan od onih ljudi koji sačinjavaju ovaj ili onaj organ državnog aparata kojim rukovode oni koji su na komandnim položajima. U krivičnom pravu su poznati slučajevi izvršenja zločina pomoću drugih lica, na pr. ubistvo pomoću deteta, ludaka, uopšte pomoću neuračunljivih lica. Međutim, optuženi zločinci nisu vršili svoje zločine pomoću neuračunljivih lica, nego pomoću komplikovanog, razgranatog izvršnog aparata, koji nije bio sastavljen od neuračunljivih lica, nego od ljudi koji su bili potpuno svesni šta čine i koji takođe snose punu odgovornost za svaki zločin, koji su izvršili kao neposredni izvršiooci. Prema tome, izvršni aparat, vojne i policijske formacije, preki sudovi itd., - sve je to samo oruđe u rukama onih u vrhovima - na komandnim položajima - za izvršenje zločina, i to ne jednog, nego više, nego neodređenog broja zločina.

Posredni izvršiooci i neposredni izvršiooci mogu se između sebe i ne poznavati. Posredni izvršiooci-organizatori i naredbodavci ne moraju znati ni za sve zločine koje izvrše oni neposredni izvršiooci koji sačinjavaju organe izvršnog aparata, kojim posredni izvršiooci - oni na komandnim položajima - rukovode, pa će ipak odgovarati kao saizvršiooci za svaki pojedini zločin, koji izvrše njima potčinjeni organi.

Neposredne izvršioce ne može pravdati to, da su radili po naređenju starijih. Naređenje starijeg, ako vodi izvršenju zločina, ne sme se izvršiti. Ko izvrši takvo naređenje i na taj način izvrši zločin, mora snositi krivičnu odgovornost za izvršeni zločin. Po zakonodavstvu svih civilizovanih država, izvršilac zločina koji je radio po naređenju, krivično je odgovoran. To isto propisuju i vojnička pravila svih armija, pa je to čak bilo propisano i u vojničkim pravilima za nemačku vojsku. Zato je isto toliko besmisleno kada se organizatori i naredbodavci brane da oni lično nisu vršili zločine, kao što je besmislena odbrana neposrednih izvršilaca, da su radili po naređenju starijih.

Prema tome, optuženi iz dela II dispozitiva ove optužnice, koji se optužuju za organizovanje ratnih zločina, odgovorni su kao posredni izvršiooci, kao specijalna vrsta saizvršilaca, za sve zločine koje su izvršili pripadnici izdajničkih vojnih i policijskih formacija, koje su stajale pod njihovim rukovodstvom, odgovorni su za smrt hiljada i hiljada stanovnika Srbije, za zlostavljanja, za odvođenja na prinudne radove, za pljačku i druge zločine. Njihova odgovornost neuporedivo je teža od odgovornosti neposrednih izvršilaca ubistava, zlostavljanja, razbojničke pljačke i drugih zločina.

Poznato je da su hitlerovci vršenje ratnih zločina u Srbiji organizovali zajedno sa svojim slugama, Nedićem i njegovim saradnicima. Poznato je takođe da su u neposrednom izvršenju zločina radili zajednički organi okupatorskih i domaćih izdajničkih vojnih i policijskih formacija. Teško je odvojiti i nabrojati izvestan broj zločina i reći: ovo su izvršili domaći izdajnici, a ostalo su izvršili nemačko-fašistički zločinci.

O svakom zločinu koji su izvršili domaći izdajnici, oni su obaveštavali nemačko-fašističke zločince i vršili su ih na osnovu njihovih opštih direktiva ili na osnovu konkretnih naređenja, i obratno: za svaki zločin koji su izvršili nemačko-fašistički zločinci, domaći izdajnici su znali, saglašavali se i najčešće pomagali u izvršenju zločina. Najčešće su i jedni i drugi vršili zločine zajednički. Masovna streljanja u Kragujevcu, Kraljevu i drugim mestima Srbije oni su vršili zajednički. I jedni i drugi su učestvovali u hapšenju, bolje reći u lovu na ljude, a posle toga su ih streljali jedni ili drugi, ili i jedni i drugi zajednički. Jedan od najtežih njihovih zločina je logor na Banjici, u kome je pobijeno oko 70 hiljada ljudi, žena i dece.

Logor je obrazovan po direktivi Nemaca, a po naređenju Nedićeve vlade. Organizovanjem logora rukovodio je optuženi Dragomir Jovanović zajedno sa gestapovcima. Zgrade za logor pripremala je mešovita komisija sastavljena od delegata Specijalne policije, Gestapoa i Nedićevog ministarstva unutrašnjih poslova. Upravnik logora bio je domaći izdajnik zločinac Svetozar Vujković.

Logorom su upravljali preko Vujkovića zajedno Specijalna policija i Gestapo. Oni su zajednički lovili civilno stanovništvo po celoj zemlji i dovodili u logor, zajednički su zlostavljali zatvorene ljude, zajednički su ih odvajali za streljanja, zajednički su ih odvodili na streljanja, zajednički su ih Nemci i žandarmi mitraljezima kosili, zajednički su ih ubacivali u „dušegupke“, zajednički su streljanjima prisustvovali pretstavnici Gestapoa i Specijalne policije i zajednički su se veselili i ispijali čaše jedni drugima za zdravlje posle „uspešno“ obavljenog streljanja.

Evo, ilustracije radi jednog od mnogih sličnih slučajeva zajedničkog izvršenja zločina. Milan Kobiljski zvani „Lala“, policajac-ključar logora na Banjici piše u svom iskazu datom u Odeljenju zaštite naroda:

„Dao je (Vujković - pr. tužioca) streljati 20 ženskih - mladih devojaka iz sobe br. 38. To su bile komunistkinje. On je rekao da ih poznaje iz ranijih godina. „Ja sa njima vodim borbu već više od 20 godina, ja neću u tom pogrešiti“ - tako je govorio Nemcima u hodniku kada su ih vodili. One su bile odvojene uveče u sobu br. 9 a sutradan su streljane. One su bile hrabre mnogo više nego ijedni muškarci. Celu noć su pevale razne pesme sve do 3 sata ujutru, onda su ućutale i pričale između sebe. Kada su videle da je „marica“ došla u dvorište logora, opet su počele pevati. I sve dok nije Vujković došao i naredio da izlaze napolje u kamion odnosno u „maricu“. Nisu bile vezane, zato što su u „maricu“ odnesene. Kad su išle iz sobe opet su počele pevati pesmu od koje sam reći upamtio malo i to su bile ove: „Sija zvezda sija svaka a najbolje petokraka“ i tako su sele u „maricu“. Prekinule su pesmu i počele su davati parole razne i dobacivati Vujkoviću: „Zlikovče jedan“. A neke su dobacivale Krigeru i Nemcima. Vrata se zatvoriše i „marica“ krenu brzo, a Vujković zapovedi da dođe motocikl. Šofer nije bio tu, a on sede u nemački auto i otide sa njima na Jajince da ih on lično strelja. Kada se vratio, onda je Nemce vodio kod njega kući i tamo su pili i čistili se u znak veselja. Šofer od „marice“

nemačke znao je srpski i on je govorio kad se vratio da još takve hrabre žene nije doživeo videti i rekao je da su celog puta pevale i već su počele padati kad su ih streljali i još su pevale. I sami Nemci su se čudili da idu u smrt sa pesmom. Nemački šofer je pričao da ih je Vujković zajedno s Nemcima streljao. I zato je pozvao Nemce i častio ih sa pivom" - (iskaz Kobiljskog, priložen je istražnom materijalu).

Neko ko pokušava sada da odvoji koje su žrtve ubili domaći izdajnici, a koje su ubili nemačko-fašistički zločinci, koje su zločine u Srbiji izvršili jedni a koje drugi. Ko bi to pokušao, prihvatio bi se uzaludnog posla, jer je to nemoguće učiniti. Najveći broj zločina, koje su u Srbiji izvršili i jedni i drugi, izvršili su ih zajednički. Ogroman broj zločina izvršen je na taj način, što su izdajnici lovili ljude i predavali nemačko-fašističkim zločincima koji su vršili streljanja, ili su okupatori naređivali da se izvrše odmazde a izdajnici su izvršavali takva naređenja okupatora.

Evo, takođe ilustracije radi, jednog konkretnog primera o saizvršioštvu takve vrste u zločinima. Đeneral artiljerije Paul Bader, nemački vojni zapovednik za Srbiju, u svom pismu br. 614/42 od 14 decembra 1942, zločincu Nediću piše:

„Ako se pretsednik opštine u roku od dve nedelje ne bi vratio, to će se po isteku toga roka, a svakog trećeg dana, streljati po dvoje ukupno deset lica, koja su uhapšena od strane Krajskomandanture u Kruševcu.

Pre nego što bi po ovome izdao naređenje molim da se povratkom po ovome izvoli izraziti stanovište da li bi srpska vlada u ovom slučaju mere odmazde htela sama da izvrši. U takvom slučaju izbor ljudi koji se imaju streljati, izvršenje streljanja kao i obnarodovanje, bilo bi onda ostavljeno srpskoj vladi."

Na ovo pismo po pročitavanju stavio je takođe 14 decembra zabelešku zločinac Nedić: „Šefu javne bezbednosti g. Dragom Jovanoviću, da hitno odgovori meni na postavljeno pitanje – đeneral NeDić". Zločinac Dragomir Jovanović na poledini pisma napisao je svojom rukom sledeće mišljenje:

„Pretsedniku vlade armijskom đeneralu g. Milanu Đ. Nediću.
Gospodine pretsedniče,

Po prednjem pitanju komandujućeg generala u Srbiji i njegovom predlogu da mere odmazde za odvedenog pretsednika opštine iz Poslona preduzmu srpske vlasti, mišljenja sam:

- 1) da odmazdu za zločine izvršene nad organima srpske vlade trebamo mi da propisujemo, izvršujemo i objavljujemo, iz razloga što time sami sebi štitimo autoritet vlasti.
- 2) u konkretnom slučaju, smatram da ne treba streljanja vršiti periodično svakih tri dana po dvojicu, već odjednom radi efekta.

3) na svaki način, ostaviti nama da mi izaberemo lica koja će biti streljana.

Ovom prilikom napominjem, da srpska državna bezbednost za svoje pripadnike sama izriče kazne i pribavlja autoritet putem odmazde.

Br. 91. 15. XII, 1942 god. u Beogradu

Šef srpske državne bezbednosti, DJ 2 13

Prema tome, izlazi da optuženi organizatori i naredbodavci ratnih zločina, najbliži saradnici zločinca Nedića, nisu odgovorni samo za zločine koje su izvršile domaće izdajnike vojne i policijske formacije, kojima su oni rukovodili, nego snose punu odgovornost za sve zločine izvršene u Srbiji i od strane vojnih i policijskih formacija nemačko-fašističkih okupatora, i to kao saizvršioc i kao saučesnici. Međutim, i za takve zločine oni nisu odgovorni kao neposredni saizvršioc i saučesnici, već kao posredni saizvršioc i saučesnici. Kao neposredni saizvršioc i saučesnici odgovorni su pripadnici domaćih izdajničkih vojnih i policijskih formacija, koji su konkretna zločinstva vršili zajedno sa pripadnicima nemačkih vojnih i policijskih formacija, ili su ovim drugim pomagali u vršenju zločina.

Iz svega izlazi da su oni zajedno sa nemačko-fašističkim zločincima krivično odgovorni za sve zločine koje su u Srbiji izvršile okupatorske vojne i policijske formacije i iste takve formacije domaćih slugu okupatora Nedića i njegovih saradnika. Po tome što su oni kao organizatori i naredbodavci ratnih zločina posredni izvršioc i tačnije rečeno posredni saizvršioc konkretnih zločina ubistava, mučenja itd. i to ne jednog, ne određenog broja, već bezbroj zločina, po tome oni predstavljaju specifičnu vrstu zločinaca.

Postavlja se pitanje: ima li koji ratni zločin koji su optuženi ratni zločinci lično izvršili, takav zločin koji oni nisu izvršili pomoću drugih ljudi, pomoću razgranatog izvršnog-vojnog i policijskog aparata, nego su ga izvršili lično, kao neposredni izvršioc. Takvi zločini postoje.

Nisu ratni zločini u Srbiji vršeni sporadično, od slučaja do slučaja, u vidu represalija za pojedine akcije uperene protiv oružane vojne ili policijske sile okupatora ili protiv vojnih objekata na osnovu naređenja izdanih za svaki konkretni slučaj u cilju represivne odmazde ili eventualno u cilju preventivnog kažnjavanja radi zastrašivanja. Bilo je i takve vrste ratnih zločina naročito u početku okupacije. Na pr. streljanja 90 seljaka u blizini Kosjerića avgusta 1941, streljanja taoca u Užicu, Valjevu, Čačku, Beogradu itd. Ali, takav način nesistematskog vršenja zločina, od slučaja do slučaja, trajao je vrlo kratko vreme, svega nekoliko meseci. Posle obrazovanja Nedićeve vlade, Nemci i ta izdajnička vlada pristupili su izgradnji specijalnog sistema za vršenje zločina, za organizovano, plansko, sistematsko vršenje ratnih zločina. Nemci su takav sistem organizovali u svakoj zemlji koju su okupirali, po ugledu na zločinački gestapovski sistem koji je u njihovoj vladavitoj zemlji stvoren dolaskom Hitlera na vlast. Veštaci u organizovanju takvog zločinačkog sistema za vršenje ratnih zločina, Nemci su, našavši u Nediću i njegovim saradnicima izdajnike spremne na sve zločine, odmah pristupili

zavođenju toga sistema i u Srbiji preko Nedićeve tzv. vlade. Petnaest dana posle svoga obrazovanja, Nedićeva tzv. vlada je na dan 16 septembra 1941, pod M. S. Br. 1105 donela poznatu Uredbu o prekim sudovima, kojom se propisuje koja će dela suditi preki sudovi i u isto vreme određuje sasvim kratak postupak za suđenje. Tom Uredbom inkriminisan je svaki postupak uperen protivu stanja koje je stvorio okupator, a naročito sabotaze i oružana borba. Za ta dela Uredba propisuje smrtnu kaznu. Nedićeva tzv. vlada donela je, zatim, 5 decembra 1941, pod M. S. Br. 2145 Uredbu o dopuni Uredbe o prekim sudovima od 16 septembra 1941. Ovom Uredbom inkriminirano je svako pomaganje ma u kom vidu narodnooslobodilačke borbe protiv okupatora. Ova Uredba o dopuni Uredbe o prekim sudovima za svako delo propisuje smrtnu kaznu. Na osnovu ovih uredaba, Nedić, ministri unutrašnjih poslova Nedićeve tzv. vlade, Dragomir Jovanović, Nedićevi okružni i sreski načelnici i drugi zločinci svojim naređenjima razvili su i razradili svestrano ovaj zločinački sistem gušenja i istrebljivanja srpskog naroda. Na osnovu ovih uredaba vršena su hapšenja, mučenja, streljanja, vešanja, trovanja u „dušegupkama“ itd. Stvoren je užasni sistem državnog banditizma.

Taj sistem mora se nazvati imenom: sistem državnog banditizma zbog toga, što se od običnog banditizma, običnih razbojništava koje vrše razbojničke bande, razlikuje samo po tome, što ga vrši neka grupica ili više grupa ljudi, kao na primer bande koje su se odmetnule od vlasti i njima slične, već ta razbojnička dela vrši jedan izvršni aparat, koji ima sva bitna svojstva državnog aparata, aparat na čijem se čelu nalaze ljudi, koji su razbojništvo pretvorili u zanat, u sistem svoga rada, koji razbojništva vrše po zrelo smišljenom planu za vršenje zločina.

Evo, taj zločin, stvaranje sistema državnog banditizma, izvršili su lično oni optuženi Nedićevi saradnici koje optužnica tereti za ratne zločine. Taj zločin neuporedivo je teži od svakog pojedinog, konkretnog i najstrašnijeg ratnog zločina. U izvršenju ovoga zločina, između vrhova, između onih koji su na komandnim položajima i zločina, nema nikakvog posrednika. Taj zločin nisu izvršili oni pomoću nekog drugog, pomoću svoga aparata, nego sami komandujući funkcioneri lično. Oni su smišljali paragrafe uredaba o prekim sudovima razrađujući direktive dobijene od vrhova Gestapoa, nemačke vojne uprave, nemačkog vojnog zapovednika i nemačkog tzv. poslanstva u Srbiji, usavršavajući samoinicijativno takve direktive u svojim odlukama i naredbama.

Prema tome, treba praviti razliku između onih akata kojima je stvaran sistem državnog banditizma i onih akata kojima je ostvarivan taj sistem putem naređenja za vršenje jednog, ili više ili neodređenog broja konkretnih ratnih zločina u konkretnom slučaju. Za radnje prve vrste optuženi ratni zločinci odgovaraju kao neposredni izvršioци, kao tvorci sistema državnog banditizma a za radnje druge vrste optuženi odgovaraju kao naredbodavci, kao posredni izvršioци, kao specijalna vrsta saizvršilaca konkretnih ratnih zločina (ubistava itd.), koje neposredno izvršuje aparat koji dejstvuje po njihovim naređenjima. U stvaranju ovog

paklenog sistema državnog banditizma optuženi ratni zločinci su saizvršiocima nemačko-fašističkih zločinaca, saizvršiocima međunarodnih zločinaca u vršenju ratnih zločina.

Sve ove vrste krivičnih dela i krivaca predviđeni su međunarodnim konvencijama, a naše novo Krivično zakonodavstvo, koristeći iskustva ovoga rata, pretvorilo je te međunarodne konvencije u odredbe našeg Nacionalnog krivičnog prava Član 3 tač. 3 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države je upravo baš ta odredba našeg novog Krivičnog zakonodavstva kojom su međunarodne konvencije o zakonima i običajima rata usvojene i pretvorene u krivične odredbe našeg nacionalnog krivičnog zakonodavstva. Član 3 tač. 3 potpuno se sadržajno poklapa sa čl. 6 al. 26 Povelje za međunarodni vojni sud. Taj član glasi:

„b) ratni zločini: naročito povrede ratnih zakona i običaja. Ove povrede obuhvataju, iako se na to ne ograničavaju: ubistva, zlostavljanja ili deportacije za ropski rad ili za koji drugi cilj civilnog stanovništva okupirane oblasti ili u okupiranoj oblasti, zatim: ubistva ili zlostavljanja ratnih zarobljenika ili lica na moru, ubijanja talaca, pljačka javne ili privatne svojine, rušenje gradova, varoši i sela iz obesti ili pustošenja koja nisu opravdana jednom vojnom potrebom”.

Isti čl. 6 Povelje u svojoj poslednjoj alineji propisuje: „Vođe, organizatori, potstrekači i izvršiocima koji su učestvovali u stvaranju ili izvršenju nekog opšteg plana ili zavere da bi izvršili ma koji od navedenih zločina, odgovorni su za sva počinjena dela od ma koje osobe u izvršenju toga plana”.

Iz citiranih propisa se vidi da vođe, organizatori, potstrekači i izvršiocima nekog opšteg plana za vršenje ratnih zločina predstavljaju posebnu vrstu izvršilaca ratnih zločina, koji su baš kao tvorci sistema-plana za vršenje ratnih zločina odgovorni i za svako zločinstvo, izvršeno od ma kog lica u izvršenju njihovog zločinačkog plana.

Dalje, optuženi ratni zločinci, po direktivama okupatora i po vlastitoj inicijativi, organizovali su izvršni aparat sa skoro svim svojstvima državnog aparata jedne na primer policijske države koja nema nikakvih narodnih predstavništava. Taj izvršni aparat su oni potpuno stavili u službu okupatora i za sve vreme okupacije oni su po direktivama okupatora rukovodili tim aparatom. Oni su nastojali da uključe Srbiju u nemačku ratnu mašinu i da privole srpski narod na ropsku poslušnost okupatoru. Taj izvršni aparat oni su isključivo upotrebljavali za vršenje takvih poslova koje je okupator tražio u cilju ostvarenja svojih ratnih planova prema našoj otadžbini i prema Saveznicima naše otadžbine.

Ovakav njihov rad predstavlja zločin izdaje otadžbine, predviđen čl. 3 tač. 4 i 6 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države. Međutim, to nije obična izdaja, obično individualno stavljanje u službu okupatora, individualan prelazak na stranu okupatora u ratu protiv svoje otadžbine, individualno pomaganje ma čime za vreme rata i okupacije neprijatelja svoje otadžbine.

Optuženi ratni zločinci su zajednički stvorili izvršni aparat i njime rukovodili izvršujući direktive i naređenja neprijatelja svoje otadžbine. Zato se oni ne mogu svrstati u onu vrstu izvršilaca zločina izdaje otadžbine koji taj zločin individualno izvrše. Čl. 3 tač. 4 i 6 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države upravo i ne govori o ovim izvršiocima izdaje koji taj zločin vrše individualno, nego baš o zločincima koji zločin izdaje vrše zajednički, kao što su to optuženi iz drugog dela optužnice. Takav zločin izdaje svoje otadžbine pretstavlja specifičnu vrstu neuporedivo težeg zločina nego što je zločin izdaje koji izvrši jedno lice samo bez ma kakve veze sa drugim licima. Za takav zločin postoji i međunarodni termin: „peta kolona“. Prema tome, optuženi iz drugog dela optužnice izvršili su zločin organizovanja „pete kolone“ nemačko-fašističkih osvajača u našoj zemlji i rukovođenja tom „petom kolonom“.

Između te „pete kolone“ koju su oni stvorili i „pete kolone“ koja je postojala u Jugoslaviji pre rata nesporno postoji kontinuitet. Može se reći da je ova „peta kolona“ ustvari ona ista predratna „peta kolona“ samo u promenjenim uslovima, dovedena na vlast od okupatora, razvijenija, u novom obliku, u formi izvršnog aparata sa bitnim svojstvima jednog državnog aparata. Vodeći ljudi, Nedić, Ljotić, Tasa Dinić, Aćimović, Dragi Jovanović, Velibor Jonić i drugi bez sumnje su oni isti predratni „peto-kolonaši“.

„Peta kolona“, koju su optuženi organizovali i njome rukovodili, nije neka konspirativna organizacija koja tajno deluje, već je jedan izvršni aparat sa skoro svim bitnim svojstvima državnog aparata (vojne i policijske formacije i dr.), koji deluje na isti način kao državni aparat. Ona nije stvarana u jednoj državi, u kojoj postoji normalni državni aparat, u državi slobodnoj i nezavisnoj, nego je stvarana posle kratkotrajnog rata u kome je stari državni aparat bio potpuno razbijen, u okupiranoj zemlji, po direktivama i naređenjima okupatora i po vlastitoj inicijativi njenih tvoraca.

Takva „peta kolona“ Nije neka naša, domaća, jugoslovenska pojava, već međunarodna pojava. Kao što je Nedić postojao u Srbiji, isto tako je u Norveškoj. postojao Kvisling, Peten u Francuskoj, Degrel u Belgiji, kod nas u Jugoslaviji još i Pavelić i Rupnik, i Njima slični u /drugim zemljama okupiranim od hitlerovske Nemačke. Ova originalna vrsta „pete kolone“. dobila je takođe svoje međunarodno ime po norveškom izdajniku Kvislingu, tako da se petokolonaši ove vrste nazivaju „kvislinzima“.

Takve „pete kolone“, kao što je ona, koju su optuženi iz dela II dispozitiva ove optužnice organizovali po direktivama okupatora u Srbiji, Nemci su nastojali da stvore u svim okupiranim zemljama u cilju uspešnijeg sprovođenja svoje okupacione politike. Pomoću tih „petih kolona“ Nemci su organizovali ekonomsko iscrpljivanje okupiranih zemalja i odvođenje na ropski rad stanovništva tih zemalja, jačajući tako svoj ratni potencijal.

Te „pete kolone“ su bile sastavni deo ratne mašine nemačko-fašističkih osvajača u agresivnom ratu protiv savezničkih zemalja koje su vodile pravedan oslobodilački rat. Prema tome te „pete kolone“ su učestvovala kao pomoćne snage nemačko-fašističkih osvajača u agresivnom ratu, koji su oni vodili za osvajanje tuđih zemalja i pokoravanje tuđih naroda.

Iz svega izlazi da su optuženi iz dela II dispozitiva ove optužnice, organizovanjem izvršnog aparata, „pete kolone“, izvršili krivično delo koje je predviđeno čl. 3 tač. 4. i 6 Zakona o krivičnim delima protiv naroda i države.

Pojedini optuženi, kao na primer Kosta Mušicki i još neki, usudili su se, tačnije rečeno imali su dovoljno drskosti, da se u svoju odbranu pred istražnim vlastima pozivaju na odredbe međunarodnog prava, na Hašku konvenciju. Njihova odbrana se svodi na sledeće: odredbe Međunarodnog prava dopuštaju okupatoru da svoju vlast u okupiranoj zemlji vrši pomoću domaćeg upravnog aparata; mi smo se zato i primili rukovodećih dužnosti u tom aparatu; zatim, odredbe Međunarodnog prava dopuštaju okupatoru da svim sredstvima uguši pobunu i da obezbedi red i javni život u okupiranoj zemlji; istina je da smo mi pomagali okupatoru da obezbedi rad, ali mi time nismo prekršili odredbe Međunarodnog prava.

Na suprot njihovoj zločinačkoj logici, baš odredbe međunarodnog javnog prava zabranjuju sve ono što su oni učinili.

Nije potrebno da govorimo o tome, da su ratni zločini koje su optuženi izvršili povrede opšteobaveznih za sve države zakona i običaja rata, povrede odredaba međunarodnog prava. Međutim, nisu optuženi samo vršenjem ratnih zločina povredili međunarodno pravo. Sam akt uzimanja u ruke uprave u okupiranoj zemlji u uslovima u kojim su to optuženi izvršili, a još više odluke koje su oni kao rukovodioci upravnog aparata donosili po direktivama i naređenjima okupatora, predstavljaju povredu odredaba međunarodnog prava.

Da su optuženi mislili na odredbe međunarodnog prava, kada su se prihvatili rukovodećih položaja u upravnom aparatu u takvim uslovima, oni svakako ne bi ni stupili na te položaje. Na suprot tome, oni su stupili u političku saradnju sa okupatorom, doneli mnogobrojne uredbe i odluke po direktivama i naređenjima okupatora ili po sopstvenoj inicijativi, kojima su poništili osnovne zakone predratne Jugoslavije. Uredba o prekim sudovima, Uredba o državnim službenicima i druge uredbe, Naredba o kategorisanju zatvorenika u logoru, naredba o kategorisanju omladine u školama itd., - sve su to njihove tvorevine, za sve to nije znalo zakonodavstvo stare Jugoslavije. Na osnovu tih njihovih odluka, uredaba i naredaba, sistematski i planski su vršeni svi ratni zločini. Takvim odlukama i naredbama izgradili su oni zajedno sa nemačko-fašističkim okupatorima u Srbiji zločinački sistem državnog banditizma.

Njihova krivična odgovornost mora se oceniti kao naročito teška još i zato, što su se oni stavili u službu okupatora koji je našu zemlju okupirao putem agresivnog, imperijalističkog rata, koji takođe zabranjuje odredbe međunarodnog prava, koji je sam po sebi najteži međunarodni zločin. Sama okupacija je jedan međunarodni zločin. Red i poredak koji je okupator hteo da stvori, nije bio dužan da poštuje nijedan naš državljanin, već je imao oslonu baš na odredbe međunarodnog prava da se bori protiv imperijalističkih osvajača. Svaki akt izvršen od naših državljana na štetu neprijatelja, svaka sabotaza kao i oružana borba oslanjali su se na odredbe međunarodnog prava, predstavljali su produžetak rata protiv imperijalističkih osvajača.

Akt o безусловnoj kapitulaciji koji su 17 aprila 1941 godine potpisali Danilo Kalafatović i Aleksandar Cincar-Marković, nije značio prekid rata naših naroda protiv nemačkih imperijalista. Taj akt nije izražavao volju naših naroda. Njega su potpisali pretstavnici jedne kapitulantske vlade i generalske klike, koje su bez organizovanog otpora predale naše narode na milost i nemilost fašističkom napadaču, slično vladi Cvetković-Maček koja je potpisivanjem ugovora o pristupanju trojnom paktu 25 marta 1941 godine u Beču htela to isto samo na nešto drugačiji način da postigne.

Taj akt o kapitulaciji nije mogao obavezati naše narode na ropsku pokornost okupatoru isto onako kao što ni ugovor o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu, koji su u Beču potpisali Cvetković i Cincar-Marković 25 marta 1941 godine nije mogao obavezati naše narode da pristanu na okupaciju zemlje bez otpora, jer je taj ugovor bio u suštini prihvatanje ultimatumama nemačko-fašističkih agresora, pristanak na okupaciju bez otpora, po primeru nekih drugih zemalja. Naši narodi su odbili da se mirno predaju u ropstvo i 27 marta 1941 godine svrgavanjem vlade Cvetković-Maček onemogućili su izvršenje ugovora o pristupanju Jugoslavije Trojnom paktu. Niko se na svetu nije našao, osim fašističkih osvajača i njihovih slugu, da taj postupak naših naroda okvalifikuje kao gaženje odredaba međunarodnog prava.

Isto tako, niko na svetu, osim nemačko-fašističkih napadača i njihovih slugu, nije se našao da okvalifikuje narodnooslobodilački pokret Jugoslavije kao običnu pobunu, protiv koje su dopuštene represalije, niti Narodnooslobodilačku vojsku i partizanske odrede Jugoslavije kao običnu pobunjeničku bandu. Savezničke sile, Velika Britanija, SAD i SSSR priznavale su Narodnooslobodilačku vojsku i partizanske odrede Jugoslavije kao svog saveznika u borbi protiv fašističkih napadača i smatrale da je borba, koju Narodnooslobodilačka vojska vodi, nastavak rata Jugoslavije protiv hitlerovske Nemačke i njenih satelita.

Skoro svi optuženi pravdajući se pred islednim vlastima govorili su: da su oni radili sve ono što su uradili, samo zato da bi spasli srpski narod od uništenja; da bi bilo mnogo gore za srpski narod da oni nisu sarađivali sa okupatorom; da su oni sami sebe žrtvovali da bi spasili srpski narod. Ovakva njihova odbrana svedoči samo o tome, do koje mere u svojoj drskosti idu ti zločinci i sada, kada se nalaze u rukama narodnih vlasti, kada treba da polože račune

pred sudom naših naroda za sve zločine koje su izvršili i da povuku nemilosrdnu i pravednu kaznu. O tome da li su oni tzv. politikom „narodnog spasa“ spasavali srpski narod, može se reći kada se saberu rezultati te njihove politike samo ovo: oni su spasavali srpski narod kao što konopac spasava onoga koga vešaju. O tome da li bi gore bilo da oni nisu saradivali sa okupatorom, može se samo reći, da gore nije moglo biti nego što je bilo za srpski narod, i da bi srpskom narodu bilo mnogo lakše i mnogo bi ga manje žrtava stalo da je imao da vodi borbu samo protiv okupatora, da nije bilo onoliko izroda i izdajnika, koliko ih je bilo, da nije morao voditi borbu i protiv tih izdajnika.

Za optužene bi bolje bilo, ako uopšte, posle svega što su učinili, mogu čemu iole dobrom da se nadaju, da su svoju odbranu postavili na drugu osnovu i da su po primeru optuženog Tase Dinića kazali bar nešto slično onome, što je on pred istražnim vlastima izjavio:

„Mislio sam da nisam tako crn, a sada mi je sve jasno i sam se sebe gadim. Verovao sam da sam bar nešto učinio za svoj narod, a sada ne mogu ničim da opravdam svoje angažovanje u saradnji sa Nemcima. Iskreno se kajem zbog svega što sam učinio za vreme okupacije i molim da mi se sudi po pravdi i zasluži“.

Na kraju o liniji odbrane optuženih, za njihovu odbranu, za odbranu onih koji se pozivaju na odredbe međunarodnog prava i onih koji govore da su spasavali srpski narod - ne može se, kao što je to uobičajeno, reći da je neumesna i neosnovana, već se mora reći da je do te mere drska, da pretstavlja izrugivanje sa međunarodno-pravnim propisima i sa načelima običnog normalnog morala civilizovanog sveta, isto kao što su njihovi zločini bili izrugivanje sa odredbama nacionalnog i međunarodnog prava sa osnovnim principom čovečnosti.

A sada treba da se osvrnemo i na težinu krivične odgovornosti svakog pojedinog od optuženih.

O Dragomiru Jovanoviću i Tanasiju Diniću nije potrebno mnogo govoriti. Zločini, koje su oni izvršili su opšte poznati. Pored toga, dokazni materijal sadrži mnogobrojne činjenice, koje nepobitno potvrđuju, da su sve te zločine oni vršili potpuno svesno i da su svesno služili nemačkom okupatoru znajući da mu služe kao njegovi obični agenti. Dokazni materijal sadrži i takve činjenice, koje jasno govore o tome, da su se oni u službu hitlerovaca stavili još pre rata pre napada hitlerovske Nemačke na Jugoslaviju, da su izdaju svoje otadžbine izvršili pre nego što je bila napadnuta od fašističkih napadača.

Ništa više nije potrebno govoriti ni o Veliboru Joniću i Đuri Dokiću. Velibor Jonić spada u grupu predratnih prijatelja hitlerovaca. Njegov rad za vreme okupacije samo je ostvarenje njegovih predratnih fašističkih planova i snova. Za njega u dokaznom materijalu ima veliki broj činjenica koje ga prikazuju kao jednu od vodećih snaga u Nedićevoj tzv. vladi, kao čoveka koji je neprekidno zahtevao sve oštrije Mere protiv srpskog naroda. Deo arhive

Nedićevog Ministarstva prosvete i Zavoda za prinudno vaspitanje omladine u Smederevskoj Palanci koja je priložena materijalu istrage, osvetliće na glavnom javnom pretresu pravi lik ovog svirepog zločinca, koji je četiri godine proganjao i uništavao omladinu Srbije i srpsku inteligenciju. Druga dokazna sredstva će dokazati, da se aktivnost ovog zločinca nija iscrpljivala samo u radu u okviru Nedićevog Ministarstva prosvete. Videće se da je on i po svim drugim pitanjima Nedićeve i okupacione opšte politike smišljao i predlagao ne samo Nediću, nego i rukovodiocima nemačke okupacione uprave najsurovije mere protiv srpskog naroda. Đura Dokić kao član Nedićeve tzv. vlade odgovoran je, pre svega, za sve zločine, za koje se optužuje u delu II dispozitiva ove optužnice, jer je kao član vlade učestvovao u donošenju svih odluka, na osnovu kojih su ti zločini vršeni, učestvovao u određivanju opšte linije rada Nedićeve tzv. vlade. Iz dela arhive Nedićevog Ministarstva saobraćaja koji je predložen istražnom materijalu videće se njegov zločinački rad u delokrugu Ministarstva saobraćaja. Taj stari general bivše jugoslovenske vojske bacio je pod noge svoju vojničku čast i svoje vojničko dostojanstvo i verno služio nemačkim okupatorima izvršavajući sa krajnjom servilnošću svako naređenje okupatora ili izdajnika Nedića, a i po vlastitoj inicijativi preduzimaao je i predlagao sve moguće mere, da održi i obezbedi glavne saobraćajne puteve koji su Nemcima bili tako potrebni i za njih imali neobično važan strateški značaj. Posebnu stranicu njegovog zločinačkog rada čini progonstvo saobraćajnih činovnika i radnika. Dokazni materijal sadrži jedan deo obilnog materijala istrage koju je DOKIĆ vodio o držanju saobraćajnih činovnika i radnika za vreme narodnooslobodilačkog ustanka o masovnom gonjenju saobraćajnih činovnika i radnika, koji su posle njegovih odluka o otpuštanjima odvođeni u koncentracione logore.

Optuženog Dragomira Jovanovića najbolje karakterišu sledeće reči Dinića: „Zaista Dragi Jovanović pretstavlja posebnu knjigu u istoriji stradanja srpskog naroda pod nemačkom okupacijom...”

Dragomir Jovanović je nesumnjivo jedan od najtežih zločinaca ne samo od ovih, koji su obuhvaćeni ovom optužnicom, nego i od svih zločinaca koji su zločina vršili u Srbiji. Istražni materijal ima bezbrojne dokaze o zločinima Dragomira Jovanovića. Njega su hitlerovci uvažavali, a Nedić ga u svojim naredbama pohvaljivao za bezbrojne zločine koje je on organizovao i izvršio. Dovoljno je samo reći da nijedno streljanje u logoru na Banjici se nije moglo izvršiti bez njegovog odobrenja. On sam priznaje, da niko nije mogao biti streljan bez njegovog odobrenja u Specijalnoj policiji i u logoru na Banjici, i da je on mogao pustiti koga god je hteo. Komisije koje su vršile odvajanje za streljanje u Banjičkom logoru morale su sve svoje odluke slati na odobrenje Dragomiru Jovanoviću. Da se ne bi gubilo vreme u daljem objašnjavanju krivične odgovornosti Dragomira Jovanovića, biće dovoljno ako citiramo nekoliko odlomaka iz izjave Tanasija Dinića o Dragomiru Jovanoviću na saslušanju pred istražnim vlastima. Evo nekoliko takvih odlomaka:

„On je hapsio, on je izvodio na streljanje, u njegovim rukama je bilo sve... Uveren sam da je po njegovim sugestijama i zavedena stopa odmazde, kao i to, da bi sigurno 50% bilo manje žrtava da je drugi bio na njegovom mestu. Na ovakvo uverenje navbdi me slučaj konferencije u Obrenovcu jula 1941, povodom jednog akta sabotaže. Srušen je bio most, konferencija za mere, i Dragi Jovanović iako Nemci to ne traže, on traži da se cokupe taoci oko 300 koje je trebalo poslati u Beograd za potrebe odmazde.

Pri celom radu od samog početka nije napuštao sietem kompromitovanja - kao:

a) on je npr. zaveo da srpski stražari vrše streljanja, pri čemu nije skrivao, da je to najbolji način da veže te ljude za sebe. Pa je to sugerirao i Nemcima, da će to biti najbolji put, da se srpska straža veže za Nemce, usled čega su oni uvek insistirali da srpski organi vrše odmazde i streljanja. Pored ovoga praktikovao je da prilikom streljanja budu prisutni i činovnici da samim tim i njih kompromituje... Sugerirao je Nemcima, što više žrtava vezati za svaku promenu čime će se odnosna lica osetiti da su kompromitovana, a za Nemce postati sigurniji, tj. Nemci ih posle mogu koristiti kako oni hoće. Pakleni sistem koji je stalno u primeni bio... Sa zadovoljstvom je govorio „svi me se boje" a teško onom ko se njega nije bojao" ... itd.

Eto, takav je zločinački lik zločinaca Dragomir - Jovanovića.

Optuženi Kosta Mušicki takođe spada u grupu najtežih zločinaca. Nema kraja u Srbiji gde bande njegovog Dobrovoljačkog korpusa (SDK) nisu izvršile nebrojene zločine. Kosta Mušicki pred istražnim vlastima naročito uporno poriče da je stajao pod neposrednom komandom nemačkog vojnog zapovednika za Srbiju. On misli da će njegovi zločini izgledati manje teški ako bude uspeo da dokaže da je stajao pod komandom Nedićeve tzv. vlade. Rukovodeći se takvom mišlju on pred istražnim vlastima tvrdi da uopšte nije sarađivao sa Nemcima. Međutim, koliko je lažno i bezočno to tvrđenje najbolje će se videti iz izjave nemačkog generala Majsnera - komandanta bezbednosti u Srbiji, ličnog opunomoćenika zločinca Himlera. Evo šta zločinac Majsner pred istražnim vlastima o zločincu Kostu Mušickomi i njegovom tzv. Srpskom dobrovoljačkom korpusu kaže:

„SDK je formiran od strane zapovednika za Srbiju. Znam da je zapovednik vodio brigu o naoružanju i opremi ovog korpusa, a mislim da su se jedinice snabdevale namirnicama na terenu, dok su oficiri bili plaćeni verovatno od Nedićeve vlade. Za komandanta je određen, verovatno po sporazumu sa Nedićem, Mušicki. Korpus je stajao pod isključivom komandom zapovednika za Srbiju i Nedićeva vlada ga nije uopšte mogla upotrebiti u bilo koje svrhe bez znanja i odobrenja zapovednika za Srbiju. Izveštaj o radu mislim da je podnosio Mušicki i Nedićevoj vladi i zapovedniku za Srbiju".

Sam pak Mušicki priznaje da je jedan njegov odred pod komandom Marisava Petrovića zajedno sa Nemcima učestvovao u masovnom streljanju u Kragujevcu oktobra 1941. Istražni

materijal sadrži takođe dovoljno dokaza koji osvetljavaju pravi zločinački lik zločinca Koste Mušickog.

Optuženi Kosta Mušicki odgovara takođe i za organizovanje i upućivanje u zemlju špijunsko-diverzantsko-terorističkih bandi u vreme rata.

Za optuženog Boška Pavlovića istražni materijal sadrži nepobitne dokaze iz kojih se vidi njegov zločinački rad, koji je izložen u delu II dispozitiva ove optužnice.

III.

U delu III dispozitiva ove optužnice optuženi su za više krivičnih dela LAZAR MARKOVIĆ i KOSTA KUMANUDI.

I jedan i drugi optuženi delimično su priznali dela, za koja se optužuju. Jedino ne priznaju da su učestvovali na konferenciji na kojoj je izabran Milan Nedić za predsednika vlade kao najpodesnija ličnost i na kojoj je rešeno, da se Nedić predloži Nemcima za položaj predsednika kvislinške vlade.

Međutim, to nepriznavanje ni u kom slučaju ne dovodi u sumnju njihovo učestvovanje na toj konferenciji, nego samo pokazuje da su oni potpuno svesni, da su učestvovanjem u biranju Nedića za predsednika vlade izvršili krivično delo izdaje svoga naroda, pa se, plašeci se sankcija, trude da ne priznavanjem izbegnu krivičnu odgovornost. Da bi se videlo da zaista ne može biti nikakve sumnje u to, da su oba optužena učestvovali u biranju Nedića za predsednika vlade, biće dovoljno da se citira odlomak iz iskaza Milana Nedića pred istražnim vlastima o tome, kako je došlo da on postane predsednik vlade i šta je sve tome prethodilo.

Evo toga odlomka:

Koji su razlozi bili da se pored postojanja komesarske uprave stvara srpska vlada?

- Komesarska uprava bila je izpustila situaciju iz svojih ruku, tako da je građanski rat besneo na sve strane, pa se smatralo da će obrazovanjem i dolaskom jedne srpske vlade pod rukovodstvom jednog jakog autoriteta, moći da dođe do smirenja u zemlji i prestanka međusobnog klanja.

Po čijim je sugestijama Aćimović davao predlog za obrazovanje srpske vlade pod „jačim autoritetom“. Koji ste u stvari trebali vi da predstavljate?

- Aćimović se, kako mi je sam govorio, konsultovao sa velikim brojem uglednih političkih ličnosti, koje su se složile da treba obrazovati takvu vladu pod mojim rukovodstvom.

A sa kime se Aćimović konsultovao od strane nemačkih predstavnika i po čijem je direktivama Aćimović postupao, kada je vama predlagao da obrazujete srpsku vladu?

- Sa predstavnikom Vermahta, čijeg se imena momentalno ne sećam, predstavnikom upravnog štaba dr. Turnera i njegovog pomoćnika Kisela i predstavnikom Gestapoa dr. Krausa, po čijim direktivama je radio.

Da li ste vi lično vodili pregovore sa gore navedenim predstavnicima, kojom prilikom gde i koliko puta?

- Sa gore navedenim nemačkim predstavnicima vodio sam pregovore tek posle održane konferencije, na kojoj sam izabran za predsednika srpske vlade, upravo na kojoj sam dobio mandat da sastavim vladu.

Ko je pre održavanja te konferencije, gde ste dobili mandat za obrazovanje vlade, dolazio kod vas od političkih prvaka?

- Dimitrije JVočić, Ilija Mihailović, mislim Cincar-Marković i još neki ljudi, više poznatih kao ugledni građani nego političari, čija sam imena zaboravio.

Da li su oni dolazili zajedno ili pojedinačno?

- Obično su dolazili pojedinačno izuzimajući JVočića, koji je u nekoliko mahova dolazio zajedno sa Kronholcem.

Radi čega su navedeni dolazili kod vas?

- Da me ubede, da ja treba da sastavim vladu i da će me oni u tim nastojanjima pomoći.

Da li je kod vas po ovoj stvari dolazio dr. Lazar Marković?

- Nije dolazio kod mene u kuću, ali jednom prilikom, kad sam izlazio iz Ministarstva unutrašnjih poslova komesarske uprave, pristupio mi je na ulici i pratio me sve do kuće. Tom prilikom govorio mi je da ja treba da obrazujem srpsku vladu, a kad sam mu primetio, da bi bolje bilo da to učini neko od političkih ljudi, on mi je objašnjavao da je bolje da to bude jedna neutralna ličnost, pošto će imati većeg autoriteta.

Isto tako, obrazložavao je ovo svoje mišljenje, da baš ja kao nepolitička ličnost - neutralna, treba da obrazujem vladu, jer ako bi se uzela neka politička ličnost, onda bi došlo do razmimoilaženja" (str. 7 i 8 zapisnika od 29 januara do 3 februara 1946.)

I dalje:

Na čije je traženje došla ova konferencija i ko ju je organizovao?

- Ne znam na čije traženje je ta konferencija došla, a mislim da ju je organizovao Aćimović.

Ko je bio (na konferenciji - pr. tužioca) od političkih stranaka?

- Kosta Kumanudi, Risto Jojić Đuro Kotur, dr. Miloš Radosavljević, dr. Lazica Marković, dr. Momčilo Janković, Milan Aćimović, Cincar-Marković, Spalajković, dr. Stevan Ivanić, Mihailo Olčan i Ilija Mihailović.

Ko je otvorio ovu konferenciju i sa kojim rečima?

- Konferenciju je otvorio Aćimović, ukazavši na tešku situaciju i na to, da Komesarska uprava nije mogla da odgovori svojim dužnostima, zbog čega je podnela ostavku, koja joj je uvažena, i da treba da se obrazuje jedna ministarska vlada sa jakim autoritetom. Stavio je pitanje izbora predsednika na diskusiju.

Ko je sve uzeo učešća u diskusiji i kakvi su predlozi učinjeni?

- Prvi je uzeo reč Vlada Ilić, koji je ukazao na tešku situaciju i na potrebu obrazovanja jedne čvrste vlade i predložio mene da ja tu vladu obrazujem. Za njim su se dalje ređali govornici: Savić, dr. Laza Marković, Cincar-Marković, general Kosić, Spalajković... Svi su se oni slagali u tome, da se takva jedna vlada obrazuje, na čelu koje bi došao ja. Spalajković na moje odbijanje, ljutio se i pitao, jesam li ja Srbin i vojnik. On je održao takav govor, da su mu svi odobravali, a neki i aplaudirali, pa ga je završio sa rečima, da sam samo ja u stanju da izvedem zemlju iz revolucije. Dr. Laza Marković bio je takođe za obrazovanje jedne homogene vlade od ljudi čvrste ruke, a kasnije ta vlada bila bi proširena i u nju bi ušli predstavnici raznih političkih partija.

Kako se završila ova konferencija i kakvi su zaključci doneseni?

- Konferencija se završila time, što je Aćimović izneo zaključak o potrebi stvaranja srpske vlade na čelu sa mnom kao predsednikom. Ovaj zaključak bio je usvojen od sviju prisutnih.

Da li je na konferenciji bilo reči o tome ko bi ušao u tu vladu?

- Poimenično nije bilo reči o ljudima koji bi ušli u vladu, no samo postojala je saglasnost da to treba da budu čvrsti ljudi. Meni su ostavljene određene ruke koga ću uzeti u vladu.

Sa kim ste od nemačkih predstavnika vodili pregovore za obrazovanje vlade?

- Sa delegatima glavnokomandujućeg Srbije generala Dankelmana, dr. Turnerom, šefom upravnog štaba i njegovim pomoćnikom dr. Kiselom. Iznesite tok tih, kako ih vi nazivate, „pregovora“?

- Otišao sam sa Aćimovićem u upravni štab kod Turnera i Kisela i na sastanku sa njima Aćimović je izložio da je održana konferencija od uglednih ljudi političara i javnih radnika, i da je na toj konferenciji jednoglasno donesena odluka da se obrazuje srpska vlada na čelu sa mnom, pa da molimo da se taj izbor potvrdi. Turner i Kisel, saslušavši Aćimovića, rekli su da nemaju ništa protiv ovog izbora i da ga usvajaju, ali da moraju o tome obavestiti Dankelmana i da će nastojati na tome da i Dankelman to usvoji" (str. 9 i 10 cit. zapisnika).

Kao što se iz ovog dijaloga između islednika i Milana Nedića vidi, Aćimović je po direktivama Nemaca radio na obrazovanju vlade na čelu sa Nedićem, on je prethodno pojedinačno razgovarao sa raznim političkim ličnostima, zatim je sazvao konferenciju, na kojoj su učestvovali i Kumanudi i Marković i na kojoj je Marković podržavao inicijativu Aćimovića, a zatim je konferencija jednoglasno izabrala Nedića za predsednika vlade i dala mu određene ruke za sastav vlade, te je potom Aćimović sa izabranim mandatorom za sastav vlade - Milanom Nedićem otišao kod Nemaca i izložio Nemcima šta je konferencija rešila. Posle toga, general Dankelman 29 avgusta 1941 je postavio Nedićevu tzv. vladu. - Izlazi da su Lazar Marković i Kosta Kumanudi bili babice pri rađanju Nedićeve takozvane vlade.

Pored citiranog iskaza Nedića, u istražnom materijalu postoje i druga dokazna sredstva, koja sve to što je Nedić izložio, potvrđuju. Prema tome, jasno je da nepriznavanje Kumanudija i Markovića pred istražnim vlastima ne može dovesti ni u kakvu sumnju postojanje dela koje su oni izvršili. Jasno je da je ovde u pitanju saučesništvo u političkoj saradnji sa neprijateljem

u vreme rata i okupacije. Optuženi su saradivali sa okupatorom u izvođenju najkrupnijeg i najznačajnijeg poteza njegove okupacione politike u Srbiji - u obrazovanju kvislinške vlade.

Svako konkretno krivično delo ima svoja posebna bliža obeležja po kojima se razlikuje od drugih konkretnih krivičnih dela iste vrste. Tako i delo saučesništva u političkoj saradnji sa neprijateljem u vreme rata i okupacije, koje su izvršili Marković i Kumanudi, ima svoja posebna bliža obeležja po kojima se razlikuje od drugih konkretnih krivičnih dela iste vrste, npr. od dela političke saradnje sa neprijateljem koje je izvršio optuženi Jonić. Razlikuje se npr. po tome, što optuženi nisu prihvatili rukovodeće funkcije u upravnom aparatu koji služi neprijatelju, a i po drugim obeležjima. Dopustimo čak i pretpostavku, da u ovom konkretnom slučaju nije došlo ni do kakvog neposrednog kontakta između optuženika i Nemaca. Ta okolnost ne menja suštinu stvari, a naime: da je Aćimović u dogovoru s Nemcima radio na obrazovanju kvislinške vlade a da su Marković i Kumanudi pomagali Nemcima i Aćimoviću da nađu podesnu ličnost za predsednika vlade, i da su svojim učešćem u izboru te ličnosti dali političku i moralnu podršku za rad vlade, koja se imala obrazovati. Dopustimo da je tačno, da je Nedić bio već od Nemaca predodređen i angažovan za predsednika vlade i da je njemu i Nemcima konferencija trebala samo za to, da bi za tu vladu vezali važnije političke ličnosti i obezbedili njihovu moralnu i političku podršku novoj vladi. Ni ta okolnost ne menja suštinu stvari, naime da su Marković i Kumanudi učestvovali u biranju Nedića za predsednika vlade i time već unapred Nediću dali punu moralnu i političku podršku za sve ono, što je on docnije radio.

Pri svem tom, naročito je značajna okolnost, da su Marković i Kumanudi tačno znali kakav zadatak ima da izvrši Nedićeva tzv. vlada. Oni su to tačno znali jer im je Aćimović objasnio da se vlada obrazuje zato, da bi u zajednici sa Nemcima kao vlada sa većim autoritetom nego što je bio autoritet komesarske uprave, mogla uspešnije da uguši narodnooslobodilački ustanak u Srbiji. Birajući Nedića za predsednika vlade Marković i Kumanudi su učestvovali u donošenju jedne od prvih odluka za pristupanje okupatorskih slugu sistematskoj i planskoj borbi, u saradnji sa okupatorom, za ugušenje narodnooslobodilačkog pokreta. Za razliku npr. od Aćimovića, koji se o obrazovanju kvislinške vlade u svemu dogovarao sa Nemcima, i koji je prema tome u ovom konkretnom slučaju kao organizator konferencije izvršilac dela političke saradnje sa neprijateljem, Marković i Kumanudi su saučesnici u izvršenju ovog krivičnog dela, tačnije rečeno pomagači.

Delo izloženo u delu III 1a dispozitiva ove optužnice optuženi sami priznaju. Oni priznaju da su učestvovali na konferenciji na kojoj je rešeno da se izda „apel srpskom narodu“ i da su potpisali taj „apel“ na samoj konferenciji. O tome Kosta Kumanudi priča ovako:

„Posle toga je Momčilo Janković pročitao tekst „apela“, a zatim je uzeo reč i Jonić, a zatim i Spaljoković. Ostali su činili razne primedbe na tekst. Na kraju svi mi koji smo bili prisutni, potpisali smo „apel“ pošto su izvršene izvesne korekture“ - (zap. od 7 marta 1946).

Da bi se video karakter toga „apela“ citiraćemo samo jedan njegov deo:

„Svaki trezven i pametan Srbin, svaki dobronameran sin ove zemlje koji misli svojom glavom, shvata opasnosti koje nam prete. Njegova su strahovanja opravdana, kada se imaju na umu opasnosti kojima je jedna pobeđena zemlja izložena kada se u njoj pomuti mir. Njegovo je gnušanje izazvano naročito kada se na ponudu pobednika za lojalnu saradnju odgovara pucanjem iz zasede. Ovakav mučki i nedostojni način borbe ne odgovara viteškom duhu naših naroda i baca tešku ljagu na ceo srpski narod.

Naš narod nije komunista, niti ima kakve veze sa ovim međunarodnim rušiocima najsvetlijih tekovina evropske kulture. Zbog toga, ne smemo više skrštenih ruku gledati kako nas oni na naše oči guraju u ponor. Ne smemo dopustiti da usled njihovih zločina i ovaj deo naše zemlje, ovo ostrvo spasenja celokupnog srpskog naroda bude ugroženo a naš narod desetkovan i prognan iz svojih domova.

Kucnuo je poslednji čas da se prenelo i stanemo u odbranu svog opstanka. Dužnost je svakog pravog srpskog rodoljuba da svim silama nastane da se onemogućće paklene namere komunističkih zločinaca.

Zato pozivamo celokupan srpski narod da odlučno, u svakoj prilici i svim sredstvima, pomogne naše vlasti u borbi protiv ovih zlotvora srpskoga naroda i njegove budućnosti“ (citat iz „apela“ objavljenog u „Novom vremenu“ od 13 avgusta 1941).

Napred citiranim rečima nije potreban nikakav komentar. Dovoljno je samo konstatovati da potpisivanje toga „apela“ čini delo otvorene političke saradnje sa neprijateljem u vreme rata i okupacije.

Ovaj „apel“ potpisao je veći broj ljudi. Međutim, bilo bi sasvim pogrešno ako bi se izjednačila krivična odgovornost svih potpisnika. Sasvim je pravilno stanovište da za taj izdajnički „apel“ najtežu krivičnu odgovornost snose inicijatori, pisci i prvi potpisnici. Posle njihovih potpisa, „apel“ je podnošen i drugim ličnostima na potpis, i mnogi su ga potpisali, a dosta ih je odbilo da potpiše. Među onima koji su ga potpisali, znatan broj čine takvi ljudi koji su to učinili plašeci se da odbiju, jer su videli da su kao prvi potpisnici potpisali ljudi koji su u predratnoj Jugoslaviji igrali istaknutu ulogu. Prema tome, i mnogi ljudi koji se sa sadržinom „apela“ nisu slagali, povodeći se za prvim potpisnicima, a delom i u strahu od eventualnih posledica odbijanja, potpisali su ovaj izdajnički „apel“.

Optuženi Marković brani se, da je „apel“ potpisao zbog straha od okupatora. Međutim takvoj odbrani se ne može verovati. Prvo zato, što se optuženi Marković ni ranije nije bio zamario Nemcima, jer je bio jedan od onih koji su zastupali politiku pristupanja Trojnom paktu -

politiku Pavla Karađorđevića, Dragiše Cvetkovića, Cincar-Markovića, Mačeka, Nedića i drugih njima sličnih, a drugo zato, što se iz spisa koje je on docnije u vreme okupacije napisao vidi da je on imao isti stav prema Narodno-oslobodilačkom pokretu kao i Nemci, Nedić i Mihailović, a čija se suština ukratko može izraziti na sledeći način: uništiti narodnooslobodilački pokret. I ne samo da se njegov stav prema narodnooslobodilačkom pokretu slagao sa stavom Nedića i Draže Mihailovića, nego je on taj stav izražavao skoro istim rečima kao i oni, nazivajući narodnooslobodilački pokret komunistički ili „ustaško-boljševički“. Evo nekoliko citata iz njegovih spisa, koji to vrlo jasno dokazuju:

„Komunistička partija Jugoslavije, iz razloga koji se mogu pogoditi, odlučila je bila da preduzme u okupiranoj Srbiji posebnu akciju, pod vidom oslobođenja zemlje od okupatora, ali praktički ona je svoj glavni udar uperila bila protiv jugoslovenske države i protiv postojećeg političkog i socijalnog poretka... Ovaj plan, opet, smatraju general Mihailović i njegova organizacija kao veliku opasnost za Srbe i zato pokušavaju da spreče širenje Titove akcije u srpskim krajevima Jugoslavije“ („memorandum“ kralju, izbegličkoj vladi i savezničkim vladama, - priloženo istražnom materijalu).

I dalje:

„Ako mi slomijemo komunizam danas je pak najbitniji interes naroda, da Dražin pokret bude toliko jak i snažan da smrvi svakoga ko se njemu suprotstavi... I pošto građanske, nekomunističke stranke nisu uopšte u mogućnosti da u današnjim prilikama razviju ma kakvu akciju, ostaje jedino ravnogorski pokret kao brana protivu komunizma“ - (brošura „Novo ili staro“ - priloženo optužnici).

Iz ovih citata se vidi: prvo, da Marković stavlja znak jednakosti između komunizma i narodnooslobodilačkog pokreta, - isto kao što su to činili Nemci, Nedić, Draža Mihailović i druge sluge okupatora, nastojeći da narodnooslobodilačku borbu pretvore u građanski rat; drugo, da taj pokret treba slomiti; treće, da Dražin pokret treba da bude toliko jak da smrvi svakoga ko mu se suprotstavi; četvrto, da se narodnooslobodilački pokret suprotstavlja „pokretu“ Draže Mihailovića i da prema tome Dražin pokret treba da smrvi narodnooslobodilački pokret, i peto, da pošto to već ne mogu izvršiti stare političke partije, jedina snaga koja to može učiniti, jeste pokret Draže Mihailovića.

Prema tome, sasvim je prirodno, sasvim je razumljivo, da je Marković potpisao „apel“ kojim se poziva ceo srpski narod da pomogne kvislinškim vlastima, a time i okupatori, u uništavanju narodnooslobodilačkog pokreta srpskog naroda. Takođe je sasvim jasno da je izjava Markovića, da je „apel“ potpisao iz straha, samo običan izgovor, pomoću koga on želi da izbegne svoju krivičnu odgovornost.

Istražni materijal takođe sadrži dokaze, koji se ne mogu osporiti, da su optuženi Marković i Kumanudi izvršili i ostala krivična dela, za koje ih tereti ova optužnica. Ponovo ćemo citirati Nedića, da bi se videlo, koliko je tačno ono što dispozitiv kaže o prisnim odnosima između Lazara Markovića i Nedića. Milan Nedić iznosi razgovor između njega i Lazara Markovića prilikom jednog njihovog sastanka ovako:

„Tom prilikom razgovarali smo o našoj političkoj situaciji. On me je savetovao da je bolje za mene, a i po opštu stvar, da se obrazuje koalicioni kabinet od svih partija sa mnom kao predsednikom. Sve partije na ovo pristaju. Iz njegovog razgovora zaključio sam da bi i on učestvovao.”

Iz ove kratke Nedićeve izjave vidi se, da se Lazar Marković i posle obrazovanja Nedićeve tzv. vlade brinuo o autoritetu te kvislinške vlade, da je Nedića nagovarao da obrazuje koalicioni kabinet od predstavnika bivših političkih stranaka, da bi time podigao autoritet kvislinške vlade i da je čak Nediću govorio, da predstavnici političkih stranaka na to pristaju, - iz čega se da zaključiti, da je Marković u tom smislu vršio konsultovanja sa političkim partijama, jer inače se ne bi moglo shvatiti, kako bi on mogao da kaže Nediću da druge političke ličnosti pristaju da uđu u kvislinšku koalicionu vladu.

Dela izložena u III pod 2a i b dispozitiva ove optužnice, za koja su odgovorni Marković i Kumanudi, dokazuju se njihovim priznanjem, a i drugim dokaznim sredstvima koje sadrži isledni materijal. Po tim delima vidi se da optuženi Marković i Kumanudi nisu samo pomagali Nedića nego i Dražu Mihailovića.

Neposredno pred oslobođenje Beograda, oni, kao inicijatori i organizatori, stvaraju tzv. „Beogradski predstavnički odbor”, u koji uvode predstavnike organizacije Draže Mihailovića. Neposredno pred oslobođenje Beograda, oni kao Dražinog komandanta Beograda (koji, paralelno sa radom u „beogradskom predstavničkom odboru”, organizuje zajedno sa Veliborom Jonićem i predstavnicima Nedićevih vojnih i političkih formacija odbranu Beograda od Narodnooslobodilačke vojske i Crvene armije – u delu II dispozitiva citiran je iskaz Jonićev o toj konferenciji). Jasno je da između rada tzv. „beogradskog predstavničkog odbora” i rada Nedićevih i Dražinih komandanata u Beogradu postoji ne samo vremenska podudarnost i paralelnost, nego i čvrsta povezanost preko majora Ive Pavlovića zv. Đoke. Jasno je da i tzv. „beogradski predstavnički komitet” nije imao nikakav drugi cilj nego onaj koji su imali Nedić, Jonić, Mušicki, Bećarević, generali Jonić i Radovanović i major Iva Pavlović zv. Đoka, a naime: dograbiti se vlasti u poslednjem momentu, udesiti da kralj i vlada dođu u Beograd, sprečiti ulazak Crvene armije i Narodnooslobodilačke vojske u Beograd, objaviti svetu da je Beograd od Nemaca zauzeo Draža Mihailović i na taj način istovremeno i zgrabiti vlast i spasiti od kazne i uništenja izdajnike Dražu Mihailovića i Nedića sa svim njihovim saradnicima, a uništiti narodnooslobodilački pokret uz pomoć strane intervencije. Bilo bi sasvim nepravilno ako bi se rad Markovića i Kumanudija na stvaranju tzv.

„beogradskog predstavničkog odbora" i na sastavljanju „memoranduma" kralju Petru, izbegličkoj vladi i savezničkim vladama, ocenjivao bez veze sa radom Nedića, Jonića, Mušickog, Ive Pavlovića zv. Đoke i drugih koji su spremali plan za tobožnje zauzimanje Beograda. Rad jednih i drugih nerazdvojno je povezan i sračunat na isti cilj.

I kad se, u vezi sa tim okolnostima taj njihov rad ocenjuje, onda izlazi, da oni moraju da odgovaraju za delo saradnje sa organizacijom Draže Mihailovića u danima, kada je ta organizacija na osnovu sporazuma Nedića i Mihailovića dobijala hiljade pušaka, stotine hiljada metaka, stotine miliona dinara od Nemaca i Nedića. Jasno je da i taj njihov rad predstavlja takođe saučesništvo u saradnji sa okupatorom.

Optuženi Marković, pored toga, za sve vreme okupacije imao je vezu sa Dražom Mihailovićem i sa njim saradivao održavajući te veze preko raznih ličnosti. To je istraga utvrdila kao neospornu činjenicu, a i sam Marković priznaje da je napisao pamflet „Novo ili staro". Istina on svoj spas ne naziva pamfletom, ali po lažima i klevetama koje taj spis sadrži, uperenim protiv narodnooslobodilačkog pokreta, sasvim opravdano može se tom njegovom spisu dati naziv pamflet. Ranije je bilo citirano nekoliko stavova iz toga pamfleta, a na ovom glavnom javnom pretresu on će biti pročitani, pa nema potrebe da se ovde citiraju sve laži i klevete, koje taj pamflet sadrži.

Optuženi Marković je još izvršio i dela, za koja se optužuje u delu III tač. 2 dispozitiva ove optužnice. On sam priznaje da je napisao brošuru „O Hrvatima". Pisanjem te brošure i njenim davanjem drugim licima na čitanje, Marković je izvršio krivično delo raspirivanje šovinističke mržnje na nacionalnoj osnovi i to u otežavajućim okolnostima u vreme rata i okupacije. O karakteru ove brošure nije potrebno mnogo da govorimo. Dovoljno je samo da citiramo nekoliko stavova iz te brošure, pa da se vidi njen zločinački karakter. Evo nekoliko stavova:

„Namera mi je da izložim ulogu koju su Hrvati kao narod, pri tome svesno i namerno, odigrali i koja uloga ni malo ne čini čast hrvatskom narodu.... Međutim, u aprilu 1941 pokazao je hrvatski narod sasvim drugo lice. Ako se ovaj promenjeni stav Hrvata posmatra sa gledišta jugoslovenskih zakona, očigledno je da se on pojavljuje kao najgore izdajstvo....

Ni 27 mart nije u tom pogledu doneo nikakvu promenu. Kada je zlokobnog dana zaverenička vlada Dušana Simovića prigrabila državnu vlast u svoje ruke, dr. Maček nije uopšte bio u Beogradu nego u Zagrebu. Jer da je Maček odbio da učestvuje u jednoj vladi koja je stajala pod komandom generala Simovića i čije su namere očigledno bile upravljene na uplitanje Jugoslavije u rat, cela ova oficirska, zaverenička vlada ostala bi u vazduhu

Sa upravo životinjskim besom bacili su se Hrvati na nezaštićeno srpsko stanovništvo pa i leševi poljskih oficira pronađenih u Katinskoj šumi, ako se potvrdi tačnost obaveštenja koja

dolaze iz nemačkih izvora, predstavljaju malenkost u poređenju sa najmanje 600 hiljada nevinih Srba, poubijanih na najzverskiji način u svim krajevima što ih drže Hrvati.

Ja želim da još plastičnije izrazim i naglasim smrtonosno ozbiljan karakter hrvatske akcije protivu Srba ... i da je u toj akciji neposredno ili posredno uzeo učešća ceo hrvatski narod....

Kada pak bude provedena potpuna istraga, tada će ti strahoviti zločini hrvatskog naroda u svoj svojoj nečovečnosti i surovosti biti izobličeni. Ja govorim o zločinima Hrvata kao naroda, jer ovde su po sredi pravi pogromi koji su izvedeni u svim delovima tzv. nezavisne države Hrvatske, čiji teret prirodno pada na celokupni hrvatski narod ... Kako se vidi pri čitanju i pregledu moje knjige, ja sam preuzeo zadatak da sa žalosnom sudbinom koja je teško pogodila moj srpski narod, upoznam šire slojeve u Evropi i u čitavom svetu Hrvati su tim svojim niskim zločinačkim instiktima izgubili pravo da se smatraju kao narod. Oni su pre jedna horda na koju bi trebalo primeniti posebne mere i poseban postupak" (svi citati iz brošure „O Hrvatima i hrvatskom držanju". Odgovornost Hrvata za 27 mart. Izdaja prema svojoj narodnoj državi. Pogromi protiv Srba).

Ni ovim rečima optuženog Lazara Markovića nije potreban nikakav komentar. Treba samo učiniti napomenu da je i u raspirivanju šovinističke mržnje na nacionalnoj osnovi optuženi Marković išao potpuno stopama gebelsovske, nedićevske i dražinovske propagande.

Danas, pozvan na odgovornost, optuženi Marković hoće da se odrekne tih svojih spisa. Pred istražnim vlastima on izjavljuje da je sve to pisao: i u brošuri „O Hrvatima" i u brošuri „Novo ili staro" zato što je bio u zabludi. Međutim, i ovo je samo jedan pokušaj optuženog Markovića da obmane kako istražne vlasti tako i sud, da bi izbegao krivičnu odgovornost.

Kao što se vidi iz prednjih citata, optuženi Marković je onako, kao što je narodnooslobodilački pokret nazivao „ustaško-boljševičkim" i pozivao na njegovo uništenje, - isto tako sva zločinstva nemačkih slugu u Hrvatskoj - Pavelićevih ustaša - pripisivao hrvatskom narodu, nastojeći da kod srpskog naroda raspiri šovinističku mržnju protiv hrvatskog naroda.

I ostala krivična dela za koja se optužuje Lazar Marković, takođe su dokazana njegovim delimičnim priznanjem i drugim dokaznim sredstvima koja sadrži dokazni materijal, pa zato on mora pred sudom i podneti punu odgovornost za sva ta dela i iskusiti pravednu i zasluženu kaznu. Takođe i optuženi Kosta Kumanudi za krivična dela, za koja on odgovara, mora podneti punu odgovornost i iskusiti zasluženu kaznu.

Sa najvećom pažnjom pratiće tok suđenja široke narodne mase naše zemlje. Pažljivo će pratiti tok suđenja majke i očevi čije su sinove i kćeri poubijali sluge okupatora zajedno sa nemačko-fašističkim zločincima. Pažljivo će pratiti tok suđenja preživeli borci koji su prolivali krv u

borbama protiv nemačko-fašističkih okupatora i naoružanih bandi, koje su organizovali i vodili domaće sluge okupatora. Pažljivo će pratiti tok suđenja i oni preživeli ljudi i žene, mladići i devojke koji su prošli kroz mučilišta Specijalne policije, logore Banjice i druga mučilišta širom naše zemlje. Pažljivo će pratiti suđenje opljačkani ljudi, sela i gradovi, kojima su okupatori zajedno sa svojim domaćim slugama odnosili iz kuća sve što se moglo odneti ostavljajući ih da gladuju. I svi će oni očekivati da sud ove izdajnike i zločince kazni strogom i pravednom kaznom.

Završavajući, ja predlažem da sud, posle svestranog ispitivanja optuženih i izvođenja svih dokaza, izrekne onakvu kaznu kakvu je svaki od optuženih zaslužio prema težini svojih krivičnih dela, kaznu strogu i pravednu, kaznu surovu i nemilosrdnu za one koji su vršili surove zločine. Čineći ovaj predlog ja samo tumačim misli i osećanja naših naroda.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU

Zastupnik Vojnog tužioca
JUGOSLOVENSKE ARMIIJE
Pukovnik Miloš Minić

U Beogradu, 10. juna 1946. godine.